№. 73. ВТОРНИКЪ, 19 СЕНТЯБРЯ. 1861. WTOREK, 19 WRZEŚNIA. Nr. 73.

ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ — KURYER WILEŃSKI

ОФФИЦІАЛЬНАЯ ГАЗЕТА. — GAZETA URZĘDOWA.

„ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ“ выходитъ по ВТОРНИКАМЪ и ПЯТНИЦАМЪ.

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ:

Цѣна за годъ	10 р.
„ „ съ пересылкою	12 „
„ за полъ года	5 „
„ „ съ пересылкою	6 „
„ на четверть года	2 „ 50 к.
„ „ съ пересылкою	3 „
„ за 1 мѣсяцъ	1 „

За объявленія платится за строку 17 к. сер.

Контора редакціи въ Вильнѣ, на Дворцовой улицѣ, въ Гимназіальномъ домѣ.

„KURYER WILENSKI“ wychodzi co WTOREK i PIĄTEK.

WARUNKI PRZEDPŁATY.

Cena roczna	rs. 10
„ „ z przesyłką	„ 12
półroczna	„ 5
„ „ z przesyłką	„ 6
kwartalna	„ 2 k. 50.
„ „ z przesyłką	„ 3
miesięczna	„ 1

Za ogłoszenia płaci się za każdy wiersz druku po kop. 17.

Bioro redakcji w Wilnie, przy ulicy Biskupiéj (Dworcowéj), w murach po-uniwersyteckich.

СОДЕРЖАНІЕ:

TREŚĆ.

Часть оффиціальная.

Ст.-Петербургъ, 16-го сентября.

ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ выѣхалъ изъ Ливадіи 9-го числа сего сентября въ 11½ часовъ вечера на пароходѣ „Тигръ“. По прибытіи въ Ѳеодосію, 10-го числа утромъ, **ЕГО ВЕЛИЧЕСТВО** слушалъ тамъ обѣдню въ соборѣ, осматривалъ военный госпиталь, музей и армянское училище Халибова. Въ 8 часовъ вечера **ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ** прибылъ въ Керчь, при благополучнѣйшемъ плаваніи. 11-го утромъ **ЕГО ВЕЛИЧЕСТВО** произвелъ смотръ Виленскому пѣхотному полку, осматривалъ укрѣпленія, посѣтилъ соборъ, музей и дѣвичій институтъ, а сейчасъ въ полдень отправляется въ Тамань, для посѣщенія части Кавказа.

Высочайшимъ приказомъ по военному вѣдомству, 30-го августа, произведены за отличіе по службѣ: изъ генералъ-лейтенантовъ въ генералы отъ кавалеріи: помощникъ командира своднаго кавалерійскаго корпуса баронъ *Фитингофъ 1-й*, съ оставленіемъ въ настоящей должности; въ генералы отъ инфантеріи: командиръ отдѣльнаго Сибирскаго корпуса и генералъ-губернаторъ Западной Сибири, сенаторъ *Дюгамель*, съ оставленіемъ въ настоящихъ должностяхъ и званіи; командующій 3-мъ армейскимъ корпусомъ, баронъ *фонъ-Врангель*, съ утвержденіемъ въ настоящей должности; въ генералы отъ кавалеріи: командиръ отдѣльнаго корпуса внутренней стражи, *фонъ-деръ-Лауницъ 1-й*, съ оставленіемъ въ настоящей должности; командующій 4-мъ армейскимъ корпусомъ, генералъ-адъютантъ *Безобразовъ 1-й*, съ утвержденіемъ въ настоящей должности и съ оставленіемъ въ званіи генералъ-адъютанта; въ генералы отъ артиллеріи: начальникъ артиллеріи 1-й арміи, генералъ-адъютантъ *Мерхилевичъ 1-й*, съ оставленіемъ въ настоящихъ должности и званіи; изъ генералъ-маіоровъ въ генералъ-лейтенанты: совѣщательный членъ оружейной коммиссіи временнаго артиллерійскаго комитета, баронъ *Косинскій*; начальникъ Кіевско-Подольскаго поселенія, *Шмитъ 1-й*; состоящій въ распоряженіи военнаго министра и генералъ-квартирмейстера главнаго штаба **ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА**, генеральнаго штаба князь *Голицынъ 6-й;* предсѣдатель временнаго распорядительнаго комитета по устройству южныхъ поселеній *Россетъ*; предсѣдатель коммиссіи военнаго суда при Московскомъ ордонансъ-гаузѣ, *Бѣлевцовъ*,—всѣ пятеро съ оставленіемъ въ настоящихъ должностяхъ; военный губернаторъ Забайкальской области, управляющій тамъ и гражданскою частію и наказной атаманъ Забайкальскаго казачьяго войска *Жуковскій 2-й*, съ оставле-

Dział urzędowy.

St.-Petersburg, 16-go września.

CESARZ JEGO MOŚĆ wyjechał z Liwadji dnia 9-go ter. września o pół do 12 w nocy na parostatku „Tygrys“. Po przybyciu do Teodozji dnia 10-go z rana, **NAJJAŚNIEJSZY PAN** słuchał tam mszy w soborze, oglądał szpital wojskowy, muzeum i ormiańską szkołę Chalibowa. O godzinie 8 wieczorem **JEGO CESARSKA MOŚĆ** przybył do Kierczu, przy żegludze najpomyślniejszéj. Dnia 11-go z rana **CESARZ JEGO MOŚĆ** odbył przegląd wileńskiego pułku piechoty, obejrzał warownie, zwiedził sobor, muzeum i instytut panien, i natychmiast o południu udaje się do Tamania, dla zwiedzenia części Kaukazu.

Przez Najwyższy rozkaz dzienny, w wydziale wojennym, 30-go sierpnia, za odznaczenie się w służbie zostali podniesieni: jenerał-porucznicy na jenerałów jazdy: pomocnik dowódcy zbiorowego korpusu jazdy baron *Fitinghof 1-szy*, z pozostaniem w dotychczasowym obowiązku; na jenerałów piechoty: dowódca oddzielnego korpusu Syberyjskiego i jenerał-gubernator Syberji zachodniéj, senator *Duhamel*, z pozostaniem w dotychczasowych obowiązkach i godnościach; dowodzący 3-m korpusem armji, baron *von Wrangiel*, z utwierdzeniem w dotychczasowym obowiązku; na jenerałów jazdy: dowódca oddzielnego korpusu straży wewnętrznéj *von-der Launitz 1-szy*, z pozostaniem w dotychczasowym obowiązku; dowodzący 4-m korpusem armji, jenerał-adjutant *Bezobrazow 1-szy*, z utwierdzeniem w dotychczasowym obowiązku i z pozostaniem w godności jenerał-adjutanta; na jenerała artyllerji: naczelnik artyllerji 1-éj armji, jenerał-adjutant *Merchilewicz 1-szy*, z pozostaniem w dotychczasowym obowiązku i godności; jenerał-majorowie na jenerał-poruczników: członek narady kommisji broni czasowego komitetu artyllerji, baron *Kosiński;* naczelnik Kijowsko-Podolskiego osiedlenia *Szmit 1-szy;* zostający do rozporządzenia ministra wojny i jeneralnego kwatermistrza głównego sztabu **JEGO CESARSKIEJ MOŚCI**, jeneralnego sztabu książe *Golicyn 6-ty;* prezydent czasowego komitetu rozporządzalnego do urządzenia osad południowych *Rosset*; prezydent kommissji sądu wojennego przy Moskiewskim ordynanshauzie *Bielewcow*—wszyscy pięciu z pozostaniem w obowiązkach dotychczasowych; wojenny gubernator obwodu Zabajkalskiego, zarządzający tam także wydziałem cywilnym i ataman rządzący wojska kozaków Zabajkalskich *Żukowski 2-gi*, z pozostaniem w obowiązkach dotychczasowych; dowodzący 7-mą dywizją jazdy *Kurdiumow*, z utwierdzeniem w obowiązku dotychczasowym; orszaku **JEGO CESARSKIEJ MOŚCI** *Jafimo-*

ДРУСКЕНИКСКІЯ МИНЕРАЛЬНЫЯ ВОДЫ.

(Окончаніе).

VII.

Издержки на устройство заведенія минеральныхъ водъ.—Источники доходовъ и расходовъ на содержаніе заведенія и служащихъ.

По Высочайше утвержденному положенію комитета гг. министровъ, 4 января 1838 года и 27 января 1842 года, на устройство заведенія Друскеникскихъ водъ, по представленному Доппельмейеромъ проэкту, отпущено изъ заемнаго банка, на счетъ государственнаго казначейства, 35,000 рублей, на правахъ 26 лѣтняго займа къ погашенію изъ доходовъ заведенія ежегоднымъ платежемъ процентовъ и части капитала, въ узаконенные сроки, по 2450 рублей серебромъ.

На постройки купален съ водогрѣйней, насосной машины, водопроводовъ, водоподъемныхъ канавъ, шпунтовыхъ стѣнъ въ бассейнахъ, казенныхъ домовъ для служащихъ по заведенію: смотрителя, врача, гостинницы, аптеки—по смѣтѣ израсходовано 32878 руб. 98¾ к. Средства заведенія состояли въ слѣдующемъ. Въ кассу комитета черезъ смотрителя заведенія поступили:

1) Плата за ванны для больныхъ по 30 коп. сер.
2) За въѣздъ въ Друскеники съ лица по 1 руб. съ малолѣтняго по 50 коп., и съ прислуги по 25 коп. сер.
3) Пропинаціонный сборъ по 400 руб. сер.
4) Чиншъ съ плацовъ, отведенныхъ на постройки, по ½ коп. съ сажени.
5) Сборъ отъ продажи соли и минеральной воды.

Этими доходами касса заведенія должна была производить постоянныя ремонтировки, платить жалованье чиновникамъ управленія и содержать заведеніе минеральныхъ водъ въ исправности. Сверхъ того надобно было платить ежегодно по 2450 рублей въ государственное казначейство и по 463 руб. 33 коп. за застрахованіе домовъ и мѣдной посуды, принадлежащихъ заведенію.

По 15 лѣтней сложности (1842—1857) въ кассу заведенія поступало среднимъ числомъ ежегодно по 6186 руб. 59 коп. сер.

А именно: 1) за въѣздъ, съ посѣтителей минеральныхъ водъ.	11.8%
2) За проданные билеты на ванны. .	76.6%
3) За пропинацію	7.5%
4) Чиншъ съ плацовъ. . . .	5%
5) За проданную соль. . . .	1%
6) За содержаніе пекарень, за свободную торговлю отъ промышленниковъ, съ найма квартиръ посѣтителями въ казенныхъ домахъ и проч.	4%

Между тѣмъ ежегодные расходы, въ тотъ же пятнадцатилѣтній промежутокъ времени, составляютъ 5808 руб. и 19 коп. сер.

1) На административное управленіе заведенія	32.4%
Въ томъ числѣ: жалованье чиновникамъ	16.9%
заготовка дровъ . . .	4.3%
содержаніе 4-хъ лошадей .	4.2%
разныя починки. . .	7%
2) Въ страховое общество за дома и мѣдную посуду	8%
3) Въ государственное казначейство .	42.2%
4) На ремонтъ и исправленіе по заведенію	17.4%

Нельзя не обратить вниманія на крайне-большіе расходы, убиваемые на содержаніе лошадей, которыя стоятъ заведенію отъ 200 до 380 рублей ежегодно, такъ что въ общей сложности—они обошлись въ 2900 руб. въ одно десятилѣтіе *); нѣсколько меньше обошлись дрова—2891 руб. 37 коп.

Кажется, весьма было бы полезно вмѣсто лошадей, такъ дорого стоющихъ заведенію, устроить паровую машину. Въ видахъ сбереженіе кассы заведенія, на этотъ предметъ стоило бы обратить вниманіе. Жалованье чиновникамъ и служителямъ, служащимъ по заведенію, убиваетъ *шестую часть* доходовъ...... Нѣсколько болѣе, всего полупроцентомъ, употреблено на ремонтировку.—Да и откуда взять деньги, если въ государственное казначейство и страховое общество идетъ *половина* всѣхъ доходовъ. Какъ тотъ, такъ и другой расходъ не терпятъ отсрочки; несвоевременная уплата долга еще болѣе увеличила бы тягости платежей и безъ того обременительныхъ,—а съ накопленіемъ недоимокъ заведеніе окончательно могло бы лишиться средствъ на поддержаніе себя, что и случилось въ 1858 году, когда вслѣдствіе неисправныхъ платежей — въ четыре предшествующіе года—недоимка составила сумму въ 9100 рублей, а тяготѣвшій долгъ надъ заведеніемъ достигъ 25093 руб. 79 коп.

Въ самомъ дѣлѣ, до 1854 года, благодаря постепенно возрастающей извѣстности минеральныхъ водъ, заведеніе, при огромныхъ издержкахъ на административное управленіе, поглощавшихъ около *трети доходовъ*, могло бездоимочно вносить опредѣленную сумму въ казначейство для погашенія долга и процентовъ. Но вмѣстѣ съ тѣмъ оно лишено было средствъ на производство исправныхъ починокъ, не говоря о невозможности, на оставшіяся отъ другихъ расходовъ деньги, дѣлать полезныя нововведенія и улучшенія.

Въ 1854 году уже требовались капитальныя передѣлки, отлагательство которыхъ угрожало существеннымъ доходамъ, ибо могло уронить славу и достоинство заведенія, которому дано прочное начало ген. *Доппельмейеромъ*.

Послѣдствіемъ увеличившихся расходовъ съ 1854 года на различныя сооруженія и исправленія: постройку новыхъ трубъ, передѣлку водопроводной системы, соединяющей источники, пріобрѣтеніе пароваго котла, укрѣпленіе береговъ Нѣмана, ежегодно повторяющееся, было то, что заведеніе, занявши 2000 рублей въ приказѣ общественнаго призрѣнія, должно было уменьшить платежи въ государственное казначейство. Притомъ въ несчастные для этой страны годы 1853, 1854, 1855 и отчасти 1856—вслѣдствіе голода, эпидемій, войны, и число посѣтителей замѣтно уменьшилось противу прежнихъ лѣтъ, черезъ что конечно понизились доходы съ двухъ главнѣйшихъ предметовъ: плата за ванны и въѣздныя.

Посѣтители внесли въ кассу заведенія.	съ 1848 по 1852	съ 1853 по 1857.
За ванны	22865 р. 35 к.	18085 р. 80 к.
За въѣздъ	3814— 75 к.	2527— 15—
Итого .	26680— 10 к.	20612— 95—

И такъ во второе пятилѣтіе главнѣйшіе доходы уменьшились на 6067 р. 15 к., или почти на *одну четверть*. (24%).

Между тѣмъ расходы по заведенію на административное управленіе, т. е. жалованье, заготовка дровъ, поставка лошадей и ремонтировка во второе пятилѣтіе не только не уменьшились но даже значительно увеличились. А именно:

Предметы расходовъ	Съ 1848 по 1852	Съ 1853 по 1857
1) Жалованье чиновникамъ и служителямъ . . .	4376 р. 1 к.	5063 р. 41½
2) Заготовка дровъ.	1383 р. 37—	1508 р. „
3) Поставка лошадей	1314— 50—	998— 94½
4) Ремонтн. починки	1959— 44—	2076— 61½
Итого . .	9033— 32—	9656— 97½.

Такимъ образомъ, когда доходы по заведенію съ двухъ главнѣйшихъ предметовъ уменьшились на ¼, расходы на административное управленіе, включая сюда и ремонтныя починки, увеличились на 623 руб. 65½ к., т. е. на 7%, или $1/_{14}$. А если включить до 500 рублей, израсходованныхъ на содержаніе лошадей, но по неизвѣстной намъ причинѣ опущенныхъ въ доставленныхъ намъ свѣдѣніяхъ, за 1853 и 1854 годы, то расходы на вышеозначенные предметы увеличатся до 12%. Расходы увеличились по всѣмъ статьямъ, и всего болѣе,—на 687 р. 40½ коп.,—на жалованье служащимъ по заведенію. Издержки на ремонтныя починки до 1857 года были нѣсколько замѣтны въ 1848, 1849 и особенно въ 1850 году, въ прочіе 6 лѣтъ едва замѣтны. Тогда какъ въ одномъ 1857 году—издержано на ремонтныя починки почти въ шесть разъ болѣе, чѣмъ въ эти предшествующіе шесть лѣтъ вмѣстѣ взятыхъ.

Въ 1858 году на ремонтировки употреблено 1535 руб. 30 к. Такимъ образомъ къ концу 1858 года, вслѣдствіе уменьшенныхъ платежей въ государственное казначейство съ 1854 года, долгъ заведенія возросъ до 15093 руб. и 79 коп.; а именно:

Недоимки	9100 руб.
Проценты за просрочку . .	1449 — 82 к.
Остальной капиталъ. . .	14493 — 97—

Содержаніе, управленіе и ремонтировка въ послѣдніе четыре года составляли 65.4%, т. е. почти такую же сумму, какая выручалась изъ главныхъ источниковъ доходовъ: за ванны и въѣздныя отъ пріѣзжихъ въ Друскеники.

Но какъ заведеніе на возмещеніе ссуды 35000 руб. внесло капитала и процентовъ въ теченіе 20 лѣтняго своего существованія 26461 р. 42 к., а между тѣмъ при ограничившемся числѣ посѣтителей, доходы уменьшились а расходы увеличились еще болѣе вслѣдствіе всеобщей дороговизны, стало очевиднымъ, что оно, безъ особыхъ вспомоществованій отъ правительства, не могло выйти изъ критическихъ обстоятельствъ, а потому ходатайствовало въ 1857 году о прекращеніи дальнѣйшаго платежа государственному казначейству.

Министръ финансовъ, не находя возможности вполнѣ удовлетворить представленію г. начальника губерніи, согласился на новую разсрочку платежей. Примѣняясь ко правиламъ о вкладахъ и ссудахъ въ банковыя установленія, годовые платежи уменьшены до 1505 руб. 40 к. и разсрочены на 28 лѣтъ, съ 20 декабря 1858 года. Прилагая эту цифру къ среднему доходу, выведенному по 15 лѣт. сложности, найдемъ, что заведеніе вмѣсто 40%, будетъ вносить въ государственное казначейство 24%, т. е. ежегодно на 16% менѣе. Сохраняя возможность обратить эту прибыль на ремонтировки и разныя улучшенія, заведеніе въ 28 лѣтъ, уплативъ долгъ, недоимки и проценты, доставитъ казнѣ чистой прибыли 17077 руб. 78 коп.; окончательная же уплата послѣдуетъ въ 1887 году.

Въ заключеніе нашего описанія остается изъяснить надежду, что при увеличившихся средствахъ, *заведеніе*, кромѣ внутренняго улучшенія, позаботится о доставленіи лучшихъ удобствъ для посѣтителей устройствомъ гостинницъ въ обширныхъ размѣрахъ, въ которыхъ за умѣренную плату отводились бы помѣщенія на нѣсколько сутокъ до найма квартиръ.—При томъ многіе жители Гродна, пріѣхавши въ Друскеники для собственнаго удовольствія, не находятъ свободныхъ помѣщеній и по неволѣ торопятся оставить Друскеники. Къ тому же недостатокъ удобныхъ сообщеній, увеличиваетъ путевыя издержки и, затрудняя доставку припасовъ, увеличиваетъ ихъ цѣну. Отъ этого жизнь въ Друскеникахъ относительно дорога и одинокому обходится въ мѣсяцъ рублей въ 70 и до 100.—Дороговизну эту особенно чувствуютъ помѣщики, содержащіе собственныхъ лошадей и по нѣскольку человѣкъ прислуги. При весьма умѣренной платѣ за ванны, вслѣдствіе большихъ расходовъ на переѣзды, на овесъ и сѣно и дов. высокой платѣ за квартиру, укорѣнилось мнѣніе, что жизнь въ Друскеникахъ обходится чрезвычайно дорого. Въ сущности жизнь дорого стоитъ тому, кто не можетъ обойтись безъ лошадей и излишней прислуги. А умѣнье ограничивать себя въ излишнихъ издержкахъ во власти каждаго; только улучшеніе дороги—проведеніе шоссе, устройство гостинницъ, возбужденіе конкуренціи между промышленниками—введется общимъ усиліемъ, соединенными дѣйствіями комитета и общества. Развитіе минеральныхъ водъ еще впереди. Польза водъ доказана опытами; число посѣтителей возрастаетъ, если тому не препятствуютъ внѣшнія обстоятельства. Прекрасный, свѣжій и здоровый воздухъ; роскошная природа; цѣлебная сила водъ—все это такіе прочные элементы, которые не легко отъискиваются, но которыхъ ищетъ наша натура, разстроенная житейскими треволненіями. *Бобровскій*.

4 сентября 1861.

---

*) Въ доставленныхъ намъ отчетахъ комитета въ 1853 и въ 1854 годахъ никакихъ издержекъ на лошадей не показано. А потому средняя цифра на нашихъ таблицахъ на 60 руб. меньше.

нiемъ въ настоящихъ должностяхъ; командующiй 7-ю кавалерiйскою дивизiею *Курдюмовъ*, съ утвержденiемъ въ настоящей должности;свиты **ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА** *Яфимовичъ 3-й*—съ причисленiемъ къ министерству внутреннихъ дѣлъ и съ оставленiемъ по армейской пѣхотѣ; завѣдывающiй ротою дворцовыхъ гренадеръ, генералъ-адъютантъ графъ *Барановъ 1-й*, съ оставленiемъ въ настоящихъ званiи и должности; состоящiй при Его Императорскомъ Высочествѣ Великомъ Князѣ Михаилѣ Николаевичѣ *Вилламовъ*, съ оставленiемъ при Его Высочествѣ; начальникъ 1-го округа корпуса жандармовъ, свиты **ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА** *Анненковъ 7-й*, съ оставленiемъ въ настоящей должности; состоящiй при Императорской миссiи въ Берлинѣ, генералъ-адъютантъ графъ *Адлербергъ 3-й*, съ оставленiемъ въ настоящихъ званiи и должности; исправляющiй должность дежурнаго генерала главнаго штаба **ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА**, свиты **ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА** графъ *Гейденъ 2-й*, съ утвержденiемъ въ настоящей должности и съ оставленiемъ въ генеральномъ штабѣ; начальникъ штаба артиллерiи 1-й армiи, *Шейдеманъ*, съ оставленiемъ въ настоящей должности; командующiй 5-ю кавалерiйскою дивизiею, *Козляниновъ 2-й*, съ утвержденiемъ начальникомъ сей дивизiи; директоръ канцелярiи военнаго министерства, свиты **ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА**, *Лихачевъ 1-й*, съ отчисленiемъ отъ настоящей должности, съ оставленiемъ по полевой конной артиллерiи и съ зачисленiемъ въ запасныя войска; начальникъ штаба отдѣльнаго Оренбургскаго корпуса, *Данзасъ 2-й*, съ оставленiемъ въ настоящей должности; начальникъ штаба войска Донскаго, князь *Дондуковъ-Корсаковъ*, съ оставленiемъ въ настоящей должности.

ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ, по всеподданнѣйшему докладу г. министра государственныхъ имуществъ, въ 31-й день iюля сего года, Высочайше повелѣть соизволилъ: межевое управленiе министерства государственныхъ имуществъ присоединить ко второму департаменту министерства, съ подчиненiемъ его директору департамента на общемъ основанiи, съ сохраненiемъ инспектору межеванiя предоставленныхъ ему служебныхъ преимуществъ и надзора за всѣми межевыми работами и чертежною и съ оставленiемъ въ непосредственномъ его распоряженiи канцелярiи изъ письмоводителя, помощника письмоводителя и трехъ писцовъ. Ближайшее же наблюденiе, подъ руководствомъ директора, за всѣми присоединяемыми ко второму департаменту частями межеваго управленiя и вообще поступающими туда дѣлами возложить на одного изъ его вице-директоровъ. Присемъ **ЕГО ИМПЕРАТОРСКОМУ ВЕЛИЧЕСТВУ** угодно было предоставить министру государственныхъ имуществъ, на основанiи указанiй опыта, окончательно опредѣлить кругъ дѣйствiй и занятiй инспектора межеванiя.

— **ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ**, по положенiю комитета гг. министровъ, 25-го iюля, Высочайше повелѣть соизволилъ: впредь до утвержденiя новыхъ о ремесленной промышлености правилъ, не отдѣлять ремесленниковъ отъ мѣщанъ въ особыя общества по платежу податей и отправленiю повинностей въ тѣхъ городахъ, посадахъ и мѣстечкахъ, въ коихъ раздѣленiя сего, по настоящее время, еще не сдѣлано.

ГРОДНО.

Канцелярiя начальника Гродненской губернiи сообщила въ редакцiю для напечатанiя слѣдующее:

„Въ мартѣ мѣсяцѣ сего 1861 года временно обязанные крестьяне нѣкоторыхъ помѣщичьихъ имѣнiй Гродненской губернiи, Бѣлостокскаго уѣзда, оказали неповиновенiе владѣльцу земель, на которыхъ они поселены.

Въ числѣ такихъ крестьянъ заключались и крестьяне имѣнiя Туроснь помѣщика Оссолинскаго, которые, послѣдуя примѣру своихъ сосѣдей, рѣшились отказаться отъ исполненiя всѣхъ повинностей. Тогда священникъ Моравскiй, въ приходѣ коего состоитъ имѣнiе Туроснь, пригласивъ всѣхъ крестьянъ этого имѣнiя въ костелъ и единственно силою пастырскаго слова и своимъ влiянiемъ успѣлъ привести непокорныхъ крестьянъ къ чистосердечному раскаянiю, такъ что они, безъ всякаго содѣйствiя правительственныхъ властей,по прежнему стали исполнять всѣ повинности въ отношенiи землевладѣльца.

Объ этихъ похвальныхъ дѣйствiяхъ священника Моравскаго было доведено губернскимъ начальствомъ и флигель-адъютантомъ Нарышкинымъ до свѣдѣнiя **ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА**, и **ЕГО ВЕЛИЧЕСТВО** въ воздаянiе ревностной службы священника Моравскаго,чрезъ посредство Виленскаго Римско-Католическаго епископа, въ 23 день апрѣля Всемилостивѣйше соизволилъ пожаловать священнику Моравскому наперсный крестъ.

---

wicz 3-ci—z zaliczeniem do ministerstwa spraw wewnętrznych i z pozostaniem w piechocie armji; zawiadujący rotą grenadjerów pałacowych, jenerał-adjutant hrabia *Baranow 1-szy*, z pozostaniem w dotychczasowéj godności i obowiązku; zostający przy Jego Cesarskiéj Wysokości Wielkim Księciu Michale Mikołajewiczu *Willamow*, z pozostaniem przy Jego Wysokości; naczelnik 1-go okręgu korpusu żandarmów, orszaku **JEGO CESARSKIEJ MOŚCI** *Annenkow 7-my*, z pozostaniem w obowiązku dotychczasowym; zostający przy missji Cesarskiéj w Berlinie, jenerał-adjutant hrabia *Adlerberg 3-ci* z pozostaniem w dotychczasowéj godności i obowiązku; pełniący obowiązek dezurnego jenerała głównego sztabu **JEGO CESARSKIEJ MOŚCI**, orszaku **CESARZA JEGO MOŚCI** hrabia *Hejden 2-gi*, z utwierdzeniem w obowiązku dotychczasowym i z pozostaniem w sztabie jeneralnym; naczelnik sztabu artyllerji 1-éj armji *Szejdeman*, z pozostaniem w obowiązku dotychczasowym; dowodzący 5-tą dywizją jazdy *Kozlaninow 2-gi*, z utwierdzeniem naczelnikiem téj dywizji; dyrektor kancellarji ministerstwa wojny, orszaku **JEGO CESARSKIEJ MOŚCI**, *Lichaczew 1-szy*, z odliczeniem od obowiązku dotychczasowego, z zostawieniem w polowéj artyllerji jazdy i z zaliczeniem do wojsk zapasnych; naczelnik sztabu oddzielnego korpusu Orenburgskiego *Danzas 2-gi*, z pozostaniem w obowiązku dotychczasowym; naczelnik sztabu wojska Dońskiego, książe *Dondukow-Korsakow*, z pozostaniem w obowiązku dotychczasowym.

CESARZ JEGO MOŚĆ, na najpoddanniejsze przełożenie p. ministra dóbr państwa, dnia 31 lipca roku ter., Najwyżéj rozkazać raczył: zarząd graniczny ministerstwa dóbr państwa przyłączyć do drugiego departamentu ministerstwa, z poddaniem go pod zawiadywanie dyrektora departamentu na zasadzie ogólnéj, z zachowaniem inspektorowi granicznemu służących mu prerogatyw służbowych i nadzoru nad wszystkiemi robotami pomiarowemi i nad rysownią, oraz z zostawieniem w bezpośredniém jego rozporządzeniu kancellarji, z sekretarza, pomocnika sekretarza i trzech kancellistów złożonéj. Najbliższy zaś dozór, pod kierunkiem dyrektora, nad wszystkiem przyłączającemi się do drugiego departamentu częściami zarządu granicznego i w ogólności wchodzącemi tam sprawami, włożyć na jednego z jego wice-dyrektorów. Przyczém **JEGO CESARSKIEJ MOŚCI** podobało się upoważnić ministra dóbr państwa, iżby opierając się na wskazówkach doświadczenia oznaczył ostatecznie obręb czynności i zajęć inspektora granicznego.

— **CESARZ JEGO MOŚĆ**, po nastałém postanowieniu komitetu pp. ministrów, dnia 25 lipca, Najwyżéj rozkazać raczył: odtąd aż do utwierdzenia nowych przepisów o przemyśle rzemieślniczym, nie oddzielać rzemieślników od mieszczan w osóbne zgromadzenia co do opłaty podatków i odbywania powinności w tych miastach, osadach i miasteczkach, w których tego rozdziału dotychczas jeszcze nie uczyniono.

GRODNO.

Kancellarja naczelnika gubernii Grodzieńskiéj przysłała redakcji dla wydrukowania artykuł następujący:

W marcu ter. 1861 r. czasowie obowiązani włościanie niektórych majątków obywatelskich gubernji Grodzieńskiéj w powiecie Białostockim, okazali nie posłuszeństwo dziedzicom gruntów, na których byli osiedleni.

W liczbie takich włościan znajdowali się także włościanie majątku Turośń obywatela *Ossolińskiego*, którzy idąc za przykładem swoich sąsiadów, postanowili byli nie pełnić żadnych zgoła powinności. Naówczas ksiądz *Morawski*, w którego właśnie parafji położony jest majątek Turośń, wszystkich włościan tego majątku wezwawszy do kościoła, tyle mocą swojéj wymowy kaznodziejskiéj na ich przekonanie wpłynął, że owi włościanie nieposłuszni, z żalem i z sercem skruszoném wyznali błąd swój i obiecali być uległymi; jakoż bez żadnéj pomocy władz rządowych, zaczęli znowu pełnić wszystkie powinności względem dziedzica.

O tak chwalebnym czynie księdza *Morawskiego*, zwierzchność gubernjalna i adjutant skrzydłowy *Naryszkin* zawiadomili **CESARZA JEGO MOŚCI**, Najjaśniejszy Pan w nagrodę gorliwéj służby księdza Morawskiego, za pośrednictwem Wileńskiego biskupa rzymsko-katolickiego, dnia 23 kwietnia Najłaskawiéj raczył udarować księdza *Morawskiego* krzyżem napierśnym.

Wiadomości zagraniczne.

Pogląd ogólny.

Uiszczamy się z danéj obietnicy. Odezwa ministra rossyjskiego spraw zagranicznych, do posła cesarskiego przy rządzie Stanów Zjednoczonych brzmi następnie:

„Od początku zatargów różniących Stany Zjednoczone amerykańskie, otrzymałeś pan był poruczenie wynurzyć rządowi związkowemu, z jak żywém uczuciem Najjaśniejszy pan nasz poglądał na rozwój przesilenia, które zagrażało pomyślności a nawet bytowi jednoty.

Cesarz głęboko załuje, że nie ziściła się nadzieja polubownego załatwienia i że obywatele amerykańscy, już jedni przeciw drugim uzbrojeni, gotowi są zapalić w swym kraju wojnę domową, najstraszliwszy bicz politycznych społeczeństw.

Od lat przeszło ośmdziesięciu swego istnienia, związek amerykański winien niepodległość, polot i postępy zgodzie swoich członków, uświęconéj pod orędownictwem swojego dostojnego założyciela, przez instytucje, które umiały pogodzić jednotę z wolnością. Ta jednota była płodną; przedstawiła ona światu widok pomyślności bózprzykładnéj w rocznikach dziejów. Byłoby rzeczą boleśną, aby po doświadczeniu tak dowodném Stany Zjednoczone dały się unieść aż do zerwania uroczystéj umowy, stanowiącéj dotąd ich potęgę.

Mimo rozmaitość ich konstytucji i potrzeb, może nawet z powodu téj rozmaitości, Opatrzność zdaje się wzywać ich do skojarzenia tych podaniowych ogniw, które są podstawą, a nawet warunkiem ich politycznego bytu. W każdym razie ofiary poniesione na jego utrzymanie, porównać się nawet nie mogą z temi, jakie pociągnęłoby za sobą rozprzężenie. Przez jedność, Stany wzajemnie się uzupełniają; przez odosobnienie, wzajemnie się wątlą.

Zagajona na nieszczęście walka nie może ani trwać bez końca, ani doprowadzić do zupełnego upadku którejkolwiek ze stron walczących. Prędzéj, późniéj, potrzeba będzie przyjść do jakiegokolwiek układu, dozwalającego spółistnieć, sprzecznym i dziś pasującym się z sobą warunkom.

Naród więc amerykański dałby dowód wysokiéj mądrości politycznéj, gdyby chciał wspólnie wynaleźć drogę ugody, nim zgubny krwi przelew, nim bezowocne roztrwonienie sił i bogactw publicznych, nim kroki gwałtu i wzajemnych odwetów nie otworzą otchłani pod nogami obu części związku, w którą runie, po wzajemném wyczerpaniu i po nienagrodzonych stratach, ich handlowa i polityczna potęga.

Najjaśniejszy pan nasz nie może przypuścić tak opłakanych przewidzeń. Jego Cesarska Mość pokłada ufność w zdrowym i praktycznym rozumie obywateli jednoty, umiejących oceniać najrozsądniéj prawdziwe swe dobro. Najjaśniejszy pan chętnie wierzy, że rząd związkowy, że mężowie posiadający wpływ zasłużony w obudwu częściach narodu, niezaniechają żadnéj zręczności, zjednoczą wszystkie usiłowania, by ukoić namiętną zapalczywość. Pracując gorliwie i wytrwale w duchu sprawiedliwości i umiarkowania, nie ma dążeń tak sprzecznych, które pogodzićby się nie dały.

Jeżeli, panie ministrze, w obrębie polubownych stosunków, namowy i rady pańskie doprowadzić potrafią do podobnego wypadku, odpowiesz zupełnie zamiarom Cesarza j. m. używając w tym celu wpływu osobistego, jakiego mogłeś pan nabyć w ciągu długiego pobytu w Waszyngtonie, tudzież poważania przywiązanego do osoby przedstawiciela monarchy tchnącego najżyczliwszemi uczuciami dla związku amerykańskiego.

Ten związek nietylko w naszych oczach jest istotnym pierwiastkiem powszechnéj politycznéj równowagi, stanowi on jeszcze naród, któremu i nasz Najjaśniejszy monarcha i cała Rossja poświęcają najszczerszą przyjaźń, obadwa bowiem kraje umieszczone na kończynach dwóch światów, obadwa znajdujące się w okresie postępowym swego rozwoju, zdają się być powołane do przyrodzonéj spójności dążeń i uczuć, których dały sobie obustronne dowody.

Nie chcę tu wchodzić w rozbiór pytań różniących stany związkowe. Nie do nas należy sąd tego sporu. Wyżéj przełożone uwagi nie mają innego celu prócz dania świadectwa żywéj troskliwości cesarza w obec niebezpieczeństw grożących jednocie amerykańskiéj i szczerym życzeniom Najjaśniejszego pana, aby to wielkie dzieło, tak pracowicie wzniesione, tak w przyszłość bogate, utrzymanem być mogło.

W tym duchu wzywam pana do przemówienia do członków rządu związkowego a również do osób wpływowych, z któremi znajdziesz się pan w zetknieniu. Zapewnisz ich, że w każdym razie związek amerykański liczyć może, na najserdeczniejsze współczucie ze strony naszego Najjaśniejszego pana przez ciąg przebywanego dzisiaj ważnego przesilenia. W Petersburgu, 28 czerwca (10 lipca) 1861 roku. Gorczakow“

Ten krok przyjęty został z należytem uznaniem; poseł nadzwyczajny i pełnomocny minister rossyjski p. Stoeckl otrzymał następną odpowiedź:

„Sekretarz stanu Stanów Zjednoczonych, upoważnionym został przez prezydenta wynurzyć panu Stoeckl głęboką wdzięczność za wyzwolone i wspaniałe uczucia Jego Cesarskiéj Mości, objawione z powodu zatargów wewnętrznych, które zdawały się grozić przez chwilę jednocie amerykańskiéj; uczucia udzielone w instrukcji książęcia Gorczakowa przesłanéj panu Stoeckl, którą na rozkaz Najjaśniejszego pana odczytał prezydentowi Stanów Zjednoczonych i sekretarzowi stanu.

P. Stoeckl wyrazi swojemu rządowi radość, z jaką rząd jednoty zapatruje się na te nowe rękojmie przyjaźni między obu krajami, przyjaźni która wzięła początek współcześnie z bytem Stanów Zjednoczonych.

Sekretarz stanu składa panu Stoeckl ponowione zapewnienia wysokiego poważania. Waszyngton 7 września 1861 roku.

William H. Seward sekretarz stanu.“

Sprawa meksykańska, o któréj podobnież wspomnieliśmy w naszym przeszłym poglądzie wynurzyła się z następnego powodu:

Skutkiem wojen domowych, których Meksyk przez tyle lat był widownią a które dotąd jeszcze zupełnie nie

---

SZYMEK
Z POD OPOCZNA.
Opowiadanie z niedawno minionych czasów.
S. Szamota.

(*Dalszy ciąg ob, N. 72*).

ROZDZIAŁ V.

Właśnie na ranne pacierze dzwoniono w Gielniowskim ubożuchnym kościołku a głos sygnaturki w owéj ciszy i porannym zmroku, rozlegając się zdala po rosie, zdawał się budzić świat cały z uśpienia i zaczynać swym czystym lecz słabym i drżącym głosem ów wielki hymn, któremu wkrótce, wszystko co żyje i cała natura silnym zawtóruje głosem, stłumi i zagłuszy słaby dźwięk jego, przecież on przebrzmi najdłużéj i gdy znów wszystkie piersi ustaną, wszystkie głosy umilkną, głos jego jak zaczął tak znów dokończy ostatnią strofę wielkiego hymnu stworzenia i już w cieniu nocy, jeszcze jedną rzewną piosenkę królowéj Nieba zanuci.

Brzmiał jeszcze głos kościelnego dzwonka, gdy pan Zygmunt, wchodził przez fórtkę cmentarza, ukląkł przy grobie matki, który cztéry wysmukłe topolki jakby czworo jéj dziatek, bo tyle ich już na teraz tylko pozostało, wziąwszy się za ręce otoczyły wiankiem; ucałował pokrywający go kamień i zaczął się modlić za duszę téj, któréj pomocy, rady, opieki, tak bardzo teraz potrzebobował, w którą ufał, i o nią błagał serdecznie.

Pokrzepiony nieco na duchu, i wsparty tą siłą, którą szczéra i gorąca wiara i modlitwa nadaje, puścił się w dalszą podróż i pogrążony w dumaniu nad obecném swojém położeniem, niepostrzeżenie przebył ostatnią milę drogi i ujrzał przed sobą Rozwady.

Czule powitany przez ojca, który się wcale niespodzianém jego przybyciem nie zdziwił, lecz owszem zdawał się go oczekiwać niejako i rad był z tego, pan Zygmunt odpocząwszy cokolwiek, przystąpił do zdania relacji z biegu różnych spraw dawniejszych i świeżego sporu z possesorem, który zniszczywszy wioskę, jeszcze mnóstwo niesłusznych rościł pretensij i żądał bonikaty.

Wiele czasu zajęło przeglądanie rozmaitych papierów, dokumentów, wyroków, rekursów, a że wszystko dość pomyślnie wypadało dla pana Sędziego, to się też stary tak rozdobruchał, że gdy podali obiad, kazał postawić na stole opleśniałkę starego węgrzyna, którą przy nim, gawędząc o tém i o owém, wypróżnili. Rozjaśniło się panu Sędziemu czoło, rozwiązał język, orzeźwiała pamięć, poweselał humor i utonął całkiem w wspomnieniach przeszłości, o któréj najchętniéj, gdy był w dobrym humorze, lubił gawędzić; a chociaż te opowiadania ze sto razy może słyszał pan Zygmunt, jednakowoż one niemniéj były dla niego zajmujące, niemniéj wzbudzały interesu, bo były pełne rozlicznych zdarzeń i wypadków człowieka zajmującego dość znaczne i czynne w zyciu publiczném miejsce, a zatém łącznych z życiem narodu i jego dziejami.

Dziwnego to bowiem i coraz nowego uroku nabiera przeszłość, gdy obraz jéj widzimy nie w karykaturze, jak to się najczęściéj zdarza, lecz gdy słyszemy opowiadaną z ust człowieka, który do niéj należy, który nią i teraz żyje i we właściwéj przedstawia ją barwie, kiedy zda się, że czujesz jak biją wszystkie pulsa ówczesnego życia, których on dotknął i ożywił.

Coraz mniéj mamy takich ludzi, tych żyjących pomników przeszłości, tych naszych starych Wajdelotów, z zniknięciem których, znika i zaciera się prawdziwy ślad przeszłości, typ i charakter praojców. Niewiele też mamy tych prawdziwie namaszczonych dłoni, które z prawdziwą czcią i uszanowaniem, biorą się do tego świętego dzieła, i odkopując dawne pomniki i szczątki, nieotrząsnąwszy nawet ich drogiego bo wiekowego pyłu, jak relikwje nieskalane nawet dotknięciem, stawią na ołtarzu ludzkości.

Żywo więc, bo wprost z życia wzięte przedstawiały się obrazy dawnych wielkich dworów, na tém tle prywatnego i publicznego życia rysowały się postacie polskich magnatów i szlachty, huczały konfederacje, hałasowały elekcje i zjazdy, następowały zamieszki wewnętrzne kraju, ścierały się opinje pojedyńczych osób i partij, brzmiało veto, czasami w pośród tego wszystkiego występuje grzmiący głos jakby niegdyś Skargi a późniéj Woronicza, Prospera, lecz to tylko chwilowo, jak błysk przesuwającéj się myśli.

Musiał się nasłuchać pan Zygmunt wszystkich mów, zagajeń, sentencij obrad, których kompletną i starannie utrzymywaną miał p. Sędzia kollekcją i nie wiém jak długoby się to przeciągnęło, bo starzec w coraz większy wpadał zapał, zda się przeniósł duszą i ciałem w dawne czasy, w nich i niemi odżył, odmłodniał, oko znów młodzieńczym błyszczało ogniem, usta drżały wzruszeniem, głos rósł, nabierał mocy i pewności, tak jakby jeszcze z mównicy perorował, gdy zegar zawieszony na ścianie z kukułką ogłosił dziewiątą. O téj godzinie pan Sędzia udawał się punktualnie na spoczynek, to też na głos jego jakby zbudzony z snu swoich marzeń, nagle uciął, westchnął i dawszy synowi do ucałowania rękę, począł odmawiać pacierze.

Udał się więc pan Zygmunt do przyległego pokoju, na spoczynek, nabrawszy nieco otuchy i nadziei, dobrym humorem i łaskawém przyjęciem ojca, zaczął więc marzyć o blizkiém swém szczęściu, kochance, a nadewszystko układać projekta jutrzejszéj rozmowy w tym przedmiocie z ojcem, lecz wkrótce strudzonemu podróżą i bezsennie wczoraj przepędzoną nocą sen skleił powieki.

Nazajutrz ledwie pierwszy promień słońca przedarł się przez zapylone okno do gabinetu pana Sędziego, a już go zastał,—bo pan Sędzia zwykle rano wstawał—przy biórku piszącego listy oraz różne instrukcje, tyczące się interesów dla syna i swego mecenasa, bowiem pan Zygmunt wczora jeszcze oświadczył ojcu, że zyskał tylko urlop na tydzień a zatém uścisnąwszy jego stopy jutro powracać musi.

Nieodwodził od tego bynajmiéj syna pan Sędzia, bo sam będąc ścisłym formalistą i skrupulatnym w pełnieniu obowiązków urzędu, wymagał, aby je każdy, a dopiéroż jego syn z podobnąż akuratnością wykonywał.

Wkrótce też nadszedł i pan Zygmunt, bo mu obawa i niespokojność co chwila sen przerywały, znów się zaczęła prawna konferencja, trwała aż do rannego śniadania, które z powodu wyjazdu pana Zygmunta, wcześniéj nieco podano, po niém to zebrawszy całą swą odwagę na ten krok niebezpieczny i stanowczy, przystąpił pan Zygmunt do przełożenia ojcu swych próśb, nadziei, uczuć, czyli całego swego serdecznego interesu; a przedstawiał to wszystko w tak żywych kolorach, dotykał z kolei wszystkich strón serca, tak silnie, wyrażał się z taką mocą i zapałem, z jakim tylko serce w własnéj swéj sprawie mówić jest zdolne. Dopomagała mu w tém niezwykła powolność ojca, z jaką tenże wbrew żywości swego charakteru, zdając się być przygotowanym na to, słuchał cierpliwie, utkwiwszy wzrok w syna, całéj jego mowy nieprzerywając bynajmniéj. Gdy dopiéro skończył, odezwał się najspokojniéj pan Sędzia.

—Mój synu, wiedziałem o tém wszystkiém dawniéj i twój przyjazd jak i dzisiejsze oświadczenie, bynajmniéj mnie nie dwiwi; młodyś, a zatém nic nadzwyczajnego, żeś znalazłszy jakąś młodą panienkę, któréj bynajmniéj nie ubliżam, mógł się zakochać; wiedziałem o tém, powtarzam, dawniéj, lecz uważałem to zawsze za dzieciństwo, za szał młodości, który się objawić musi, i za to też całą tę miłość i teraz uważam, dla tego nie robiłem i nie robię ci żadnych wymówek. Co się tycze stanowczego w tym względzie kroku i pokierowania twym losem, to bądź pewien, że gdy na to czas przyjdzie niezaniedbam i pomyślę; a teraz oddaj się pracy, a wkrótce ci to wszystko z głowy i serca wywietrzeje.

Napróżno pan Zygmunt chciał coś więcéj mówić, lecz zaledwie usta otworzył, spójrzał na niego pan Sędzia tym wzrokiem, nakazującym milczenie i poszanowanie jego woli, którego znał siłę, któremu wszystko ulegać i być posłusznem musiało i skierował rozmowę na inny zupełnie obojętny przedmiot.

Trudnoby opisać wrażenie i wszystkich uczucia miotające w téj chwili panem Zygmunta, łagodna na pozór lecz tém bardziéj stanowcza odpowiedź ojca, lodem ziębiła i przeszywła na wskroś jego serce, wolałby stokroć najgwałtowniejszy wybuch gniewu i uniesienia, niż ten ton w pół żartobliwy, w którym była wyrzeczona, niż to lekceważenie jego uczuć i tego wszystkiego co serce kochanka tak czci i ocenia.

(*d. c. n.*)

umilkły, prezydent Juarez, składając się ubóstwem skarbu, odmówił wypłaty długów przez rząd zaciągniętych u cudzoziemców w Meksyku zamieszkałych. Rządy angielski, francuzki i hiszpański nie mogły odmówić opieki w tym razie swoim poddanym, wyrozumiałe wszakże na położenie Meksyku przyzwoliły na konsolidację długu t. j. na zamianę jego, na iściznę niewymagalną ale od któréj płacone odsetki, w danym przeciągu czasu, umorzyłyby samą należność. Wysokość corocznéj opłaty miała być umówioną między wierzycielami i rządem meksykańskim.

Wszakże prezydent Juarez rozumiał, że coroczna opłata była za wysoką. Rządy europejskie i w tym względzie okazały największą powolność; może nawet z nadużyciem służącéj sobie władzy, zgodziły się na zniżenie stopy odsetkowéj. Wierzyciele oddawszy się raz w ręce rządów przyzwolić na to musieli, w nadziei, że kiedyż tedyż przyjdą do odzyskania swéj własności. Rząd meksykański nie pomny na sprawiedliwość i na przyjęte zobowiązanie, pod pozorem zupełnego niepodobieństwa opłaty, odmówił uiścić się nawet z tak zniżonéj stopy długu.

Przedstawiciel Francji przy rzeczypospolitéj meksykańskiéj p. Dubois de Saligny z największą usilnością starał się rząd meksykański skłonić do sprawiedliwego postępowania, lecz naprożno; prezydent Juarez żadnych rad nie słuchał, skutkiem czego stosunki dyplomatyczne zostały zerwane, Francja, Anglja i Hiszpanja postanowiły użyć środków przymusowych.

Skoro wieść o tém gruchnęła, nowiniarze europejscy przekręcili ją w sposób potworny. Wymyślili natychmiast, że Europa zakłopotana co począć z mnóstwem pretendentów do rozmaitych tronów, wpadła na myśl, niespokojne rzeczypospolite Ameryki południowéj, pozamieniać na królestwa konstytucyjne, i poosadzać na ich tronach rzeczonych pretendentów, którzy pałają niepożytą żądzą uszczęśliwiania rodu ludzkiego. Podług tych nowiniarzy Francja, Hiszpanja i Anglja zawarły z sobą przymierze, miały wyprawić wielką siłę zbrojną lądową i morską, zhołdować wszystkie rzeczypospolite południowo-amerykańskie; podzielić całą niezmierną przestrzeń na królestwa i zaprowadzić na drugiéj półkuli złoty wiek rządnéj swobody. Przypuśmy, że Francja i Hiszpanja, od czasu do czasu, niepokojone zamachami swoich pretendentów, mogłyby wpaść na myśl wyprawienia ich za morze, ale jakiż powód miałby skłonić Anglję do trwonienia pieniędzy, do narażania na śmierć lub kalectwo swoich synów, żeby jéj mili sąsiedzi w Paryżu i Madrycie spokojnie zasypiać mieli? Już dom Stuartów wygasł do szczętu, i przy koronacji królów angielskich, nie odezwie się żaden głos z zarzutem przywłaszczenia!

Mimo tak bijące w oczy niepodobieństwo do prawdy tych przypuszczeń, znalazł się jednak członek rodu Burbonów, co im nietylko uwierzył, ale rozumiał, że już warunki Europie i Ameryce przepisywać może. Don Juan infant hiszpański pogardza meksykańskim tronem, bo jak syn Don Karlosa jest prawowitym królem Hiszpanji i Indji, dla czegoż miałby kwapić się na drobną cząstkę swéj puścizny, kiedy wkrótce całość państw, w których nigdy słońce nie zachodzi, obejmie!

Ale sprawa meksykańska, wynikła z bardzo powszedniéj przyczyny, bo z pieniężnego sporu między oszukanymi wierzycielami a niewypłatnym dłużnikiem, przybiera obrót bardzo prozaiczny. Pewna część flott angielskiéj, francuzkiéj i hiszpańskiéj zajmie porty meksykańskie; urzędnicy tych państw, wezmą komory celne w swoje zawiadowstwo; pobierać będą cło od towarów przywoźnych, jakąś odrobinę tego dochodu dadzą na życie prezydentowi Juarez, pozostałą zaś jego całość obrócą na opłatę długów, a trwać to będzie dopóty, dopóki cała należność umorzoną nie zostanie.

W téj chwili otrzymujemy świeże dzienniki. Wiadomości ze wschodu Europy są ważne. Stan Słowian tureckich znajduje się w ostateczności przesilenia. Czas nie pozwala nam wejść w obszerniejszy rozbiór tego przedmiotu, odkładamy to do następnego piątku. Obawy utrzymania pokoju są wielkie, zwiększa je powrót polityki tureckiéj na dawny tor dzikości względem chrześcijan i niedołęztwa wewnętrznego zarządu.

Włochy.

Dziennik paryzki *Czas* umieszcza list z Neapolu, obejmujący szczegóły tyczące się obecnego stanu prowincij południowych, tudzież dokładny opis sporu jen. Cialdini z większością posłów parlamentowych neapolitańskich.

Neapol 13 września. Cialdini nie ustaje w uzupełnieniu swego dzieła. Nie będę mówił o zbójectwie, wiadomości o niem są dostateczne. Chiavone onegdaj starał się przeprawić przez Liry, lecz został odparty ze stratą 12-tu ludzi zabitych i 5-ciu jeńców. Włosi mieli jednego oficera i 1-go żołnierza lekko ranionych. Major Reverberi dowodził, on to właśnie został rannym; odzywa się z największą pochwałą o nowozaciężnych, o gwardji narodowéj i o żołnierzach.

Chiavone nie znajdował się osobiście w potrzebie; ten wielki wojownik najczęściéj trzyma się na ustroniu. Nie znam ani jednego oficera, który by go widział. Gdyby nie zeznania dokładne a zgodne jeńców nie wiedzianoby nawet że Chiavone nosi pistolety zatknięte za swoją czerwonę szarfę.

Dziś zrana widziałem jednego z mieszkańców Avezzano, powiatu ościennego z powiatem Sora; dał mi on najlepsze wiadomości o tym kraju. Selva ojczyzna herszta Chiavone leży na stoku góry, na któréj tu i ówdzie dymią się budy węglarzów. Oni to byli pierwszymi towarzyszami Chiavone i wyznać należy, że są ludźmi uczciwymi. Chociaż Chiavone jest śmiesznym jak przechera i namiestnik Franciszka II-go, nie należy go jednak mięszać ze zbójcami takimi jak Crocco Cipriani i spółka. Przynajmniéj na sumieniu jego nie cięży żadna dawniejsza zbrodnia i nie jest on zbiegiem z galer. Oszukuje on w prawdzie po troszę swego króla, odziera do żywego właściciela; ale są to grzeszki powszednie, na zabierane zaś pieniądze zawsze wydaje kwity. Nieszczęściem dla niego, węglarze postrzegłszy, że robota jest nieczysta, opuścili go, niewiem gdzie udało mu się zebrać zgraję 150 ludzi, którzy się jeszcze trzymają.

To odstępstwo wieśniaków jest znakiem wielkiego ulepszenia od przeszłego roku. Przytoczę tu zdarzenie z owego czasu, nikt o niem nie wspomniał, ale ręczę za jego prawdziwość. Po utarczce pod Scurgola około 50-ciu wieśniaków zabrano jak jeńców i przyprowadzono do Avezzano. Nie chciano ich strzelać, a nie wiedziano co z nimi począć. Za radą pana de Rotrou agenta konsularnego francuzkiego w Chieti i za porozumieniem się z plebanem postąpiono następnie. Wziąwszy około 20-tu tych nieboraków zaprowadzono ich do kościoła. Pleban wystąpił z najstraszliwszą mową, zapowiadając im, że śmierć nad nimi wisi, wszyscy padli na kolana drżąc z przerażenia. Gdy tak się dręczą, pleban rzekł, że wzruszony ich skruchą chce wyjednać im przebaczenie pod warunkiem, że wszyscy razem i każdy zosobna, natychmiast tuż w kościele przysięgną na Ewangelję, że wrócą spokojnie do domów i już nigdy łączyć się nie będą ze zbójcami. Wszyscy przysięgli, puszczono ich wolno, ale za tydzień uciekli w góry i weszli do bandy Giorgi. Widać, że zmienili postanowienie. Avezzano uchodzi za miasto postępowe.

W ostatnim liście moim nic nie wspomniałem o zatargach jenerała Cialdini z członkami tak zwanego tu grona *Consorteria*, a mianowicie z pp. Vacca, Niutta, Bonghi i. t. d.— Z rąk do rąk przechodził dosyć dziwny list namiestnika; miałem go za zmyślony, ale dziennik *Bodziec* (Pungolo) tak stanowczo utrzymuje, że jest autentycznym, iż nakoniec wierzyć temu należy, tém bardziéj że nikt go nie odwołał. Według tego co mi doniesiono rzecz ma się mieć następnie.

Consorteria, to jest kmotrowstwo wychodźców, które rządziło Neapolem aż do przybycia jen. Cialdini, ujrzawszy się wyzutem z władzy i upokorzonem przez oddalenie z posady naprzód pana Spaventa a potem pana Blazio, wygwizdanem w swych posłach bezkarnie, bo policja gwizdających nie ścigała, wypędzonem niemal z rządu po rocznem panowaniu, chciało zgubić namiestnika królewskiego w przekonaniu gabinetu. Być może, że to dało powód do pewnych sporów między jenerałem Cialdini a baronem Ricasoli. Ale rzecz skończyła się na tem, że namiestnik pozostał u steru władzy, co bardzo było niemiłem dla zbójców. Dziennik *Popolo d'Italia,* wrodzony nieprzyjaciel *kmotrów* (Consorti) nie omieszkał rozgłosić ich opozycji i małych knowań. Dotknięci do żywego napisali następny list do namiestnika:

„Niżéj podpisani wyczytaliśmy ze zdumieniem w dzienniku *Popolo d'Italia,* z d. 25 sierpnia, iż krążyła wieść w Neapolu, wieść prawdziwie dziwna, jakobyśmy chcieli stawić przeszkody zarządowi waszéj dostojności i puścili w obieg prośbę do króla, aby odwołał waszą dostojność z wielkorządztwa tego kraju.

Nie mamy potrzeby zaprzeczać téj wieści, ani przed powszechnością, ani przed waszą dostojnością. Przed powszechnością, bo ta wieść nie istnieje; przed waszą dostojnością, ponieważ nie jest tajnem, że rząd który waszą dostojność tu przysłał i sprawiedliwie na téj wysokiéj posadzie utrzymać pragnie, jest przez nas wspierany w parlamencie. Wszakże sądzimy panie jenerale, iż nie należy nam pomijać téj zręczności do wyrażenia, iż niema nikogo w Neapolu, co by mocniéj od nas wierzył, że obecność wasza jest konieczną dla uspokojenia tego kraju.

„Wasza dostojność łatwo osądzi, że te wieści są podstępnie szerzone, dla zasiania rosterków i niezgód.

„Oburzy to zapewne szlachetną duszę waszéj dostojności. Co do nas potwarze przyjmiemy z obojętnością, dosyć jest dla nas, że dobrze służysz ojczyźnie.“

Jenerał odpowiedział trochę po żołniersku:

„Szanowni panowie,

„Wsparcie udzielone przez was moim poprzednikom było dla nich za nadto zgubném, abym miał popełnić błąd i to wsparcie przyjąć.

„Jeżeli rzeczywiście pragniecie, abym ziścił dane mi poruczenie, bądźcie łaskawi, piszcie i wygadujcie na mnie co się wam podoba. Wasza opozycja niezmiernie mi pomoże w przekonaniu kraju i będę wam za nią nieskończenie wdzięczen.

„Proszę szanowni pp. przyjąć wyrazy wysokiego poważania.“

„Henryk Cialdini.“

Członkowie Consorterji wkrótce będą mieli narzędzie zemsty; zapewniają, że ich dziennik *Patria* pocznie wychodzić od pierwszych dni października. Zdaje się, że *Nazionale,* pozbawiony zasiłku pieniężnego i opuszczony przez redaktorów utonie w nowym dzienniku.

Turyn, 18-go września. Florencja nie zrzuca świątecznego stroju. Wystawa ma wielkie powodzenie. Król bardzo prawdopodobnie, z Florencji uda się do Neapolu, ta podróż gorąco upragniona wywrze wpływ wyborny. Lecz stronnictwo burbońskie nie zaniedbuje wichrzyć kraju. Zwolennicy Franciszka II-go usiłują zasilić rojalistowskie bandy. W Monte-Santo porucznik gwardji narodowéj,— Filippo Canepini, spostrzegł d. 7 września statek zbliżający się do brzegu i natychmiast nadbiegł tam ze swoim oddziałem.

Statek miał wywieszoną latarnię, porucznik zawołał: kto płynie? latarnia zgasła, lecz statek nie przestał swych obrotów, aby przybić do brzegu; gwardjacy dali ognia, statek skręcił się i odpłynął na morze.

Zbójcy otrzymują broń i ładunki, drogą przemycania, z państwa rzymskiego; ale nie godzi się oskarżać władz papieskich o powolność lub spólnictwo; wszak i najczujniejszą straż oszukać można.

Jest przecięż nadzieja, że można będzie położyć koniec przemytnictwu przez osadzenie mostu Isoletta i gościńca wiodącego z Leprano do Arce. Wówczas dowozy nie będą mogły dostawać się do królestwa włoskiego inaczej jak krążąc wzdłuż granic papieskich, dla dostania się do Casamari a stamtąd do gór Sora, lecz z téj strony wszystkie przesmyki są należycie osadzone. W ostatku klęska, poniesiona przez Chiavone zmusi zapewne komitet burboński do obrania innéj drogi na dowozy.

Czytamy w dzienniku *Prassa.* Baron Ricasoli kazał doręczyć panu Calderonowi Collantes, ministrowi spraw zagranicznych w Hiszpanji, nową notę nalegającą o zwrót archiwów konsulatów neapolitańskich przedstawicielom królestwa włoskiego. Jeśliby minister odpowiedział tak obojętnie na to drugie wezwanie jak na pierwsze, wątpić nie należy, że rząd odwoła swego posła p. Tecco, który pozostał w Madrycie, chociaż Hiszpanja odwołała z Turynu pana Coelho.

Konsul francuzki w Cagliari, w liście przesłanym gazecie ludowéj wychodzącej w Cette, protestował przeciwko artykułowi w niéj umieszczonemu a w którym powiedziano, że urzędnicy konsulatu upowszechniali po szynkowniach zapewnienia, że Sardynja ma być ustąpioną Francji.

Donoszą, że minister oświecenia podał do podpisu królowi dekret, mocą którego utrzymywanie szkół wyższych, dotąd należące w krajach obojga Sycylji wyłącznie do zgromadzeń zakonnych, ma im być odjęte.

Dziennik *Nowa Europa* wychodzący we Florencji, umieścił adres do króla, podpisany przez wychodztwo rzymskie i weneckie, następnego brzmienia:

„Najjaśniejszy Panie!“

„Wieńce, któreśmy uwili dla posągów Najśw. Panny Wenecji i Rzymu, przez długość czasu, poczynają więdnąć. Staraj się dójść do celu, nim zupełnie nie zeschną i zostań nakoniec królem wszystkich!“

Nie przestają mówić o wylądowaniu Hiszpanów niedaleko twierdzy Reggio w Kalabrji. Dopóki ci złoczyńcy nie zostaną schwytani, trudno będzie wiedzieć z pewnością, co to rzeczywiście być może; rzecz jednak zdaje się być nieprawdopodobną.

Raz utrzymywano, drugi raz zaprzeczano istnieniu noty czy ultimatum, mniejsza o nazwę, rządu włoskiego do papieża. Korrespondent dziennika *Prassa* wierzy w istnienie projektu tego rodzaju; podał nawet jego zasady. Ale przytoczmy wyrazy samego dziennika:

„Baron Ricasoli nie liczy na Garibaldiego w zajęciu Rzymu. Chce on z Francją załatwić ostatecznie to ważne zadanie; byłoby więc niewłaściwie mówić, że zamyśla o posłaniu papieżowi ultimatum.

Ultimatum więc nie istnieje; ale to niezawodna, że istnieje nota a nawet list do ojca św. w którym wyłożone są wszystkie możliwe rękojmie bezpieczeństwa i niezawisłości w spełnianiu władzy duchownéj. Wszakże dotąd nie wyszło to z gabinetu pana Ricasoli; ani nota ani list do dziś dnia nie są wysłane. Baron Ricasoli chce przełożenia swoje uczynić wprost ojcu św. albo rządowi papieskiemu; inaczéj też uczynionemi być nie mogą i na tém polega cała trudność.

P. Ricasoli nie może wprost pisać do Papieża; z drugiéj strony, nie chcianoby udawać się do kardynała Antonellego. Wiktor-Emmanuel mógłby napisać do Piusa IX, ale rząd włoski nie chce narażać tego listu na okadzenie octem w Rzymie, tak jak to zrobiono przed wieki z listem wyklętego króla Roberta. Nie mniejsza trudność zachodzi w doręczeniu listu, ponieważ wszelkie stosunki dyplomatyczne zerwane są między Rzymem i Turynem.

Możnaby uczynić to przez okolnik do pełnomocników dyplomatycznych za granicą, ale wówczas było by to odwołaniem się tylko do powszechnego mniemania; przełożenia zaś rządu włoskiego powinny być wprost doręczone stolicy świętéj. Zdaje się, że postanowiono, iż baron Ricasoli list napisze a margrabia de Lavalette odda go kardynałowi Antonellemu. W tym razie Francja byłaby pośredniczką nie urzędową między dwóma państwami. Celem pana Ricasoli jest: dać stolicy świętéj rękojmie wolności i niezawisłości, któreby Francja przyjęła, a do których sankcji wezwanoby mniemanie powszechne. Odrzucenie tych rękojmi, udzielanych w zamian za wyrzeczenie się władzy świeckiéj papieskiéj wróciłoby Francji całą swobodę działania i dostatecznie uzasadniło wycofanie wojsk z Rzymu. To wszystko mogłoby być wyłożone i jaśniéj i szczegółowiéj, ale na ogół taki jest plan barona Ricasoli.

List jest ułożony, napisany cały ręką pana Ricasoli; rękojmie podawane stolicy św. są wyszczególnione w artykułach; idzie dziś tylko o doskonałą zgodę na też artykuły między Paryżem i Turynem; co skoro osiągnięte będzie, pytanie rzymskie rozstrzygnięte zostanie.

Same artykuły okrywa najgłębsza tajemnica, lecz utrzymują, że nie zostawiają one papieżom nawet bezwarunkowéj własności miasta św. Leona. Niezawisłość stolicy świętéj ma być zaręczona przez rząd włoski, p. Ricasoli pod żadnym warunkiem nie zgadza się, aby państwa obce miały być wzywane do ich zatwierdzenia w razie, gdyby Rzym i Włochy nakoniec przyszły do porozumienia. „Od wieków rządy obce miały aż nadto pozorów do wdawania się w sprawy włoskie, mówi p. Ricasoli, nie należy im nowych dostarczać.“

Oto i wszystko co dziś powiedzieć można o tym przedmiocie. Rokowania między Turynem a Paryżem w tym względzie są bardzo czynne.

Pan Farini wyjechał dziś rano do Florencji. Nie przywiązując do tego wielkiéj wagi, zauważać jednak można, że odjazd jego zbiega się z powrótem pana Ricasoli do Turynu. Król wprost wezwał pana Farini, aby na dni 10-ć przybył do Florencji. Jenerał Sola Roli, adjutant królewski, podobnież tam pojechał. P. Miglietti minister sprawiedliwości zmienił pana Ricasoli przy osobie królewskiéj.

Z dobrego zrzódła wiadomo, że p. Thouvenel na prośbę barona Ricasoli ma wstawić się do rządu hiszpańskiego o ugodliwe załatwienie sprawy archiwów konsulatów neapolitańskich. Spodziewać się należy, że to przyjacielskie wdanie się będzie skutecznem. Dotąd hiszpański minister spraw zagranicznych to tylko odpowiada: „Nie uznaliśmy królestwa włoskiego; wręczenie więc panu Tecco archiwów konsulatów neapolitańskich, byłoby domniemaném przyjęciem nowego stanu rzeczy na półwyspie.“

Napływ obcych nieustaje we Florencji; ale dotąd nie przybyły jeszcze wszystkie przedmioty jakie wystawa obejmie. Pod koniec dopiero miesiąca wystawa zajaśnieje całym swym blaskiem.

Dziennik *Rozpraw* podaje następny wyjątek z listu pisanego dnia 17 września z Neapolu.

„Nie wchodząc w formę listu jenerała Cialdini do ciała municypalnego neapolitańskiego, wszyscy zgadzają się, że rady w nim zawarte były bardzo na dobie. Zamiar jen. Cialdini był wyborny, ale można było obawiać się, aby wyrazy cokolwiek za żwawe, w których zachęca zarząd miejscowy do szczerszego wzięcia się, bez gadatliwości do wielkich przedsięwzięć wymaganych przez mniemanie powszechne, nie zraniło łatwo pojąć się dającéj czułości. Szczęściem rzecz cała skończyła się najprzyzwoiciéj. Ciało municypalne nie podnosząc rękawiczki rzuconéj przez jenerała Cialdini, nie usuwając się z urzędu, jak to dwóch czy trzech wartogłowów doradzało, ograniczyło się następną odpowiedzią:

„Jenerale!“

„Ciało municypalne, któremu mam zaszczyt przewodniczyć, chętnie zespala się z pochwałami dla ludności neapolitańskiéj wynurzonemi w liście ogłoszonym przez dziennik urzędowy d. 13 b. miesiąca, z powodu przedziwnego jéj zachowania się w czasie obiedwóch niedawnych uroczystości.

„Co do pogłosek krążących po mieście, a o których wasza dostojność nas ostrzega, rada municypalna głęboko nad tém boleje, że te pogłoski znalazły wiarę u namiestnika królewskiego, dowodzi więc prawdziwego patryotyzmu, zachowując w tym względzie najzupełniejsze milczenie.“

Neapol, 16-go września 1861 r.

„Syndyk Józef Colonna.“

Burbońscy, którzy zacierali sobie już ręce, przewidując złożenie urzędu przez ciało municypalne, dziś pierwsi je napastują, a wczoraj pierwsi występowali w jego obronie, przeciw jenerałowi Cialdini.

Tymczasowa junta handlowa rozesłała okolnik, pod d. 14 września, do główniejszych negocjantów neapolitańskich, dla zasiągnienia ich zdania w ogłoszeniu złota za monetę prawną.

Odpowiedź była twierdząca, zdaje się, że dekret upoważni wypłaty w sztukach 20-tu frankowych po kursie już ustanowionym 4 fr. 25 c. za dukat.

Ta ustawa powiększy stosunki targu neapolitańskiego z Francją, która jest ogniskiem handlu włoskiego. Aż dotąd każde zwiększenie lub zmniejszenie wywozu lub przywozu objawiało się w tak ciężkiéj chwiejności wymiany, że utrzymywało Neapol w najzgubniejszém odosobnieniu. Teraz różnica zmiany zależeć będzie od nakładu na przewóz brzęczących pieniędzy.

Minister amerykański, wzywając Garibaldiego do objęcia dowództwa nad wojskiem związkowém, oprócz innych korzyści ręczał, że wolno będzie Garibaldiemu ogłosić w czasie jaki za właściwy uzna, zniesienie niewoli na całéj przestrzeni rzeczypospolitéj amerykańskiéj. Dla takiego serca, jakie bije w piersiach bohatera włoskiego, obietnica była ponętna. Zamienić w czyn, to co dotąd było tylko upragnionem marzeniem najszlachetniejszych umysłów, przywiązać imie swoje na zawsze do wielkiego wymiaru sprawiedliwości, nic powabniejszém, nic pożądańszém być nie mogło. Ale miłość własnego kraju przemogła; prośby neapolitanów, błagania przyjaciół zostały wysłuchane. Garibaldi też radził się także rządu turyńskiego i baron Ricasoli własnoręcznym listem zaklął samotnika Kaprery, aby odmówił.

PAŃSTWO KOŚCIELNE.

Rzym, 10-go września. W liście pisanym do dziennika paryzkiego *Prassa* czytamy: że objaw 8-go września na cześć papieża w powrócie jego z kościoła do Watykanu nie był szczery, że policja najczynniejszy miała w nim udział. Na poparcie tego twierdzenia niech służy następna wiadomostka. Z tego ujrzeć można, w jaki sposób urządzają się obchody dla papieża-króla.

„Wszyscy Rzymianie znają aptekę Pagliari na ulicy Ripetti. We Włoszech apteki służą za miejsca schadzek; przechodząc, ten i ów zajdzie, dla pochwycenia jakiéj nowiny. Są to miejsca pod pewnym względem ważne, na które zwierzchność ma oko. W niedzielę więc około 30-tu sanfedistów należących do bandy księdza Frediani, proboszcza św. Rocha, weszło do apteki, w któréj znaleźli p. Generoso Cuccioni, człowieka wyzwolonych zasad, zawiadowcę zakładu, zapytali go dla czego nad swoimi drzwiami nie umieścił żadnego papieskiego godła? Odpowiedział, że nie sądził się być do tego obowiązanym. Natychmiast więc sanfediści, podniosłszy grube swe kije nad głową biednego Cuccioni, zmusili napisać ogromnemi głoskami na sążnistych arkuszach papieru: *Niech żyje papież-król!* i porozlepiać ten papier na drzwiach. Biada tobie, kiedy je pozdzierasz, rzekli, potrząsając kijami.

Wnet przybyła jakaś kobieta w czerni, między dwóma pachołkami policyjnymi. Miała ona z sobą zapas chorągiewek biało-żółtych i zaleciwszy panu Cuccioni milczenie, poczęła rozwieszać swoje chorągwie na poblizkich drzwiach i ścianach. To co jeszcze pozostało rozdała ulicznym krzykaczom zgromadzonym przy aptece. I w ten sposób przygotowano całą tę wrzawę na tém miejscu przy powrócie papieża-króla.

Cuccioni ukląkł jak inni, ale nie krzyczał. Ah! łotrze nie krzyczysz! wrzasnął jeden z księży, rzucając się na niego z kijem. Będziesz potępiony, powieszony, wypędzimy my wszystkich takich bezbożników jak Wiktor-Emmanuel i t. d. wolę resztę zamilczeć.

To co opowiedziano jest najwierniéj dokładne, podobne sceny powtarzały się wszędzie. A jednak to wszystko nie przeszkodziło; Rzym okrył się chorągwiami, a ulice usiane były takiemiż kokardami. To samo powtórzyło się we wszystkich prowincjach rzymskich. W Tivoli, Velletri, Frascati, Albano, Grottaferrata, i Terracino pozawieszano mnóstwo chorągwi włoskich. W Grottaferrata puszczony balon, niewiadomo skąd, osypał widzów kartkami z czterowierszami i godłami patryotycznemi. Opozycja wszystko czyni co może, czekając nim uda się zrobić co więcéj, mniemanie powszechne objawia się jedynie sposobikami jakie posiada.

Reakcja ze swojéj strony nie drzemie. Znowu posłała 200 ludzi do bandy Chiavone, których pobito, jak zwykle. Zatrudnia tajemne drukarenki, wydała nowy adres do cesarza Francuzów, w którym Wiktora-Emmanuela zowią Attillą, Włochów katami, i t. p. Adres ten niema podpisu, bo trudno znaleźć człowieka choć trochę znajomego, coby odważył się położyć nazwisko swoje na tak niedorzecznem piśmie.

Francja.

Paryż 20 września. Czytamy w dzienniku *Konstytucjonista*: W liczbie państw, które dotąd nie uznały jeszcze królestwa włoskiego, znajduje się i Belgja. Miała ona zapewne prawo pierwsza wyciągnąć rękę wyzwolonym Włochom, nikt by niemiał nic do powiedzenia przeciw temu; ale również służy jéj prawo być w téj mierze ostatnią. Ci, którzy jéj zarzucają tę obojętność, mogą sobie zdrowi rozprawiać. Belgowie, jak wszystkie ludy, które nie zawsze były samoistne, nie lubią, aby obcy wdawali się w ich sprawy wewnętrzne lub zewnętrzne, są oni czułymi aż do zbytku na swe prerogatywy i na swą młodziuchną wolność. Nadto przyzwolenie ich na nowy porządek rzeczy we Włoszech, nie było tak naglącém, aby jego zwłoka miała w czémkolwiek smucić gabinet turyński; to przyzwolenie nie jest niezbędném ani dla powodzenia Włochów ani dla szczęścia Belgów. Nie wspomnielibyśmy nawet o tym szczególe, gdyby jeden *ze znakomitych mężów politycznych belgijskich,* bo taką daje mu nazwę dziennik *Przyjaciel religji*, który list jego ogłasza, nie uczynił szczególniejszego wyznania, w przedmiocie przyznania królestwa włoskiego przez gabinet bruxelski.

Ten *znakomity mąż polityczny,* ktokolwiek on jest, wydał się nam gadatliwym i lekkomyślnym. W liście swoim do *Przyjaciela Religji,* naraża on ministrów, naraża króla; odkrywa małe tajemnice gabinetu, których pewno nie chciałby widzieć rozgłaszanemi, gdyby sam, co może miało nawet miejsce, był ministrem. Posłuchajmy co opowiada:

„Król Leopold ma wstręt od urzędowego potwierdzenia przyłączeń krajów włoskich do królestwa sardyńskiego. Przeciwnie ministrowie, panowie Rogier i de Vrier pragnęliby wystąpić z objawem politycznego spółczucia. Owoż zaszło co następuje: ponieważ nie spodziewano się wydrzeć wprost przyzwolenia królewskiego, *usiłowano wydrzeć je podstępnie.* Pan de Vrier minister spraw zagranicznych, miał pozwolić, żeby *niby niechcący,* oznajmienie urzędowe Piemontu nadeszło do Bruxelli. To oznajmienie zniewala dziś rząd belgijski do dania stanowczéj odpowiedzi rządowi Piemonckiemu.

Wolno nam zapewne nie wierzyć ślepo dokładności tych objawień, ze wstrętem przyszłoby nam myślić, że w tym kraju belgijskim, tak chlubnym ze szlachetności uczuć i z sumiennej polityczněj prawości, mogliby znajdować się ministrowie, usiłujący zastawiać sidła na króla i myśleć, że król da się w te sidła ułowić. Zupełnie inne mamy wyobrażenie i o szanownym panu Rogier i o szanownym panu de Vrier i jesteśmy przekonani, chybaby nas doświadczenie inaczéj nauczyło, że gdyby kiedykolwiek różnili się w zdaniu z królem, w jakim szczególe polityki wewnętrznéj lub zewnętrznéj, posunąłuszanowanie dla siebie samych i dla majestatu tronu, aż do ustąpienia ze swych posad. W kraju parlamentarnym, jakim jest Belgja, ta droga postępowania z góry jest wytknięta; naród ostatecznie wyrokuje, nie ubliżając niczyjéj godności. Jeżeli król Leopold znajduje się dziś niejako zniewolonym, do wynurzenia swéj myśli w sprawie włoskiéj, powody do tego są zupełnie obcemi knowaniom ministerjalnym odkrytym przez korrespondenta *Przyjaciela religji.* Śmierć p. de Lannoy, który

był przedstawicielem Belgji w Turynie, wywołała gabinet bruxelski do stanowczego kroku. Ta śmierć nieprzewidziana wkłada obowiązek, którego dłużéj zwlekać niepodobna, bez narażenia dobrych stosunków między obu rządami. W obecnym stanie rzeczy, jeżeli Belgja nie pośpieszy z mianowaniem następcy po panu de Lannoy, oczywiście, że stanie w rzędzie państw widocznie polityce włoskiéj przeciwnych, jeżeli dla uniknienia stanowiska tak fałszywego, tak sprzecznego z właściwym sobie duchem wyzwolonym, naznaczy przedstawiciela w Turynie, musi go naznaczyć jako umocowanego przy Wiktorze-Emmanuelu królu włoskim. Nadeszła więc chwila dla króla Leopolda wytłómaczenia się stanowczego. O ile mogło być roztropném miesiąc temu nie śpieszyć, o tyle jest rozsądném dzisiaj stanąć po stronie, którą rządowi belgijskiemu wskazuje początek jego władzy i na któréj znajdzie się obok Anglji, Francji, Hollandji, Szwecji, Danji, Portugalji, Turcji; albo przerzucić się do obozu, jeśliby rząd belgijski był mniéj mądrym i mniéj wyzwolonym, do którego zachęcałyby go niektóre względy, nie mające jednak żadnego związku z dobrem kraju, który mu poruczył swą dolę.

Pan Saint-Marc-Girardin w dzienniku *Rozpraw*, rozbierając broszurę p. Lenormant: *O rządzie wysp Jońskich*, mówi co następuje:

„Rozbiór podany przez pana Lenormant konstytucji wysp Jońskich, którą sir Thomas Maitland narzucił Jończykom w r. 1817, jest bardzo ciekawy. Trudno pojąć jakiéj swobody używać oni mogli pod konstytucją tego rodzaju, a jednak, rzecz dziwna, parlament Joński ciągle bywa to rozwiązywany, to odraczany za opór lordowi wysokiemu kommisarzowi. Wolność nie daje się widzieć nigdzie, oppozycja wszędzie. Jak wytłómaczyć tę zagadkę? Lecz zagadka tłómaczy się sama z siebie, bo wolność druku istnieje na wyspach Jońskich, ta wolność, któréj żadna inna nie zastąpi, a która wszystkie inne wynagradza. Zarząd angielski wszystkiego sobie pozwala na wyspach Jońskich, i rezydent angielski w Zante, to jest prefekt, mógł nie rozmijając się z prawdą powiedzieć Jończykom, żalącym się na arbitralne wywożenie ich z kraju: *dla was niema praw*. Ale jeżeli praw niema, jest wolność druku; nie jest ona wędzidłem, ale jest dzwonem na gwałt bijącym i ten to dzwon zwołuje Jończyków do oppozycji, ten dzwon w parlamencie mianowanym pod naciskiem obcym, tworzy jednomyślność narodową.

Lord Palmerston niedawno powiedział w parlamencie, że jeżeli Anglja trzyma wyspy Jońskie, czyni to dla ich dobra i sądzi że jest obowiązaną uszczęśliwiać Jończyków, choćby wbrew ich woli. Habemus facetum consulem (pociesznego mamy ministra). Nie wiemy więc po tem oświadczeniu, uczynionem tak swobodnie, kiedy załatwi się pytanie Jońskie?—Być może, że jak wiele pytań nie załatwi się nigdy. Logika jest władzą wrodzoną umysłowi ludzkiemu, jest wielu ludzi, którzy z powodu tej ludowéj okoliczności zapytują: kiedyż się to skończy? Ta ciekawość nieraz prędzéj ustaje niż samo zadanie. Nie wiemy, więc powtarzamy, kiedy załatwi się pytanie Jońskie, ale to wiemy i p. Lenormant dowiódł tego w sposób najwidoczniejszy, że tryb rządzenia zaprowadzony przez Anglję na wyspach Jońskich poniża ją na całym wschodzie.

Ludzie na wschodzie rozumują, chociaż są niewolnikami i rozumują tém mocniéj może, że są jeszcze niewolnikami w wieku wyzwolenia. Cóż to jest za rząd, mówią do siebie samych, który ogłasza wszędzie narodowość włoską, a który tłumi narodowość Jońską, który wierzy w prawowitość przyłączeń we Włoszech, chociaż dokonywanych zbrojnie—a który sprzeciwia się bezbronnemu przyłączeniu wysp Jońskich do Grecji; który z całém oburzeniem przeklinał policję neapolitańską, a który na 7-miu wyspach utrzymuje policję nierównie dokuczliwszą, nierównie więcéj inkwizycyjną, mówi p. Lenormant niż policja Austrjacka? Oto są szkody, jakie tryb rządzenia wyspami Jońskiemi, sprawia Anglja na Wschodzie. Anglja, która umie liczyć, powinna była obrachować ile posiadanie wysp Jońskich odejmuje temu państwu wpływu moralnego na Wschodzie, a ile przymnaża rzeczywistéj potęgi. P. Lenormant nie spodziewa się przekonać Anglję, aby wyrzekła się posiadania tak kłopotliwego, ale przynajmniéj odkrywając przed światem niesprawiedliwość orędownictwa angielskiego nad wyspami Jońskiemi, przyniósł usługę sprawie wyzwolonéj.

Dziennik *Przyjaciel Religji* popadł w prawdziwą biedę; zewsząd sypią się nań zarzuty popełnianych kłamstw. Jenerał Goyon przesłał mu tak cierpką odpowiedź, jakiéj podobno żaden dziennik wychodzący we Francji nigdy nie odebrał. Oto, podług własnych słów *Przyjaciela religji* co dało powód do téj surowéj wymówki jenerała: „W liście nadesłanym nam z państw rzymskich wyczytaliśmy, że porucznik*** 19-tego pułku linjowego, wydał Piemontczykom na granicy neapolitańskiéj, jednego ze stronników Franciszka II-go, wziętego bez broni przez jego oddział i patrzał obojętnie jak w jego obecności, ten nieszczęśliwy więzień został rozstrzelany przez żołnierzy sardyńskich. Czytelnicy nasi zapewne przypomną sobie, że najgoręcéj pragnęliśmy, aby wolno było powątpiewać o postępku tak wbrew przeciwnym wszystkim podaniom szlachetności żyjącym w wojsku francuzkiém.“

Hr. Goyon przesłał następną odpowiedź:

„Panie redaktorze,

„Artykuł: *z Rzymu 30 sierpnia*, umieszczony w N-rze dziennika pańskiego z d. 7-go września, jest *niedokładny i potwarczy dla moich podwładnych*. Artykuły pańskie z N-ru 8 września o wypadkach pod Epitaffio i San—Lorenzo, oraz o powrócie do Francji dwóch moich półków, są niedokładne i najnieprzyzwoitsze dla wojsk któremi mam zaszczyt dowodzić. Szczęściem, że nasi przyjaciele i nieprzyjaciele oddają nam zupełną sprawiedliwość i słusznie zdumiewają się, że dziennik pański, który powinienby być redagowany przez *Francuzów*, jest dla nas tak nieprzyjacielskim, wówczas gdy wytężamy wszystkie nasze usiłowania dla sprawy, któréj pan bronisz i powinieneś bronić.

Korespondenci pańscy są tém więcéj godni potępienia, że co się tyczy np. zajścia pod Epitaffio, dziennik urzędowy rzymski wszystko z dokładnością opisał i wspomniał *o nadzwyczajnéj* bystrości naszych żołnierzy w pośpieszeniu na miejsce walki. Nie wiadomo panu być musi, że między Epitaffia i Terracine jest 6 mil rzymskich (9 kilometrów) które potrzeba było przebyć dla uwiadomienia nas o tem co się dzieje, że trzeba było znowu je przebiedz aby zdążyć na miejsce. Owoż, mości panie godzina i ćwierć wystarczyły na przebieżenie téj podwójnéj przestrzeni, na wydanie rozkazów i na zebranie sił potrzebnych. Te 9 kilometrów przebytych w biegu przez moich żołnierzy, dosyć dowodzą ich skwapliwości w spełnieniu obowiązku, i zupełnie usprawiedliwiają użyte przez dziennik *Rzymski* wyrazy, *zdumiewającéj bystrości*.

Żałuję, że widzę się zmuszonym raz jeszcze zwrócić uwagę na złośliwość korespondenta pańskiego, ale zasłużył na to każąc prawdę, czém więcéj szkodzi niż pomaga sprawie któréj zamierzył bronić. Przyjmij panie Redaktorze zapewnienie poważania.“

„Jenerał dywizji, głównodowodzący korpusem francuzkim będącym we Włoszech, jenerał-adjutant cesarski Hr. de Goyon.“

Rzym 13 września 1861.

„P. S. Sprawiedliwość i miłość prawdy zapewne dadzą uczuć panu obowiązek umieszczenia mojego listu w pańskim dzienniku.“

Dziennik *Wiek*, z powodu powyższego listu dołącza następną uwagę:

„*Przyjaciel religji* broniąc się w sposób niezmiernie zakłopotany, przytacza powagę *Dziennika i Dostrzegacza rzymskiego*, z których jak mówi zdjął tylko najściślejszy *odcisk*. Powinno by to raz jeszcze przekonać *Przyjaciela religji*, że nie powinien wierzyć bajkom prassy rzymskiéj. To nas nie dziwi, że Przyjaciel religji wierzy im na słowo, ale zdaje nam się, że lekce sobie waży te straszliwe słowa: „*Dziennik pański, który powinien być wszakże redagowany przez Francuzów i t. d.* Przyjaciel religji słodziuchno odpowiada, że są jednak powody zniewalające do wierzenia, że Francuzi go redagują. Ależ czy dobrze zrozumiał znaczenie wyrazów, tak rzuconych mu w żywe oczy? Widzi w nich twierdzenie, tymczasem jest to zaprzeczenie najwyraźniejsze i nikt zaiste prócz niego pomylić się w tym nie zdoła.

Zapewniają, że król niderlandzki Wilhelm III (urodzony 19 lutego 1817 r.) ma wkrótce przybyć do Francji, a mianowicie do Compiegne, około 15 października, mówią też, że Said-Pasza, wice król egipski zwiedzi Paryż.

Dziennik *Kraj* pisze, że świeża depesza zwiastuje przyjazd do Paryża króla duńskiego. W Compiegne przygotowują na dzień 6 przyszłego miesiąca mieszkanie dla wysokiego gościa.

Zapewniają, że warunki traktatu handlowego między Francją a Włochami, były przedmiotem długich rokowań między rządami francuzkim i włoskim, lecz że dziś już z obu stron są przyjęte i że wnet po przybyciu do Turynu pana Benedetti otrzymają formę prawidłową.

Jeżeli wiadomości nasze są pewne, rzeczony traktat oparty jest na najszerszéj podstawie i między innemi warunkami obejmie najzupełniejszą wzajemność w handlu i żegludze; pocznie zaś być obowiązującym od dnia 1 stycznia 1862 r.

Potwierdza się, że cesarz i cesarzowa zabawią w Biarritz aż do końca b. miesiąca i wówczas dopiéro wprost przybędą do Paryża.

23 września. Powrót cesarski do Paryża spóźnił się o dni kilka. N. pan wraca 1-go października i natychmiast z cesarzową i następcą tronu uda się do Compiegne.

Margrabia de Moustier opuścił Paryż i odjechał do Wiednia, dla złożenia listów odwołalnych cesarzowi Franciszkowi Józefowi. Niewiadomo, czy nowy poseł uda się wprost z Wiednia do Konstantynopola, lub czy wróci jeszcze do Paryża. Margr. de Lavalette jeszcze nie opuścił stolicy; zapewne czekać będzie na powrót i cesarski i książęcia de Gramont, którego wyjazd do Wiednia nastąpi w pierwszych dniach przyszłego miesiąca. Około tegoż czasu przybędzie i książe de Metternich.

Sąd cesarski w Poitiers wydał w rzeczy cudów wyrok, mający niejaką doniosłość. Niedawno dzienniki mówiły o oszustowstwie zdarzonem w gminie Mung, w departamencie Niższéj Chare ty, a mianowicie, że starano się wmawiać: że listy spadały z nieba, że w nich aniołowie, a nawet sam Pan Bóg dawał pewne przestrogi. Prokurator cesarski rozpoczął badania nad temi mniemanemi cudami i znalazł że pannę Gontarel, nauczycielkę w szkole dziewcząt w Mung, należało powołać przed sąd policji poprawczéj, za rozszerzanie *fałszywych nowin* i za zniewagę religji katolickiéj.

Sąd miasta Saintes potępił oskarżoną na 2 tygodnie więzienia, ale tylko za rozpowszechnienie *fałszywych nowin*, uwolnił zaś ją od oskarżenia za *zniewagę religji* z tego powodu, iż nie tylko nie miała zamiaru jéj znieważać, ale przeciwnie działała z pobudek wygórowanéj żarliwości.

Chodziło o to, aby raz sądownie uznana była zasada: że zmyślanie cudów jest obrazą religji i rozumu, że jest zatém występkiem, bez względu na cel, jaki sobie podobni oszuści zamierzają. Prokurator więc cesarski przeniósł sprawę przed sąd apelacyjny w Poitiers, który wyrokiem swoim d. 14 września oświadczył, że cud zmyślony przez pannę Gontarel jest zniewagą religji katolickiéj, że podaje też religję w pośmiewisko, że mniemany pobożny zamiar nie uwalnia oskarżoną od zarzutu występku; sąd potwierdził więc karę wyrzeczoną przeciw pannie Gontarel; nie zaostrzył jéj, bo sam prokurator cesarski znalazł, że oskarżona dowiodła tak małego stopnia władz umysłowych, iż litość nad nią mieć należało.

Anglja.

Londyn, 20 września. Dziennik *Times* występuje z następnemi uwagami nad obecnym stanem walki amerykańskiéj:

Poglądając na namiętności, do których objawu obecna walka dała powód, mimowolnie nasuwa się myśl, że jednota amerykańska przyszła do swego kresu i, że rozmaite stany niedługo zostaną w związku. Zwolennicy jedności są rozjątrzeni rozerwaniem, które wyzuwa Amerykę z jéj potęgi i demokratycznéj wziętości. Urok ustanowień ludowych niknie, skoro nie zdołały one ocalić kraju od szaleństw i błędów, skoro równie pod prezydentem jak i pod królem, namiętności ludzkie z równąż dzikością wybuchają na powierzchnią społeczeństw. W rzeczy saméj świeże doświadczenie okazało, że w samym zarodzie związek nosił już nasienie śmierci. Federacja, tak potężna, tak ludna jak amerykańska, utrzymać się nie zdoła i śmiało powiedzieć można, że przez upłynione lat dwadzieścia, jednota rozprzęgała się stopniowo.

Dziś wszyscy wiedzą, że myśl rozerwania istnieje już od dawna, nikt zapewne nie zapomniał, że najmniejsza kłótnia między stronnikami w Ameryce wywoływała groźby rozerwania. To rozerwanie, naszém zdaniem, musiało prędzéj czy późniéj, w ten lub ów sposób, nastąpić. Trzydzieści wielkich i potężnych Stanów, wyrównywających tyluż królestwom europejskim, mających rozmaite a sprzeczne widoki i cele, nie mogło wytrwać w spójności sztucznego związku. Lepiéj zaiste byłoby dla nich wszystkich, gdyby pozostali wiernemi jednocie, ale i ludzie i państwa nie zapatrują się zawsze na sprawy powszechne z ich głównéj strony; najczęściéj poruszają niemi sprężyny błahe i pobudki, których głośno wypowiedzieć nie śmieją.

Olbrzym okrętów *Great-Eastern* nowéj uległ klęsce. Dziennik *Standard* następnie ją opisuje:

Czy doścignęliśmy granicy naszéj władzy nad wiatrami i bałwanami? Kiedy *Great-Eastern* po raz pierwszy odpływał od naszych brzegów, mówiono, że zagadnienie zostało rozwiązane, że wielka walka wyższości między żywiołami i człowiekiem skończyła się na naszą korzyść. Zbudowaliśmy okręt, mogący natrząsać się z burz najstraszliwszych i pod zasłoną jego potężnéj więzi, mogliśmy śmiać się z szaleństw oceanu. Odtąd, już nikt małych statków budować nie będzie, lecz zaczniemy przebiegać otchłanie Atlantyku i morza spokojnego na żelaznych gmachach 10 i 20 tysięcy beczek a podróże morskie będą przynajmniéj równie bezpieczne, jak podróże po kolejach żelaznych, nasze ostatnie doświadczenie morskie znowu nas zawiodło. Ocean zachował swą odwieczną wyższość, tajemnica, mająca poskromić jego wściekłość, nie została jeszcze odkrytą. *Great-Eastern* został zupełnie potrzaskany. Tym razem nie był to przypadek, nie był skutek niedbalstwa, nieumiejętnego kierunku, niedostateczności roboty, była to szczera bitwa między gwałtownością wichrów i *Lewjatan* poległ, poległ zupełnie i skutkiem tylko łaski Opatrzności ten piękny statek, mający 300 osób na pokładzie, nie pogrążył się na dnie morza. Zdaje się, że *Great-Eastern* znalazł się dnia 12 września, wystawionym na całą gwałtowność wiatrów o 280 mil na zachód przylądka Clear i, dwa jego koła zostały strzaskane siłą wałów morskich.

Byłaby to mała szkoda, bo szruba została nietkniętą i statek mógł jeszcze po siedm węzłów czynić siłą szrubową. Na nieszczęście wierzch sztaby był zerwany, tak, że wszelki kierunek zginął i wielki statek przez trzy dni pozostał na morzu, jak ogromny bal drzewa, unoszony na powierzchni wody. Co do kołysania się na jakie *Great-Eastern* był wystawiony snadniéj to pojąć niż opisać, wszakże łatwo zrozumieć, że jego ogrom, dający mu w zwykłych zdarzeniach, tyle wyższości nad małemi statkami, zmienił się w niepokonaną trudność, kiedy odarty ze swych przyrządów, stał się nieposłusznym wszelkiemu kierunkowi. Można wyobrazić sobie siłę rozkołysania z tego, że krawędzie ciągle dotykały wody. Następstwa okazały się straszliwemi. Przez trzy dni ludność okrętowa ciągle miała śmierć przed oczami.

Wszystkie sprzęty w kajutach i salonach potrzaskały się w tysiąc kawałków; rzeczy zniszczone a ludzie co chwilę obalani przez siłę miotającą okrętem, tak dalece, że od 20 do 30 osób odniosło ciężkie rany. W niedzielę t. j. 15 września udało się urządzić tymczasowy rudel i *Great-Eastern* zdołał nakoniec dobić się do portu irlandzkiego w Cork. Rzeczony statek był nieszczęśliwy od urodzenia. W Holycad o mało że nie zginął, na brzegach hrabstwa Down, kocioł pękł i pozabijał wielu ludzi, w Southampton, stracił dzielnego marynarza; kapitana Harrison. Te przypadki nie zmniejszyły jego żeglarskich zalet, ale ostatnia porażka, lękamy się, aby nie zadała śmiertelnego ciosu ufności, jaką powszechność poczynała mieć w jego ogromie i sile.

Austrja.

Wiedeń, 19 września. Rozprawy izby poselskiéj rady cesarstwa, trwające przez 4 dni, zamknięto co do ogólnych zasad prawa urządzenia gmin na posiedzeniu 19 września. Przed zamknięciem rozpraw ogólnych, minister Lasser wyrzekł mowę, którą niżéj podajemy w treści, dostatecznie bowiem odbija się w niéj cały stan zadania. Około 40-tu mówców wszelkich odcieni, zabierali głosy w tym przedmiocie i po raz pierwszy stronnictwa połączyły się nie podług narodowości, ale stosownie do mniemań lub potrzeb miejscowych. Głównie chodziło o to w rozprawach, czy wielcy właściciele ziemscy powinni należeć do gminy wiejskiéj, lub czy mają składać zgromadzenie osobne. Najrozmaitsze zdania starły się tu z sobą, jak to czytelnicy ujrzą z popraw do prawa, doradzanych i odrzucanych w głosowaniu. Podług jednych należało odłączyć od gminy wielkich właścicieli, (określenie dość niepewne, bo zależne od miejscowości); podług drugich zasada równości sprzeciwiała się temu odłączeniu. Ile nam wiadomo, ze zdań objawionych w pierwszéj połowie posiedzenia d. 19 września, zdaje się, że oddział między wielkimi właścicielami ziemskimi a wiejskim składem gminy będzie zupełny. Na pierwszy artykuł prawa głosowano 4 razy; 2 razy ministrowie znaleźli się w mniejszości, raz głosując ze stroną lewą, drugi raz z prawą. Wszakże ministrowie nie oświadczyli się z góry wyraźnie za żadną zasadą i owszem p. Lasser powiedział, że rząd szuka tylko sprawiedliwości i pragnie uchwały prawa, któreby mogło zaspokoić wszystkich. W ostatku ministrowie głosowali nie z ławicy gabinetu, ale z miejsc swoich, jako posłowie. Krótko mówiąc, postanowiono, że wielcy właściciele ziemscy, t. j. dawniejsi panowie, mogą zajmować osóbne stanowisko zewnątrz gmin, będących przedtém ich majoratami lub własnością. Zastrzeżono tylko, że ten oddział nie uwalnia od ciężarów, które na równi ponosić powinni z gminami i nie nadaje im żadnéj nad niemi politycznéj przewagi.

Stronnictwo wyzwolone żwawo opierało się temu rozdziałowi; patrzy ono na to wyróżnienie ze wstrętem. Łatwo pojąć, że ludzie postępowi wiedeńscy innych pomysłów mieć nie mogli, lecz i to pewna, że gdyby większość ten rozdział wielkich właścicieli od pozostałéj ludności wiejskiéj odrzuciła, nowe prawo byłoby w rzeczywistéj sprzeczności z ustawą 26 lut., która nie dopuszcza różnicy między wielkimi właścicielami ziemskimi i innemi stanami mieszkańców, nawet pod względem wyborów na sejmy prowincjonalne i na sejm rady cesarstwa. W krajach gdzie przyjęto zasadę głosowania powszechnego, jak naprzykład we Francji i Włoszech; w kraju nawet takim jak Węgry, gdzie wybory odbywają się bez względu na różnicę stanu, podobny rozdział w gminie, nie miałby przyczyny bytu; ale w prowincjach austryjackich, rządzonych przez dyplomat 26 lutego, rozdział ten leży jeżeli nie w tekscie, to przynajmniéj w duchu prawa.

Przejdźmy teraz do mowy ministra pana Lasser.

„Rzecz o stanowisku wielkich właścicieli ziemskich była roztrząsaną w ciągu rozpraw. Mówca nie zapoznaje ważności pytania, za prawdę arcy istotnéj; zabiera głos dla wytłómaczenia myśli rządowéj co do tego przedmiotu, a potém i głównie dla wyjaśnienia ducha i bytu gminy.

Poseł Herbst sprawiedliwie zwrócił uwagę na to, że rozdział wielkiéj własności nie może być bezwarunkowym, bo naprzód potrzeba określić pierwiastek, od którego oddziela się wielka własność. Podług mówcy, rzecz o rozdział tam tylko istnieje, gdzie dawniéj były stosunki najwyższego zwierzchnictwa między miejscowościami i właścicielami ziemskimi. I na to właśnie szukać należy rozwiązania.

Dla wyraźniejszego objaśnienia rzeczy, minister przytacza niektóre dane statystyczne. W Austrji wyższéj, w Styrji i w prowincjach nadmorskich znajduje 2,600 posiadłości, z których każda płaci więcéj niż po 100 zł. podatku ziemskiego; 500 z nich jest wpisanych do księgi szlacheckiéj, 2100 składają własność, tak zwaną wieśniaczą. W Czechach, Morawji i Szląsku jest 1685 posiadłości ziemskich, 925 z nich używały niegdyś prawa sądowniczego, 925 rozdzielone są między 503 posiadaczami. Wartość ich czyni 200 mil. złr. Podatek ziemski opłacany przez każdą z tych własności, wynosi w przecięciu 5,000 złr. Nie idzie o ustalenie stanowiska wielkiego właściciela względem innych licznych właścicieli, ale o stosunek właściciela, który przedtém posiadał władzę sądową nad dawniejszymi poddanymi. Za czasów feodalności aż do r. 1848, wielka własność nie znajdowała się w gminie *obok*, ale *nad nią*. Od 1848 poczyna się równość polityczna między wielkim właścicielem i gminą; poczyna się wyzwolenie gmin wiejskich. Wielka własność wcielona do gmin żali się, że musi przyczyniać się do ciężarów gminowych w stosunku nieodpowiadającym korzyściom, jakie stąd na nią spływają; żali się także, że podpada pod zależność zarządu gmin niegdyś od niéj zawisłych. Niepodobna zaprzeczyć, iż nowe rozporządzenia ciężko dotknęły wielkich właścicieli, iż ponieśli oni znaczne i rzeczywiste straty i wyzuci zostali z praw politycznych. Nagłe zmiany nie pozwoliły rozpoznać spólności widoków między wielkimi właścicielami i gminami; — zaszły starcia się, szukano lekarstw, które cel prześcignęły.

Izba zapewne z zadowoleniem usłyszała wiadomość z ust jednego z wielkich właścicieli, że ten stan rzeczy polepszył się i że powoli zmienił się na korzystniejszy. Rozdział wielkiéj własności od gminy, w sposobie przez rząd doradzanym, z zastrzeżeniem, iż wielka własność nie powinna zajmować żadnego uprzywilejowanego stanowiska, nie zdaje się mówcy dawać wielkiéj własności jaką przewagę. Wszakże, gdyby chodziło o rozdział wielkiéj własności od gminy politycznéj, mówca jest tego zdania, że odłączenie wielkiéj własności od gminy, nie odpowiedziałoby dobru ani jednéj ani drugiéj. Wszakże mówca sądzi, że w izbie nie przyzwoita jest mówić o bezwarunkowéj niemożliwości rozdziału wielkiéj własności z gminą, należy zostawić rozwiązanie tego przedmiotu sejmom prowincjonalnym, bo wpływy miejscowe muszą być wzięte w uwagę i sejmy znajdują się we właściwych warunkach do uchwalenia sprawiedliwych postanowień.

Mówca następnie tłumaczy tworzenie się i byt gminy. Wszystkim zdaje się, iż wiedzą co to jest gmina, ale wytłumaczyć ją jest nader trudno. Pytanie, czy gmina istniała przed państwem, zdaje się być mniéj potrzebne. Nie można nazwać gminą zbioru osób, rządzących samemi sobą, ani stowarzyszenia w jakimkolwiek widoku przemysłowym, ani części machiny państwa. Gmina zrodziła się z dobrowolnego zjednoczenia się wielu osób osiadłych na jednéj miejscowości, związanych z sobą jednostajnemi potrzebami i celem. Gminy powiatowe, obwodowe, popisu wojskowego, kadastrowe, nie są gminami właściwie mówiąc, są to podziały administracyjne i różnią się od prawdziwéj gminy, jak czyn od samorodnéj wynikłości.

Istnienie gminy miejscowéj (Ortsgemeinde) (użyto tego słowa na odróżnienie tego co jest rodzimem od tego co jest sztuczném) nie powinno zależeć od obrębu jéj działania; potrzeba zostawić przy życiu gminę tam gdzie istnieje, tam gdzie posiada ognisko przyrodzonéj działalności. I nie należy tego tracić z uwagi, gdy chodzi o zjednoczenie gmin i utworzenie gmin politycznych. Konstytucje prowincjonalne nadają gminie miejscowéj ważne polityczne prawa. Jeśliby przez utworzenie gmin politycznych zmniejszono ich liczbę do 4-éj lub 5-éj części, to samo odjęłoby wielu gminom ich polityczne prawa. Przedstawiciele rządu bywali obecnymi na wszystkich posiedzeniach kommissji; przekonali się o sumiennych usiłowaniach wynalezienia trwałéj podstawy dla najpomyślniejszéj działalności gminy. Rząd ze swéj strony jest obcym wszelkiemu z góry już przyjętemu postanowieniu: chce tylko wynalezienia dobra, chce uchwały prawa odpowiedniego ogólnym potrzebom, i godzącego je między sobą.

Po kilku wyrazach powiedzianych przez sprawozdawcę i po kilku uwagach osobistych między wielu mówcami, przystąpiono do głosowania. Naprzód odrzucono wniosek doktora Herbst, żądającego odkładu głosowania na artykuł 1-szy aż do przejścia następnych artykułów. 1-szy paragraf artykułu 1-go przyjęty został w redakcji przedstawionéj przez barona Kalchberg, w następnych wyrazach: „*Każda własność ziemska powinna składać część gminy miejscowéj*.“ (Ortsgemeinde) w projekcie rządowym było tylko po prostu „*gminy*“. Ministrowie Niemcy i Rusini głosowali za redakcją, którą też przyjęto 78 głosami przeciw 69-ciu.

Drugi paragraf przeszedł znaczną większością. Mówi: „*Wyjmują się rezydencje, zamki i inne budowy przeznaczone na mieszkanie albo czasowy pobyt cesarza i dworu, tudzież ogrody i zwierzyńce do nich należące.*“

Odrzucono potem poprawę posła Mende, żądającego wpisania w prawo następnych słów: „*żadne inne własności nie będą mogły być oddzielone od gminy*;“ podobnież jak inną poprawę warującą sejmowi królestw Galicji i Lodomerji prawo oddzielenia wielkich własności.

Przeciwnie poprawa hr. Rothkirch, opiewająca „że *sejmy prowincjonalne postanowią czy wielka własność będzie mogła i w jakich warunkach uważaną być osobno od gminy miejscowéj*, została przyjętą 88 głosami przeciw 75-ciu. Polacy, Czechy, środek arystokratyczny i autonomiści niemieccy głosowali *za* tą poprawą; ministrowie, Niemcy i Rusini głosowali *przeciw*.

Czwarty ustęp wyrażający: „*W każdym razie to oddzielne zachowanie będzie mogło mieć miejsce tylko pod warunkiem, że własność oddzielna przyjmie ciężary i obowiązki gminy miejscowéj, bez zapewnienia jéj niezawisłéj politycznéj władzy*“ przyjęty został 83 głosami przeciw 76-ciu. Powyższa poprawa popieraną była przez Niemców, Russinów i kilku członków środka, a odrzucaną przez ministrów, stronę prawą i środek arystokratyczny przy odjeździe poczty.

Posiedzenie trwa daléj.

Dnia 19 września. Gazeta urzędowa umieściła dekret cesarki, rozwiązujący w Siedmiogrodziu kommissje, ustanowione na rozstrzygnienie sporów wynikłych z wyzwolenia ludu wiejskiego.

Peszt 17 września. Byłoby rzeczą ciekawą rozstrząsnąć dla czego p. Bach, trzymając się systematu absolutnego, zawsze znajdował narzędzia posłuszne, a pp. Schmerling i Forgach, mimo uroczyste zapewnienia pierwszego, że jego konstytucjonalizm jest przynajmniéj tyle szczerym i udowodnionym co przywiązanie do konstytucji ministra angielskiego; obietnice drugiego, że rząd nie ma zamiaru wątlić starodawnego samorządu komitatów, będącego odwieczną podstawą wolności prawéj i nieprzerywalności jéj używania,—nie mogą znaleźć urzędników gotowych do przyjęcia godności i posłannictwa, na które są wzywani przez ministra stanu i jego wiernego towarzysza, kanclerza węgierskiego.

Upłynęło więcéj 2-ch tygodni wyroku zawieszenia zgromadzeń komitatu pesztańskiego, tudzież wszystkich innych, które protestowały lub które jeszcze protestować będą przeciw rozwiązaniu sejmu, oraz przeciw nieprawym krokom rządowym. Mianowano kommisarzów królewskich, upoważnionych do rozwiązywania komitatów, do zawieszania urzędników prawnie wybranych i do zastępowania ich urzędnikami od korony. Wszakże aż do dziś dnia p. Forgach nie znalazł jeszcze narzędzi do wykonania swych licznych dekretów i swoich niekonstytucyjnych rozporządzeń.

Oznajmowano, że po odmowie pp. Jankowicza, Gombosa, Torkosa, Szekrenyczy i Goemori, zespolenia swych nazwisk z imieniem hr. Forgach, udało się nakoniec zaciągnąć p. Kapy, który pod dawnym systematem spełniał poruczenia w komitatach Pesztańskim, Haweskim i Nogradzkim; ale i ten uchylił się od tego posłannictwa. A jednak d. 30 września jako dzień zebrania się komitatu pesztańskiego zbliża się, a niema nikogo dla doręczenia dekretu rozwiązania, i do zastosowania nakazanych rozporządzeń. Pozostała tylko rządowi siła wojskowa; lecz siła wojskowa umie tylko niweczyć, nic zaś nie umie zbudować na miejscu tego co zniweczyła, wyjąwszy, że może zaprowadzić stan oblężenia i zastosować go nie tylko do poboru podatków, popisu wojska i do sądownictw wykonywanych przez urzędników od korony, ale i do wszystkich spraw cywilnych i administracyjnych.

Dziennik *Goniec pograniczny* doniosł, że kanclerz chciał już szukać kommisarzów królewskich w redakcji czasopi-

sma *Hirnoek*, jedynego dziennika, który wierzył że hrabia Forgach był dostojnikiem konstytucyjnym. Ale *Hirnoek* obraził się podobném przypuszczeniem; umieścił więc bardzo żwawą protestację pana Toeroeka, głównego redaktora, w któréj dzienniki: *Naplo* i *Goniec pograniczny* wezwane zostały do odwołania tak krzywdzącego domysłu. Po tego rodzaju odmowach i protestacjach niewiadomo w jakiéj części Czech przyjdzie hrabiemu Forgach szukać ludzi, których porobi kommisarzami obleczonemi pełnomocnictwem królewskim.

Sejm siedmiogrodzki nie przestaje zajmować prassy. Mówią, że złożenie pieczęci przez barona Kemenyi zostało przyjęte. Może lepiéj byłoby nie przyjmować urzędu kanclerza, konstytucyjnie obalonego, ale zdawało się baronowi Kemenyi, że nowy konstytucjonalizm austryjacki był szczery, wierzył widać w obietnice pokoju i pojednania; dziś gdy złudzenie jest niemożliwém, ustąpił, i to zaszczyt mu przynosi. Któż będzie jego następcą, kto podpisze uniwersały? A gdy te będą podpisane, czyż rząd siedmiogrodzki (*gubernium*) zechce je rozesłać po komitatach? Wolno o tém wątpić. Hrabia Miko, gubernator siedmiogrodzki, nigdy niepołoży imienia swojego na akcie nakazującym bezprawie. Nie tylko bowiem należy to do władz rządu miejscowego, ale nawet jest jego obowiązkiem a osobliwie gubernatora, czynienia przedstawień przeciw rozkazom nadsyłanym z Wiednia, a rozmijającym się z ustawami. P. Schmerling znajduje więc nową zawadę na swéj drodze, zawadę któréj nie przewidział, bo nie znając nic innego, prócz swojego statutu 26 lutego i rozkazów wychodzących z jego biór, zdawało mu się, że dosyć podpisać rozkaz, a wnet posłowie siedmiogrodzcy staną w radzie cesarstwa.

Obecnie jeszcze uniwersałów nie wyprawiono; sejm wszakże powinien się zebrać po ich wydaniu w 6 tygodni a więc potrzeba najmniéj 2 miesięcy do jego otwarcia. Gubernator i rząd miescowy obowiązani są wejść z przełożeniem przeciw zwołania niekonstytucyjnego sejmu; obowiązani są do uczynienia tego, chocby nawet nie trzymali się ściśle praw 1848; bo zwołanie jest samo w sobie nieprawne, bo przepisuje tryb wyborów niezgodny ani z ustawami 1848, ani z prawami dawniejszemi.

Co rząd wiedeński pocznie, kiedy zwierzchność miejscowa siedmiogrodzka zwróci uniwersały? Czy wówczas oddali gubernatora i rząd rozwiąże? Niebyłoby w tém wielkiéj trudności względem tych członków, których rząd sam mianował, ale znajdują się jeszcze członkowie mianowani za zgodą rządu przez ostatni sejm siedmiogrodzki. Nadto nie jest rzeczą łatwą utworzyc nową zwierzchność miejscową, bez niéj zaś ani zwołanie sejmu, ani nawet wybory poselskie prawnie są niemożliwe; chyba p. Schmerling rozkaże odbywać wybory pod bagnetami i dowódzcom wojska naznaczać posłów.

Ze wszystkich dzienników *Naplo* jest bez wątpienia najwięcéj oznajomiony ze sprawami sejmu siedmiogrodzkiego, bo baron Kemenyi główny jego redaktor jest Siedmiogrodzianinem i był jednym z najznakomitszych posłów ostatniego siedmiogrodzkiego sejmu. Ale Kemenyi równie jak pan Dozsa gani i pana Kurandę i p. Schmerlinga, rozprawia żwawo i gorąco, lecz nie mówi co ludnościom siedmiogrodzkim czynić należy, a jednak to rzecz łatwa, prawo jest jasne; p. Deak w odpowiedzi sejmu węgierskiego na reskrypt cesarski stanowczo roztrząsnął i rozwiązał zadanie; należy więc zastosować się do jednomyślnéj uchwały sejmu węgierskiego. Dziennik Naplo niezawiedzie oczekiwania, wystąpi on śmiało do walki skoro ta rozpocznie się na dobre.

W dzienniku *Koszloeny* siedmiogrodzkim, p. Hoszu występuje w imieniu Rumunów, swoich współziomków przeciw domysłowi, że Rumuni siedmiogrodzcy pragnęli by połączyć się z Rumunami Multańsko-Wołoskimi. Jest to przedmiot drażliwy, który byłoby niewcześnie dziś poruszać, ale w przyszłości, kto wie jakie wynurzą się dążenia narodu, któremu zaprzeczyć niepodobna, że posiada wszystkie warunki samoistnego bytu.

Gazeta wiedeńska pisze, iż jest upoważnioną do zaprzeczenia wszystkim pogłoskom rozsiewanym, że rada stanu opaźnia wnoszenie projektów do praw na izby, przygotowane już przez ministrów.

Wieden, 8 września. Mimo zaprzeczeń pół urzędowych rzecz jest pewna, że podczas ostatniéj swojéj bytności w Wiedniu książe Prymas widział się z arcy książęciem Raynerym w pałacu Schaumburg w ostatnią niedzielę o godzinie 8éj zrana i że bawił do 9éj.

Wieści o wyjściu z gabinetu hr. Rechberg są dotąd bezzasadne, ale to pewna, że istnieją silne zabiegi, aby to nastąpiło.

Ponieważ pan Goemoery nie przyjął posady kommisarza królewskiego, mianowano na ten urząd pana Sandor. Rozwiązanie komitatu Borsockiego zostało postanowione, ma je spełnić pan. Mariassy; podobnież rada miejska Raabska ma być rozpuszczoną. Dziennik *Magjar Saito* donosi, że w całym kraju Węgierskim policja odbiera strzelby myśliwskie.

Wiedeń, 20 września. Gazeta Wiedeńska umieściła dziś list cesarski uwalniający na własną prośbę barona Kemenyi od obowiązków tymczasowego prezydenta kanclerstwa siedmogrodzkiego.

Zagrzeb, 19 września. Zaledwie sejm przystąpił do obrad nad adresem, wnet okazała się potrzeba odesłania jego projektu do nowéj wyłącznéj na to kommissji, złożonéj z pp. Webera, Suhaicta i Horwata, dla przerobienia jego redakcji, nie odstępując wszakże w niczem od zasady, ponieważ p. Racki dawniéjszy sprawozdawca przekroczył umocowanie.

Na dzisiejszem posiedzeniu sejm zajmował się urządzeniem szkół. Dozór nad niemi wykonywany dotąd przez jednego tylko archiprezbitera, ma być wykonywany wspólnie i przez dozorcę mianowanego przez komitat.

Budżet złożony przez nadworne dikasterjum kroackie ministrowi skarbu, zdawał się temu ostatniemu być bardzo wysokim, odesłał go więc do sejmu, dla zniszczenia wydatków, mianowicie na opłatę urzędników municypalnych. Sejm poruczył kommisji skarbowéj budżet roztrząsnąc i złożyć co najrychléj w téj mierze swoje sprawozdanie.

Prusy.

Berlin, 20 września: Przegląd wojskowy, który już kilkakrotnie był upominany za swoje napaści ultra-reakcyjne, wymierzone przeciw ministrom, wystąpił świeżo przeciwko *Gazecie powszechnéj pruskiéj*, jako organowi ministrów i wyraża się w następny sposób:

„Wojsko z radością posłuszne swemu wodzowi pójdzie z nim na każdego wroga domu królewskiego, któremu w każdéj okoliczności zostanie wiernem. Wojsko nie ulegnie wpływom objawiającym się w widokach politycznych ministrów cywilnych, ani wpływom literackich ramot, chociażby te ramoty wychodziły pod natchnieniem radzców sprawiedliwości. Nie przemawiamy tu w imieniu wojska, bo nie jesteśmy do tego umocowani, ale znamy wojsko i redaktorów *Gazety powszechnéj pruskiéj*, znamy też tych, z których czerpie ona swe natchnienia. Wojsko czuje głęboką ckliwość na wspomnienie bluzgań demokratycznych tego dziennika, bo wie, że jest on organem rządu, od którego należałoby czegoś lepszego oczekiwać, niż umizgów od stronnictwa demokratycznego. Dla tego właśnie mamy prawo wynurzyć nasze uzasadnione przekonanie, że *Gazeta powszechna pruska*, nie przedstawia ani mniemań króla ani żadnego innego z członków królewskiego domu, ani mniemań ministra wojny i, że ten dziennik w oczach wojska stoi na równi ze wszystkiemi innemi demokratycznemi czasopismami."

Wiadomo co stronnictwo feodalne rozumie pod wyrazem demokracja, t. j. rozumie demagogję, rewolucję. Dla niego ludzie wyzwoleni, obrońcy konstytucji, przyjaciele prawnego postępu, są demokratami. *Przegląd* wziął sobie za wyłączne posłannictwo pokłócić wojsko z narodem i zrobić z wojska władzę wyższą nad naród, nad prawa, nawet wyższą nad konstytucyjną królewskość. Przegląd wytrwał w wierności godłu: *na demokratów, trzeba sołdatów.* (Gegen Demokraten Helfen nur Soldaten).

Gazeta Krzyżowa donosi; że dnia 20 września zgromadziło się stowarzyszenie zachowawcze na obrady przedwyborowe. Więcéj niż 1000 osób napełniało salę posiedzenia w hotelu angielskim. Około godziny 11, hr. Eberhard, Stolberg-Wernigerode otworzył posiedzenie krótką przemową, którą powitano trzykrotnym okrzykiem: niech żyje król. Po prezesie zabierali głosy pp. Wagener, majster szewc Panse, kawaler Blanckenburg, tapicer Bachmann. Na zgromadzenie przybyła deputacja od Menonitów zamieszkałych pod Malborgiem i druga z Westfalji; wpisało się dziś do księgi stowarzyszenia 25 nowych członków.

Podpisy składek na flotę narodową nie ustają. Miasto Berlin oświadczyło, że złoży 80,000 talarów; inne większe miasta pruskie od 10 do 50 tysięcy; cech piekarski wrocławski nadesłał 1000 talarów.

Kolonja, 20 września, Król przesłał z zamku Bruhl naczelnemu prezesowi prowincji nadreńskiéj list podpisany dnia dzisiejszego z oświadczeniem zadowolenia, że wojska 7-go i 8-go korpusów zebrane na jesienne ćwiczenia obozowe, doznały tak w czasie przechodów, jako też i przez ciąg swojego pobytu największéj braterskiéj uprzejmości ze strony mieszkańców.

Dnia 23 września. Jego ces. w. wielki książe Konstantyn z rodziną przybył dziś do Kolonji i udał się w dalszą podróż do Anglji.

CESARZ, RZYM I KRÓL WŁOSKI

Nowe polityczne pisemko, którego tłómaczenie niżéj umieszczamy, wnet po ukazaniu się swojem, nabyło ogromnego rozgłosu. Jest to niepoślednią chwałą Napoleona III, że skoro ukaże się jakie znakomite pismo, które silnie uwagę świata poruszy, wnet, jeżeli nie jego autorstwo, to przynajmniéj natchnienie cesarzowi powszechność przypisuje. W obecnym razie powszechność się myli. Może dla tego, że pragnęłaby, aby cesarz to powiedział, co broszura w tak porywający sposób głosi. Cokolwiekbądź domysły są dotąd daremne, tajemnica najściśléj zachowana, odkryć prawdziwego autora nie dozwala. Jedni dają temu pismu początek włoski, inni francuzki, ale wszyscy zgadzają się na to, że autor jednym rzutem oka całość sprawy ogarnął i z prawdziwą wymową wypowiedzieć umiał. Dzienniki angielskie, niemieckie, włoskie, natychmiast tłómaczenie téj broszury podały; we Włoszech zwłaszcza, znalazła ona najserdeczniejsze przyjęcie; naczytać się jéj lud włoski nie mógł; prawdziwi zaś miłośnicy kraju, kazali ją oddzielnie odbić i daremnie ludowi rozdawać.

Treść pisma jest nadzwyczaj krótka. Włochy powinny być jednolite; Francja po tém co dla swobody półwyspu uczyniła, przeszkadzać uzupełnieniu jego doli nie może; papież dla spełnienia swego apostolskiego urzędu, władzy świeckiéj nie potrzebuje. Wynikłością tych założeń, powinno być wycofanie wojsk francuzkich z Rzymu; objęcie wiecznego miasta przez króla włoskiego; zniszczenie potęg reakcyjnych w brew dobru Francji działających.

Monitor powszechny nietylko zaprzeczył urzędowego pochodzenia téj broszurze, ale napomknął, że jéj zasady nie są zasadami cesarza. Dla umysłów mniéj przenikliwych dosyć było tych słów, aby wierzyć, że rząd francuzki całą dążność broszury potępia. Tak nie jest, tylko kilka myśli śmieléj wypowiedzianych zniewoliły niejako Napoleona do jawnego wyrzeczenia, się wspólności wyobrażeń z autorem. Broszura mówi, że Włochy bez Wenecji są tém, czém Francja bez Belgji; że przyjdzie czas jedynego europejskiego państwa: w którém jeden z panujących będzie hetmanem, drugi admirałem powszechnéj cywilizacji. Owoż Napoleon do tych myśli przyznać się nie mógł, bo nie chciałby aby go podejrzewano, że Belgję do Francji wcielać zamyśla, a tém mniéj, że uśmiecha się jego wyobraźni urok powszechnego hetmaństwa. Lubo więc broszura niema urzędowego początku, zawsze jéj znaczenie jest niezmierne, bo zaleca ją potęga silnego rozumowania, spokojny pogląd na sprawę włoską i nadobne wypowiedzenie zdrowych i żywotnych myśli. Śmiało więc podajemy ją w ręce czytelników, pewni że po jéj odczytaniu znikną wątpliwości i obawy w przyszłą swobodę kościoła.

Nikt zapewne nie obwini rządu cesarza Napoleona III, że nie był dość cierpliwy w sprawach Rzymu: owszem opinja publiczna zarzuca mu zbytek cierpliwości. Ale i cierpliwość ma swoje granice.

Potrzebną wszakże była ta wyrozumiałość cierpliwa, aby nieprzypuszczano, że namiętność mogła cośkolwiek wpływać na traktowanie tak ważnéj kwestji.

Swieża ta okoliczność, że minister papieski pozwolił sobie nieprzyzwoicie odezwać się o cesarzu Francuzów, zdawało się, że wpłynie na śpieszne rozwiązanie wypadków. Zapewne, Cesarz czuje jak należy wielką krzywdę, wyrządzoną nie tyle jego osobie ile wielkiemu ludowi, któremu ma zaszczyt rozkazywać. Ale jak powiedział Napoleon I, prawdziwy mąż stanu powinien mieć serce w głowie. A zresztą kto ma przekonanie o swojéj sile, łatwo panuje nad sobą i umie czekać: pewny jest bowiem, że będzie mógł działać w oznaczonéj godzinie.

Dla tego to junactwo ks. Merode dotychczas nie wywołało żadnego szczególnego rozporządzenia ze strony rządu francuzkiego. Na przekor nieroztropnéj gwałtowności jednych i słusznéj niecierpliwości drugich, kwestja rzymska idzie daléj zwyczajną koleją.

I.

Jednym z najpierwszych interesów Francji i Cesarza w przewidywaniu przyszłości jest niewątpliwie ten, aby Włochy jak najprędzéj były w stanie same odeprzeć najazd zagraniczny, aby umocniły się przez zjednoczenie, a nadewszystko aby miały potężne wojsko. Naprzód jednak trzeba uspokoić południe. Uspokojenie to nie jest możliwe bez Rzymu, gdyż Rzym jest ogniskiem wszelkich spisków przeciw bezpieczeństwu nowego królestwa włoskiego.

Jeżeli z wielką radością całéj Francji cesarz Napoleon powiedział odwołując swą flotę z pod Gaety: Nie mogłem dłużéj dawać swéj opieki osobie króla neapolitańskiego pod Gaetą, bo bym się zdawał zachęcać zamieszki na południu Półwyspu; tém bardziéj może toż samo powiedzieć o opiece dawanéj dotychczas osobie Papieża przez wojsko francuzkie w Rzymie.

Nie podobna się łudzić co do dziwnego położenia w jakiem Francja postawiła siebie i swego najlepszego sprzymierzeńca, króla włoskiego.

Prawdą jest niewątpliwą, że usiłują zrobić z prowincji neapolitańskich nową Wandeę, a z Rzymu Koblenc.

Tak, w środku nowego królestwa włoskiego i pod osłoną chorągwi francuzkiéj, awanturnicy spiskują bezkarnie. Były król neapolitański uzbraja tam bandy przeciw królowi włoskiemu uznanemu przez Cesarza, a piérwszymi jego wspólnikami są ci, których władza przywrócona i pod opieką wojsk Francji zostająca, ani godziny by nie istniała, gdyby Francja cofnęła swą rękę.

Nie podobna powątpiewać o wspólnictwie władz papieskich: same one się tém szczycą.

Z tysiąca przytoczymy kilka faktów, najzupełniéj wiarogodnych.

Kiedy ostatnie szczątki armji króla neapolitańskiego cofnęły się na terrytorjum papieskie, zwyciężeni przez wojska włoskie żołnierze złożyli broń przed Francuzami. Ci powierzyli ją rządowi papieskiemu, który przeciw wszelkim prawom narodów, uzbrajał bandy neapolitańskie. Mówimy o trzydziestu tysiącach karabinów. Fakt jest niewątpliwy. Rząd Cesarza nie miał odwagi go ogłosić. Uczynił to lord Palmerston, ogłaszając fakt w obec całéj Europy na posiedzeniu Izby gmin d. 2 sierpnia.

Rozboje za czasów Murata miały siedlisko szczególniéj w Kalabrji, to jest w części najbliższéj Sycylji, i ztąd otrzymywały posiłki od Burbonów zbiegłych na wyspę. Dziś rozboje popełniane są na granicy państwa papieskiego; tam bowiem schronił się były król neapolitański, ztąd otrzymują rozbójnicy broń i pieniądze, tam mają punkt oparcia i schronienie. Oto przykład: Osoby godne wiary donoszą, że dziewięćset żuawów papieskich nie co innego robią w Agnani tylko dodają zachęty bandom reakcyjnym. W Ferentino jest artyllerja papieska z ośmiu działami, z tych sześć żłobkowanych; do klasztoru Casamari sprowadzono siedmset karabinów i kilkanaście beczek prochu. Rozbójnik Chiavone, z pięciuset towarzyszami stoi w lesie sąsiednim Casamari, o półtory mili od granicy Castellucio i ztąd robi wycieczki na terytorrjum państwa włoskiego. Należy dodać i tę smutną okoliczność, że ludność krajów nadgranicznych jak Roccaviva, Balsorano, Castellucio przenosi się wewnątrz, unikając srożenia się band, które palą i grabią a następnie cofają się na terrytorjum papieskie.

Tak świadczy raport namiestnika króla Wiktora Emmanuela w Neapolu z d. 5 lipca.

Oto inny czyn wspólnictwa rządu papieskiego, potwierdzony przez słuszne skargi tegoż namiestnictwa z d. 13 lipca: „Obywatele prowincij południowych królestwa włoskiego, udający się za swemi sprawami do Kościelnego państwa, zmuszeni są zostawiać własne paszporty, niechcąc się narażać na wszelkiego rodzaju prześladowanie, i nabywać inne, wydawane za opłatą przez byłych reprezentantów Królestwa Obojga Sycylji. Za powrotem jeśli chcą wyjść swobodnie, muszą znowu brać paszport burboński: morska policja włoska, uwzględniając niewinność tych osób, pozwala im wysiadać na ląd. Ale tym sposobem trudno jest rozróżnić ofiary nadużyć podobnych od emissarjuszów reakcji."

I nie tylko niższe władze dopomagają rozbojom. Przytoczymy fakt nader ważny, nie ulegający wątpliwości. „Król Ferdynand II w testamencie swoim zapisał dwunastą część dóbr swoich na biednych Neapolu i Sycylji. Papież zmienił ten testament, pozwalając użyć te summy na korzyść księży i cywilnych urzędników neapolitańskich i sycylijskich, którzy od 1 września 1860 r. schronili się do Rzymu. Tak stoi w rozkazie 5 maja wydanym przez księcia Ruffino w imieniu Franciszka II, a ustanawiającym komissję złożoną z prałatów Mikołaja Mazzo, Dominika Guadelupi i Karola Bagnara, do czuwania nad wypełnieniem tego rozporządzenia. Dnia 6 lipca wyszedł nowy rozkaz polecający komissji, zbierać się codziennie w pałacu Farnese, dla wysłuchania próśb i wypłacania żołdu żołnierzom i innym, którzy się bili przeciw wojskom piemonckim i włoskim, tudzież nowozaciężnym, których liczba wzrasta z dniem każdym."

Nie będziemy tu opisywali smutnych scen mordów i grabieży, niszczących prowincje neapolitańskie. Zrobimy tylko uwagę, że to nie jest wojna domowa, ale rozboje podniecane i opłacane z Rzymu przez b. króla neapolitańskiego, złotem legitymistów i księży, jak niegdyś hrabia d'Artois z głębi Londynu podburzał i opłacał szuanów francuzkich za złoto angielskie.

Nie ulega wątpliwości, że gdybyśmy nie byli w Rzymie, zgorszenie to bezwłocznieby ustało, a obecnie wydajemy się wspólnikami reakcji. Takiéj jednak odpowiedzialności nie powinniśmy przyjmować przed Europą i dziejami. Jeśli już nie polityka i sprawiedliwość, to sama ludzkość nakazuje nam nieść zaradcze środki w naszéj mocy będące.

Ale potrzeba się śpieszyć, jeśli chcemy w zarodzie zdusić Wandeę neapolitańską. Z jednéj strony należy uderzyć silnie i prędko, z drugiéj usunąć przyczyny, t. j. zagasić ognisko pożóg nieustannych.

Reakcjoniści wiedzą, że tryumfować nie mogą: kilka band rabusiów i zabójców nie odbuduje tronu, którego nie umiało obronić sto tysięcy żołnierzy. Ale chcą zbroczyć krwią ten wspaniały ruch narodowy włoski. Byliby bardzo szczęśliwi, gdyby mogli wywołać stan oblężenia i tracenia ryczałtowe; toby im dało pochop do deklamacji i potwarzy.

Francja także rozpoczęła swą wielką rewolucję od zgody; ale reakcja burbońska i klerykalna znajdująca poparcie zagranicą, wtrąciły Francję na drogę terroryzmu i wywołały utworzenie Komitetu bezpieczeństwa publicznego.

Niewątpliwie Bóg oszczędzi Włochom doświadczeń podobnych. Ale my Francuzi, którzyśmy walecznie dopomagali do oswobodzenia włoskiego, nie odegramy dziś roli Pitt'a i Coburg'a i nie będziem popierali u innych Wandei, my cośmy nie mogli darować Anglji, że podtrzymywała naszą.

Anglja, a przynajmniéj jéj arystokracja, miała przeciw nam oprócz starych pobudek nienawiści i współzawodnictwa, inne; tłumaczyć się mogła powodami stanu, tym względem, że zasady równości francuzkiéj rewolucji podkopywały podstawy oligarchji angielskiéj. Dziś, gdybyśmy popierali choćby pośrednio Wandeę we Włoszech, byłoby to z naszéj strony nietylko występkiem, ale niedorzecznością, ponieważ pracowalibyśmy na obalenie dzieła, które sami rozpoczęliśmy na równinach Magenta i Solferino; ponieważ tamowalibyśmy rozwój narodu, który opiera się na tych samych co Francja zasadach, który nietylko nie jest jéj współzawodnikiem, ale owszem najpierwszym i najlepszym sprzymierzeńcem.

Francja i Włochy mają wspólnych i nieprzyjaciół i cel jeden wyraźnie wytknięty.

Proklamacje rozrzucane w imieniu Burbonów w dawném królestwie Obojga Sycylji, powiadają: Trzeba przywrócić prawowitego króla Franciszka II, wydobyć Włochy z pod wpływu francuzkiego i odnowić r. 1815 przeciw Burbonom. W Rzymie publicznie wyrażają życzenie, aby dokonano ogólnéj restauracji; w Weronie Austrja odpowiada: śmiało! Sprawa Franciszka II przeciw Wiktorowi Emmanuelowi jest sprawą Henryka V przeciw Napoleonowi: jestto walka legitymizmu przeciw uzurpacji.

Przypominamy sobie, że książe Modeny nazywał Napoleonów „bonapartystowską hołotą" i pochlebiał sobie, że z Austrjakami przyjdzie obozować na wzgórzach Montmartre. Myśli i marzenia Franciszka II nie wiele się różnią; „Włochy ogłaszając się oswobodzonemi z pod ucisku i wpływu Austrji, wpadły, jak w pierwszych latach tego wieku, pod przemoc napoleońską. O! gdyby Europa rozważyła na chwilę, ile krwi wylać musiała przez więcéj niż pięćdziesiąt lat, aby zadowolić wyniosłość dwóch nowych ludzi, powtórzenie pewnych artykułów traktatu 1815 r., wydałoby się rozporządzeniem zbyt bladem w porównaniu z koniecznością użycia środków ostróżności stanowczych i trwalszych... (Do ludów królestwa Obojga Sycylji. Maj. 1861 r. Drukarnia Lwa).

I dla opieki takich to ludzi Francja poświęcać ma swe interesa, a cesarz narażać swoją popularność!

Nie należy zapominać, że licząc na wewnętrzne zamieszki, Austrja wypowiedziała nam wojnę w r. 1792; dziś też rzuciłaby się z czworoboku fortec na siły Wiktora Emanuela, gdyby widziała pożar na południu Półwyspu. Ale Francja nie sprawi téj uciechy zwyciężonym z r. 1859 i nie będzie służyła ich zamiarom, przedłużając zajęcie środka Włoch.

Każdemu wiadomo, jakiéj wdzięczności doznajemy w Rzymie: nie pominą żadnéj sposobności, aby nie drażnić naszego honoru wojskowego, nie obrażać naszéj dumy narodowéj.

Przedewszystkiem należy mieć to na uwadze: Zachowując u władzy ks. Merode, czynią się solidarnymi z tem co mówił i czynił. Nie oddalając Franciszka II z Rzymu, okazują światu, że mają wspólną z nim sprawę.

Wojska włoskie mogą na czas pewien oczyścić z band granice Państwa Kościelnego z prowincjami neapolitańskiemi. Ale nie możem na czas dłuższy zatrzymywać osobliwszéj roli, którą dziś odgrywamy.

Oczywiście, armja nasza daje w Rzymie opiekę zgoła czemu innemu, niż interesom religijnym.

To też odwołanie naszych wojsk wkrótce nastąpić musi; jestto kwestja w zasadzie już rozstrzygnięta. I jakiekolwiek są w tym względzie deklamacje pewnych koterij i ich organów, Cesarz wié, że odwołanie to będzie nadzwyczaj popularne. (*d. c. n.*)

DEPESZE TELEGRAFICZNE.

TURYN, 20 września. Piszą z Rzymu dnia 17 do dziennika Nazione, że na żądanie Franciszka II p. Venturelli Sycylijczyk, naturalizowany Francuz, sekretarz przy kolei żelaznéj rzymskiéj, został wypędzony. Wstawianie się za nim jenerała de Goyon było daremne. Podług wiadomości otrzymanych dziś z Neapolu, spokojność w prowincjach wzrasta.

MARSYLJA, 20 września. Listy z Rzymu dnia 17 donoszą: że jenerał de Goyon został ostrzeżony, iż zagorzalcy przygotowują wylądowanie w Ostji. Co spowodowało wysłanie tam jazdy francuzkiéj i papieskiéj. Dotąd spokojność nie została zakłóconą.

Papież z powodu ogłoszenia wyroku kanonizacji dawnych męczenników w Japonji miał allokucję, w któréj mówią, iż wyraził: że niepodobieństwem jest wchodzić w żadne układy z bezbożnymi wrogami i że mylą się ci, którzy rozumieją, że takie układy są możliwe. W każdym razie tekst rzeczonéj allokucji nie będzie drukowany.

Arcybiskup Burgos otrzyma mianowanie na kardynała, bo arcybiskup Grenady wymówił się od téj godności.

NEAPOL, 17 września. Działania przeciw bandzie, która wylądowała w Kalabrji, już rozpoczęto; doniesienia rządowe nie podają nazwiska jéj herszta. P. de Villamarina zostanie, jak mówią, prefektem neapolitańskim.

RZYM, 19 września Dziś rano, arcyksiąże Karol, brat wielkiego książęcia toskańskiego i królewna Marja, siostra Franciszka II otrzymali błogosławieństwo małżeńskie na Watykanie z rąk papieża. Królowa i cała rodzina królewsko-neapolitańska, była obecną temu obrzędowi. Papież pięknie do nowożeńców przemówił.

MADRYT, 19 września. Eskadra meksykańska składać się będzie z fregat Berenguela, Princesa, Escurial, Blanca, Petronila, Lealtad, Conception. Ta ostatnia fregata otrzymała z Alicante rozkaz odpłynienia do Tangeru dla zabrania poselstwa marokańskiego.

LONDYN, 20 września. Dziennik Daily-News utrzymuje, że jest mu wiadomo, iż upor Saksonji w sprzeciwianiu się podpisowi traktatu handlowego między Francją i Prusami dłużéj cierpiany nie będzie. Traktat zawrze się z państwami, które przyjąć go zechcą, co wyrównywa rozprzężeniu związku celnego.

PARYŻ, 22 września. Dziennik Echo de l'Aveyron otrzymał pierwsze ostrzeżenie za artykuł haniebnie krzywdzący monarchę państwa przyjaznego Francji i przez nią uznanego.

HAGA, 20 września. W rozprawach nad projektem adresu na mowę tronową, rząd oświadczył, iż uznał Wiktora Emmanuela królem Włoch.

DREZNO, 21 września. Dziennik drezdeński oświadcza; że wiadomość udzielona przez Daily-News o sprzeciwianiu się rządu saskiego zawarciu traktatu handlowego z Francją jest fałszywą. Saksonja podziela w téj mierze zupełnie przekonania Prus.

WIEDEŃ, 21 września. Donoszą, że rada cesarstwa zostanie na dwa tygodnie odroczoną.

MADRYT, 20 września. Król przybył dziś do Madrytu i natychmiast udał się do Granja.

Spuszczono na morze fregatę szrubową Patrocinio; w krótce będą podobnież spuszczone fregaty Carmen i Triumf.

Wczoraj, w skutek zapadnienia ziemi na placu byków, 70 osób poniosło rany, wielka z nich liczba ciężkie.

LIZBONA, 17 września. Zmiana ministrów jest

prawdopodobna. Rząd ma wkrótce otworzyć porty na przywoz zboża zagranicznego, z powodu chybionych żniw w Portugalji. Okręta francuzkie przybywające z portu Saint-Nazaire muszą odbywać kwarantanę w Lizbonie, z powodu żółtéj gorączki, która tam objawiła się na pokładzie jednego statku przybyłego z Hawany.

Dnia 12 września, książe Leopold Hohenzollern-Sigmaringen ur. 22 września 1835 roku, zaślubił infantkę Antonję siostrę króla Don Pedro, urodzoną 17 lutego 1845 r.

KONSTANTYNOPOL, 19 września. Wiadomości z Czarnogóry zapowiadają rozszerzenie się wojny. Czarnogórzanie dają przytułek powstańcom.

Riza-Pasza przyjął posadę gubernatora w Smyrnie. Wice-król egipski ozdobiony został nowym orderem Osmanja.

BRUCHSAL, 23 września. Proces Beckera rozpoczęto dziś rano. Przy ponowieniu badań winowajca cofnął pierwsze swoje zeznania i utrzymywał, że miał tylko zamiar udać zamach dla sprawienia moralnego skutku. Oświadcza, iż nie wiedział, że pistolet był kulą nabity, i że musiał przez omyłkę użyć pistoletu, który jeszcze w Lipsku był nabił. Podług jego wyznań Orsini był jego wzorem; spodziewał się otrzymać też same następstwa.

TURYN, 23 września. Dziennik Opinione donosi, że schwytano w Postigliole, niedaleko Castiglione, Tartanę, t. j. statek morski napełniony bronią i ładunkami. Domyślają się, że chciano te przedmioty wprowadzić do Umbrji na jakiś zamach przeciw prowincjom papieskim.

BRUCHSAL, 24 września. Sąd przysięgłych wydał téj nocy wyrok w sprawie Beckera. Ogłosił oskarżonego winnym zamachu zabójstwa na osobę króla pruskiego. Sąd odpowiedział przecząco na zapytanie: czy Becker jest nieodpowiedzialnym za tę zbrodnię, z powodu stanu jego władz umysłowych. Sąd skazał oskarżonego na 20 lat więzienia i na wygnanie po upływie téj kary. Becker wysłuchał wyroku z uśmiechem.

LONDYN, niedziela 22 września. Zakład Reutera udziela następne wiadomości z New-Yorku z dnia 11 września.

Rozbiegła się wieść, że 10 półków oderwańców wyszło z Wirginji, dla obrony brzegów Karoliny północnéj. Podobnież wieść krąży, że gotuje się nowa wyprawa na brzegi Południa.

Pólk leesburgski zbuntował się i żołnierze rozeszli się do swych domów; jedna rota półku strzelców chciała uciec, dano ognia do zbiegów; dwóch zabito, resztę schwytano.

Jenerał Polk żądał w imieniu rządu Kentucky, aby związkowi i oderwańcy opuścili Kentucky i szanowali neutralność tego stanu.

Panuje wielki ruch w marynarce związkowéj.

TURYN, poniedziałek 23 września. Wieść, że jenerał Fanti miał zmienić w Neapolu jenerała Cialdini jest fałszywa.

RAGUZA, wtorek 24 września. Jutro odbędzie się w Cetynji konferencja co do zdjęcia blokady. Konsulowie pruski i francuzki wyjechali dziś do tego miasta.

LONDYN, wtorek 24 września. Dziennik Ranna Poczta uwiadamia dziś o zasadach rozpoczętych rokowań między Anglją, Francją i Hiszpanją o zawarcie traktatu względem interwencji w Mexyku.

Wojska nie będą wysadzone na ląd. Sprzymierzeńcy wyszlą siłę morską do zatoki meksykańskiéj dla blokowania portu. Konsulowie państw sprzymierzonych pobierać będą cło na komorach meksykańskich. W każdym porcie konsulowie złożą kommisję międzynarodową.

Rząd meksykański otrzyma małą cząstkę z dochodów celnych. Ten stan rzeczy trwać będzie dopóty, dopóki dopomnienia nie będą zaspokojone. Projekt powyższy wejdzie w wykonanie przed upływem roku.

LONDYN, środa 25 września. Zakład Reutera udziela następne wiadomości z New-Yorku z dnia 14 września: W Wirginji zachodniéj stoczono bitwę między oderwańcami, dowodzonymi przez jenerała Floys i związkowymi pod dowództwem jenerała Rosenkrantz. Po bitwie oderwańcy opuścili swoje okopy. Rozeszła się pogłoska, lecz nieznajdująca wiary, że jenerał Frémont stracił miejsce za to, iż w odezwie swojéj przekroczył granice służącéj sobie władzy.

Prawodawstwo Kentucky rozkazało wojsku oderwańców opuścić granice tego stanu; lecz odmówiło wydać podobnegoż rozkazu do wojsk związkowych. Oderwańcy zamierzają pozostać na zajmowanych stanowiskach.

Książe Napoleon przybył do Kwebeku.

Oderwańcy zbliżają się powoli do związkowych w Wirginji, co utwierdza w mniemaniu, że wielka bitwa wkrótce zajdzie. Okręta oderwańców przymykowe są w porcie wyspy Kuby, na téj samej stopie, jak okręta innych narodów, bez uznania jednak ich narodowości. Książe Joinville przybył do New-Yorku. Odmówił urzędowego przyjęcia.

W Baltimore zaszły liczne uwięzienia.

PARYŻ, środa 25 września. Monitor powszechny oznajmuje dziś zrana, że wykonanie traktatu handlowego, zawartego między Francją i Turcją odkłada się do 28 marca 1862 r.

LONDYN, środa 25 września. Dziennik Times oznajmuje dziś, że dnia 5 lipca był zamach w Kanagawa wymierzony na wszystkich członków poselstwa angielskiego. Pp. Oliphant i Morrisson ponieśli mnogie rany.

LONDYN, środa 25 września. Zakład Reutera otrzymał wiadomość z Kantonu z dnia 12 sierpnia: Wieść krąży, że stutysięczne wojsko powstańców zbliżało się do Shang-Hai. Port w Taiwanfoo został otwarty dla handlu obcego bez traktatu. Miasto Nankin otoczone jest jeszcze przez wojska cesarskie.

Sposób, w jaki wykonywany jest traktat handlowy obudza niezadowolenie kupców.

OD REDAKCJI.

Kurjer Wileński wychodzić będzie w kwartale ostatnim, od 1 października 1861 r. w tym samym składzie i kierunku jak dotąd.

Dział urzędowy, stosownie do uchwalonego i ogłoszonego przez nas prospektu, mieścić będzie Ukazy, rozporządzenia, oraz obwieszczenia Władz wyższych, czerpane z dzienników rządowych, lub też nadsyłane z obowiązkiem wydrukowania, przez Zwierzchność miejscową.

Wiadomości zagraniczne i dział literacki, zależne od bezpośredniego kierunku Redakcji, zawierać będą najświeższe wiadomości polityczne, literackie, rolnicze i bieżące. Nieschodząc z raz przedsięwziętéj drogi, stale usiłować będziemy, ażeby pismo nasze wiernie odbijało potrzeby miejscowe i rozszerzało światło prawdziwe i wiedzę gruntowną.

Dla tego ponawiamy wezwanie do wszystkich, kogo dobro ogółu obchodzi, ażeby zasilać nas swemi pismami i uwagami raczyli, z których korzystać nie omieszkamy.

Dla uniknienia zwłoki lub nieregularności w przesyłce, łaskawi prenumeratorowie upraszają się o wczesne zgłaszanie się z dokładnie oznaczonemi adresami.

Cena gazety:

Kwartalnie (od 1 paźd. do 1 stycznia) w Wilnie rs. 2 k. 50. Z przesyłką w kopertach rs. 3.
Miesięcznie rs. 1.
Półrocznie rs. 5. „ „ rs. 6.
Rocznie rs. 10. „ „ rs. 12.

Przegląd miejscowy.

(Władysława Syrokomli.)

DROGA DO RUDOMINY,—SŁÓWKO O KAMIENIACH—JESZCZE O LUDU WIEJSKIM.—WSPOMNIENIE KRZYŻAKÓW.—POSZUKIWANIE ARCHEOLOGICZNE.

W przeszłym przeglądzie naszym okolic pod-Wileńskich zatrzymaliśmy się przy karczmie Oszmiance. Stąd jeszcze ujedźmy parę wiorst do Niemieży tatarskiéj a potém do Niemieży hrabiow Tyszkiewiczów, które już gdzie-indziéj opisałem *), a potém rzuciwszy pocztowy, idący do Mińska gościniec, udamy się na prawo, do najbliższéj tu parafjalnéj mieściny, zwanéj *Rudomina*. W Niemieży przed kuzienką, niezawadziłoby obejrzeć wóz i końskie podkowy, bo w podróży po tych stronach, czeka nas niemiłosierna skakanina, po głębokich koleinach i kamieniach, których zebrać z drogi nikomu tu jeszcze na myśl nieprzyszło. Bo zaiste, raz przebywszy fatalną przeprawę, ktoby się zdobył na odwagę wracać jeszcze i uprzątać z niéj kamienie; to byłoby, albo bardzo śmiesznie albo już bardzo filantropicznie. Tu kręcili wozy i karki przodkowie nasi, a cóż my od nich lepszego. Zrzucać kamienie z drogi, to może i grzech: niech leży kamuszek gdzie go Pan Bóg położył, a przykrości jazdy ofiarujmy na chwałę Jego i zbawienie naszéj duszy,—tak mówią cierpliwi tutejsi konserwatyści, którzy zresztą woleliby przejechać wygodniéj, gdyby *ktoś* uprzątnął drogę. Ale mijają wieki, a niezjawia się ten heroiczny, wielki *ktoś*, prawdziwy dobroczyńca ludzkości. Gdyby się zjawił, z tych samych oto kamieni ułożylibyśmy dlań niebotyczny monument, z napisem:

„Cześć wielkiemu Ktosiowi, niech mu Bóg zapłaci,
Że wyręczył wiekowe niedbalstwo swych braci;
Niech całą kałamaszkę, niech całą ma szyję,
Niechaj nigdy w bezdrożu boków niepobije,
Za usługę, ku dobru publicznemu skorą,
Niechaj go na sejmikach marszałkiem obiorą!“

Szkoda tylko, że monumentalny *ktoś* pewno niebędzie Litwinem, ale chyba jakim spekulantem Niemcem, któremu będzie potrzebny kamień i który czuć będzie ważność dobréj drogi, zysk na czasie, na trwałości wozu, na zdrowiu nóg końskich. Rzecz dziwna, gdybyśmy gdzie na głębokiém Polesiu spotkali takie wąziutkie, głębokiemi kolejami porznięte, kamieniami jakby naumyślnie ponarzucane drogi, przypisalibyśmy to barbarzyństwu owéj strony,—a tu, pod samą stolicą Litwy, gdzie pocztowe gościńce jako tako są utrzymane, drogi boczne w najopłakańszym są stanie. Do Wilna jak do nieba drogi są ciasne i krzemieniste— i oto może jeszcze jedna przyczyna, dla czego Wilno tak kochamy.

Na polach tutejszych, o mil kilka dokoła, kamieni na polach jest tak wielka obfitość, że wystarczyłaby i na murowanie domów i na bicie gościńców i jeszczeby ich zostało na agronomiczny użytek, jeżeli jest prawdą co niektórzy twierdzą, że kamień na polu, jest potrzebny, dla utrzymania wilgoci ziemi. Grunta tutejsze, gleisto-piaszczyste, są natury urodzajnéj; w lasach, a raczéj gaikach, które tu gdzie niegdzie po starych puszczach litewskich pozostały, rośnie oprócz sosny i jodły i piękna brzezina i dąb wyniosły, drzewa, które jak wiadomo, nierosną na lichéj ziemi. Ale uprawa tutejszych gruntów, idzie sobie swoją staroświecką, niedbałą kolejką. W stronie, o któréj mówimy, większa część folwarków i folwarczków, należała dawniéj do duchowieństwa wileńskiego, do kapituły, Karmelitów, Bazyljanów, Franciszkanów, dziwić się więc nienależy, że gospodarka szła po łacinie, kiedy niebyło ktoby się nią systematycznie zajął. Przejście tych dóbr na skarb państwa, obwarunkowało inaczéj ziemię i lud wiejski. Włościanie wziąwszy nad miarę sił obszary dworných gruntów, uprawiają je niestarannie, albo całkiem puszczają odłogiem. Swoboda dała restrykcyę lenistwu: dawniéj latem, zaledwie różowa jutrznia błysnęła nad szarą mgłą poranną, już skrzypiały drzwi w tych nizkich chatach, już dym puścił strugę z komina,—gospodarz klepał kosę, gospodyni gotowała jadło, parobczak pędził woły na paszę. Dzisiaj już słonko i wysoko się w górę podbiera, a to wszystko śpi jeszcze, pod miękkiem skrzydełkiem Morfeusza. Włościanin wstawał o godzinie 4-éj, dziś wstaje o 7-éj; przypuśmy, że jest w chacie cztery robocze dusze, toć się traci dwanaście godzin dziennie, siedmdziesiąt dwie tygodniowo! straszny kapitał zmarnowanego czasu! Oto tajemnica i niewyśmienitego bytu tutejszego ludu i smutnéj fizjonomji pola i drożyzny na rynku.

Niech Bóg niedopuszcza, abyśmy mieli uznawać konieczność przymusu nad ludem; pozna on swój interes a swobodną dłonią kiedy się ujmie za sochę lub kosę, wynagrodzi swoje dzisiejsze opuszczenia. Ale tymczasem stan przejścia, nieoswojenie się ze swobodą, nieznajomość jéj prawdziwych warunków, muszą koniecznie dać się uczuć krainie w jéj najżywotniejszym punkcie, bo na roli. Nowe warunki rolniczego bytu, szybko popchną ku przemysłowi i pracy, nietylko włościan lecz i szlachtę; będziemy się starali podwoić nasze godziny, zamiast jak dzisiaj, marnie je tracić.

Małe drewniane miasteczko Rudomina, nad rzeką Rudomianką ma obszerne łąki, należące nietylko do wsi poblizkich, lecz i dalszych. Do tych łąk i pól jest przywiązanych parę historycznych wspomnień, z czasów wojen z krzyżakami. Naprzód, było to w 1377, którego początek niefortunny był dla Wilna i Trok, dwóch stolic Litwy. Tu Olgierd, tam Kiejstut bronili zamków oblężonych przez krzyżaków, któremi dowodził marszałek zakonu Gottfried von Linden. Zamki broniły się, ale miasta były popalone. Lękać się należało, że głód zmusi do poddania się twierdze, których siła krzyżacka zdobyć niemogła. Wielcy książęta Litewscy, zapraszali do siebie na ucztę krzyżackich wodzów, prosząc o kilkodniowe zawieszenie broni. Upokarzające to były uczty na zamkach, kiedy się miasta jeszcze dymiły pożarem. Niemcy, pijąc miód litewski, przyrzekali z łaski swojéj, że odstąpią od oblężenia, jeżeli się Litwa ochrzci; zakłopotani Olgierd i Kiejstut, niewiedzieli co począć, kiedy nadeszła wieść radośna, że siedmiu set litewskiéj młodzieży, śpieszącéj na odsiecz Wilnu, tutaj pod Rudominą, na głowę pobili krzyżaków. Przestraszony wieścią odsieczy i klęską swoich, cofnął się do Prus von Linden, ale mu Witold po drodze popalił składy żywności, a cząstkowemi utarczkami, pochod jego utrudzał. Tak więc, głodny i bity, powrócił niemczysko skąd przyszedł.

W drodze jednak nieobeszło się bez tryumfów. „W jednéj wsi litewskiéj, znaleźli wesele, wieś spalili, około sześciudziesiąt ludzi wyrznęli. Radość z przelania krwi pogańskiéj była wielka, okrzyki głośne po wszyskich szeregach się rozlegały. Wtedy hrabia Herman Cilli, wystąpił pośród zgromadzenia rycerzy i dobywszy miecza, ogłosił rycerzem księcia Albrechta (austryjackiego), którego ze zwykłym obrządkiem passował. Następnie, sam książę udzielił passowanie siedmiudziesiąt czterem rycerzom, na cześć Matki Najświętszéj *).“

Witold znowu w 1394, pod Rudominą przegrał bitwę z Krzyżakami. Była mgła gęsta, z za któréj wysuwał się szeroko rozstawiony hufiec krzyżacki. Witold mniemając, że cała siła wielkiego Mistrza dąży nań z za rzeki i parowu, począł się cofać, tymczasem były to tylko cztery chorągwie, które postrzegłszy omyłkę Witolda silnie natarły na Litwinów. Witold stracił cztery znaki wojskowe, a Jan książę Holszańskie dostał się w niewolę.

Zgodnie z podaniami kronikarzy, w okolicach tutejszych jest mnóstwo kurhanów bojowych; w lesie pod wsią *Doubianami* naliczyć ich można do pięćdziesięciu. Znęceni łatwą robotą, bo grunt tutaj piaszczysty, przed kilku laty skopaliśmy ich kilka. Zbiegł się lud okoliczny pytać, czego szukamy i żartował sobie z naszego mozołu. Niestety, miał słuszność! nietylko kowiem pod wierzchnim nasypem ale i w głębi ziemi *nic* się nieznalazło. Musieliśmy być bardzo nieszczęśliwi w wyborze kurhanów, bo niepodobna przypuścić, żeby sypano naprożno, wzgórki na półtora lub dwa łokcie wysokie. Nieregularne ich względem siebie położenie, niepozwala przypuścić, aby to były jakieś okopy; są to niewątpliwie groby zabitych na wojnie, ale gdzie ich uzbrojenie, gdzie choćby kości? Prawda, że pięćset prawie lat, to niemały przeciąg czasu, alež z równie odległych, owszem z dawniejszych czasów znajdują się kości w ziemi, niecałkiem zniszczone. Niepowodzenie to znacznie oziębiło nasz zapał do archeologicznych poszukiwań.

Wieśniacy znajdują niekiedy na polu stare pałasze i inne żelastwo, którego niepojmują użytku; lecz wandale! zaraz to niosą do kuźni i przerabiają na sierzpy lub szyny do kół, podoski i inne żelazne sprzęty stosowniejsze do ducha wieku. U kowala w Doubianach, dał się odszukać szczątek ocalony od jego barbarzyńskiego młota. Byłto kapturek od rękojeści miecza; sama rękojeść, jak mi powiadano, miała kształt krzyża.

Dzwonią w kościołku na nabożeństwo.

Zamiast martwych zabytków przeszłości, świeże, żywe, a nawet pełne interesu rzeczy, będziemy tu mieli do opowiedzenia, w przyszłym przeglądzie.

Wł. Syrokomla.

*) Wycieczki w promieniach Wilna T. II.

*) Dzieje Krzyżaków przez L. Rogalskiego T. I, str. 510, 511.

Dnia 11 b. m, odbyło się dziewiąte w tym roku posiedzenie kommissji archeologicznéj pod przewodnictwem prezesa hr. *Eustachego Tyszkiewicza,* w obecności 15 zgromadzonych członków rzeczywistych i współpracowników.

W zagajeniu swojém, prezes zdając sprawę z naukowéj działalności swojéj na korzyść Muzeum, podczas pobytu swego za granicą, gdzie dla poratowania starganego zdrowia przez dwa miesiące przebywał, wspomniał naprzód, iż za pieniądze wyręczone ze sprzedaży dubletów monet znajdujących się w Muzeum, zakupił w Berlinie u naturalisty Keitla kollekcję płazów, z 35 rodzajów i 100 okazów składającą się, kollekcję 64 gatunków grzybów z massy kamiennéj w 100 okazach, których dotąd w zbiorach naturalnych Muzeum zupełnie brakło,—oraz wszystkie rekwizyta konieczne do urządzenia kollekcji koleopterów, darowanéj przez barona Seweryna Grossa. Pomiędzy płazami na szczególniejszą uwagę zasługują rodzaje jaszczurek *phrynosoma orbiculare* z Mexyku, *platidactylus mauritanicum* z Majorki, z wężów *Coelopeltis lacertina* z Grecji i *herpetadrius Carinatus* z Ameryki; z żab *bufo viridis* z Sardynji, oraz Salamandra pstrokata z gór Harzu i proteusz cielisty (proteus anguinus), który się tém szczególniéj odznacza, że światła zupełnie nie znosi i lat kilka bez najmniejszego pokarmu żyć może; z ryb ciekawy bardzo znajduje się exemplarz głowacza morskiego (*aspidophorus cataphractus*) z Islandji. Kollekcja grzybów zadziwia niezrównaném naśladownictwem natury, a może mieć obok naukowéj i tę korzyść, że oznajomi dokładnie publiczność z gatunkami szkodliwemi, które często użyte za pokarm sprowadzają gwałtowne choroby i śmierć samą.

W dalszym ciągu sprawozdania swego prezes uwiadomił członków, że w przejeździe swoim przez Warszawę otrzymał w darze dla muzeum od rz. czł. kommissji, znanego numizmatyka p. Karola *Bayera* odcisk naturalnéj wielkości drzwi Bolesławowskich w katedrze gnieźnieńskiéj, dokonany przy współudziale i pomocy hr. Aleksandra Przezdzieckiego.

Z kolei potém prezes, składając ułożone i spisane wedle oddziałów katalogi bibljoteki muzealnéj, oświadczył towarzystwu, że czytelnia publiczna jest już zupełnie urządzona i że prędkie jéj odkrycie, w téj chwili od miejscowych okoliczności zależne, wkrótce nastąpić może. Oprócz doboru dzieł rozmaitéj treści a szczególniéj odnoszących się do historji ojczystéj, specjalnie w naukach ścisłych kształcący się, korzystać będą mogli w czytelni z bibljoteki tutejszego obserwatorjum, zasobnéj w dzieła matematyczno-astronomiczne.

Przechodząc nareszcie do porządku dziennego, prezes wezwał członków do odbycia żałobnego nabożeństwa za spokój duszy niedawno zmarłego współczłonka, a znakomitego autora obrazów litewskich *Ignacego Chodźki,* którego pamięć długo w sercach ziomków żyć będzie.

Nakoniec po odczytaniu protokółu przeszłego posiedzenia i rozpatrzeniu rękopismów i rzadkości bibliograficznych nadesłanych w darze dla Muzeum, odczytany został spis ofiar za miesiąc ubiegły, które tu poniżéj dla powszechnéj wiadomości umieszczamy, oświadczając w imieniu Kommissji szczere podziękowanie osobom i zakładom, które swój pieniądz złoty i grosz wdowi do skarbnicy naukowéj wrzucić raczyły. I tak w przeszłym miesiącu złożyli w darze dla muzeum:

Nazimow Włodzimierz jenerał-ajutant, przesłał dla zachowania w muzeum chorągiew dawną miejską, złożoną jemu przez kupców m. Wilna i cztery bankocetle Polskie z 1794 r.

Bayer Karol czł. rzecz. odcisk naturalnéj wielkości drzwi z epoki Bolesława chrobrego z katedry Gnieźnieńskiéj.

Baumgarten jenerał-major dziewięć dzieł w szesnastu tomach rozmaitéj treści.

Załuski Karol hr. Wybor bajek i przypowieści Krasickiego i Lokmana w przekładzie Arabskim przez niegoż dokonanym. Wiedeń. 1860 r.

Tyszkiekicz Eustachy hr. cztery popiersia naturalnéj wielkości: Humboldta, Goethego, Schillera i Lessinga, portrety Tytusa hr. Działyńskiego, Hanki, Purkynie i Szafarzyka, fotografję obrazu sądu ostatecznego z Gdańska; sztychy dużego formatu: oblężenie Częstochowy przez Szwedów i portret Augusta III; półtalara miedziane szwedzkie z r. 1711.

Małyszewicz Józef ks. czł. współpr. dwie broszury 1) Bezoar. który się z łez ludzkich, czasu powietrza morowego utworzył p. Walentego Bartoszewskiego wyd: w Wilnie 1624 r. in 4-to 2) Actus publici doctoratus admodum rever. domini Adami Rogaczewski, die 16 dec: 1614 Perusiae. in 4-to.

Ratyński Stanisław akwarellę pędzla Walentego Wańkowicza.

Podbereski Andrzéj. 1) Rękopism własnego dzieła p. t. Badania o Scytach. 2) Amulet z mogiły Kerczeńskiéj i 3) Klinek kamienny znaleziony na polach wsi Bałandyny w Czehryńskim powiecie.

Czapski Adolf hr. czł. rzecz Miecz dawnéj magdeburgji m. Szkudy na Żmudzi.

Tyszkiewicz Konstanty hr. dwie fotografje pomników króla Leszczyńskiego i żony jego w Nancy.

Redakcja Dziennika min. spraw wewnętrznych dwa tomy Dziennika swego za miesiąc czerwiec.

Sławiński Witold: dwie mewy śmieszki (larus ridibundus) zabite na jeziorze w Tołoczynie w gub. Mohilewskiéj.

Piper Adolf. 1) 31 dzieł w 41 tomach naukowéj treści. 2) mappę ogólną królestwa Pruskiego z r. 1799 wydaną w Berlinie i 3) ząb Mamuta w dwóch odłamach.

Chodźko Dominik czł, współpr. 1) Sześć kopij aktów urzędowych z wieków XVI, i XVII tyczących się m. Wilna; 2) Zoofit skamieniały i 3) Amulecik z krzyżykiem wykopany w okolicach Żyrowic.

Łastowski Hieronim, grzyb ogromnych rozmiarów, znaleziony na dębie.

Jakutowicz Dyonizy emeryt. Medaljon gipsowy z wyobrażeniem bogini Iris.

Kukiel Bronisław: 1) metaliczne lustra, 2) wachlarz, 3) woreczek skórzanny, 4) pudełko do lekarstw; 5) pudełko lakierowane; 6) dwie fajki 7) ubranie kasty urzędników Japońskich, 8) pęzelek do pisania, 9) świecę z wosku roślinnego, 10) nóż kieszonkowy; 11) necesser kieszonkowy, 12) bulon z kości; 13) drzewo które 600 z górą lat leżało zakopane w ziemi,—z Japonji, 14) kawałek tuszu chińskiego, 15, kamienny węgiel z brzegów Korei 16) pałeczki do użycia przy jedzeniu zamiast widelca, z Japonji. 17) sześć monet tureckich miedzianych z Egiptu; 18) cztery monety miedziane; 19) dwie monety srebrne, z Indji; 20) monetę srebrną Napoleona 1-go; 21) proszek do zębów Japoński.

M. K.

Szóste w r. b. posiedzenie cesarskiego towarzystwa lekarskiego Wileńkiego miało miejsce dnia 12 września, w zastępstwie obecnie bawiącego dotąd za granicą prezydenta, pod przewodnictwem wice-prezesa dra S. Wiszniewskiego.

Po zagajeniu posiedzenia i przyjęciu protokółu, wice-prezes szczególniejszéj uwadze członków polecił otrzymany od towarzystwa lek. moskiewskiego rodzaj okolnika do wileńskiego i innych lekarskich krajowych towarzystw, by one wezwać do wspólnego działania w wyjednaniu dozwolenia u rządu dla corocznych naukowych zjazdów w państwie rossyjskiém. Towarzystwo Wileńskie przejęło się ważnością téj pięknéj myśli, ku czemu równie dążąc, powołało na wstępne posiedzenie wszystkich swych członków, by ono po rozważeniu licznych wyjątkowych okoliczności, od jakich wolne są zagraniczne towarzystwa, przyłożyło się najczynniéj ze swéj strony do przeprowadzenia w stronach tutejszych naukowéj idei wedle myśli podanéj z Moskwy.

Dalsze korespondencje złożone towarzystwu są następne: 1) od dra. Aleksandra Karwackiego z Warszawy pismo i rozprawa w rękopiśmie, wykładająca teorję zapalenia. (Sprawozdanie o niéj uczynił na posiedzeniu dr. Rejkowski) 2) Od aptekarza p. Kuszewicza doniesienie o zamknięciu wykładu botaniki dla uczniów aptekarskich. 3) Pismo od tow. badaczów natury w Moskwie z dołączeniem T. XIII-go sposzytu II-go Nouveaux mémoires 4) Pismo z depertamentu medycznego okolne, dotyczące badań o robakach u ludzi a nadewszystko o napotykaniu gatunku Botriocephalus, przysłane za pośrednictwem dra korpusu p. Hiber von Greifenfels. 5) Od tow. badaczów natury le Bulletin N. I. r. 1861 6) Od towarzystwa rossyjskich lekarzy Petersburgskich pismo i dzieło pod tytułem протоколы засѣданій съ 1860 и 1861, годовъ 7) Od dra Hirszfelda profesora anatomji w C. K. akademji Warszawskiéj, dzieło p. t. układ nerwowy i przyrządy zmysłowe z uwagami fizjologicznemi. Warszawa 1861.

Następnie towarzystwo wróciło do zajęć naukowych i udzielania zwykłych obserwacij o chorobach panujących. Okazało się z zebranych uwag członków, że pomimo panujących upałów w miesiącach letnich z przemianami nocy chłodnych, a od pół sierpnia stałych dni wilgotnych i zimnych, stan zdrowia ludności miasta a nawet i wsi nie wiele ucierpiał. W początkach dopiero września u dzieci poczęła się pojawiać odra, chociaż dosyć rzadko i szkarlatyna, a u dorodnych reumatyzmowe cierpienie i gorączki z gastryczném powikłaniem.

Przed zamknięciem posiedzenia towarzystwo jednomyślnie obrało swym członkiem korrespondentem dra prof. C. K. akademji w Warszawie p. Ludwika Hirszfelda. Naostatek dr. Renier przeczytał nie lekarską ale interesującą wiadomość o handlu kością mamutową w Syberji i o mogiłach mamutów na brzegu lodowatego morza. (*D. R.*)

PRZEGLĄD WSZECHSTRONNY.

CHOCIM.

(Władysława Syrokomli).

(*Dokończenie ob. nr.* 72).

Przytoczmy jedną z zabawnych scen poszukiwania kontrabandy w Chocimie.

„Na krzywym zakręcie ulicy—mówi autor—trafiłem na zbiegowisko żydów rozmaitego wieku; od niemowląt u piersi, do siwych starców, wszystko to gwarzyło, szamotała się, krzyczało. Przecisnąwszy się bliżéj, ujrzałem w środku tłumu kwartałowego dozórcę i żołnierza od policji. Pewni siebie rozprawiali cóś stanowczo wśród ciżby. Rzecz się w tém miała, że na jakieś urzędowe doniesienie, kwartałowy dozorca miał uczynić rewizję w jednym z kramików, poszukując zagranicznych zapałek. Gospodyni kramy dokądś odeszła, zostawiwszy swój lichy towar na opiekę sąsiadki, która broniła praw cudzego towaru krzykiem i gestami.

— Zkąd u niéj zapałki?—mówiła stojąc na progu kramy, gotowa paść trupem na powierzoném sobie stanowisku—czy pan niewiesz, że zapałki są zabronione.

— Co tam pleciesz szatanico!

— Niech sobie ja szatanica, a do kramy niewpuszczę.

Trzeba wiedzieć, że na tym zakręcie ulicy w każdéj kramie stały stosy zapałek, okoliczność bardzo dobrze wiadoma tak policjantowi, jako i każdéj z osob składających meeting. Naturalnie, że ich w téj chili niebyło. Zjawiła się nakoniec gospodyni kramy i objęła swe prawa. Od rana wiedząc o mającéj nastąpić rewizji, przygotowana do niéj, pozwoliła bez przeszkody przejrzeć wszystkie rupiecie jéj handel stanowiące.

— No, otoż widzisz glupia, mówił policjant do heroicznéj sąsiadki, zapałek u niéj niema i basta.

— A co? czy ja niemówiłam, że niema? potrzebaż było tyle zrobić gwałtu! Zkąd my mamy zapałki? czy my niewiemy?

— Milcz babo!.. mnie polecono.

— Mało co polecono.

— No, doniosę, że nic nieznalazłem, a ty na drugi raz pamiętaj niewpadać mi w ręce, bo posadzą do kozy.

Siwy żyd, zdjąwszy czapkę, podszedł do policjanta i począł mowę w duchu pojednawczym, poczem stróż porządku wyłajał ciżbę zawrócił się i odszedł. Kobiéty spokojnie wróciły na swe miejsca, męszczyzni jeszcze się ucissyć niemogli.

Z ciekawości—mówi autor—podszedłem do kramarki, która tak energicznie broniła sprawę swéj sąsiadki.

— Czy niemogę mieć parę paczków zapałek? zapytałem.

— Zagranicznych?

— Zagranicznych.

— Można, po dziesięć groszy

— Dla czegoż tak drogo?

— Widzisz pan jak teraz tego pilnują.

— Widzę, ale więcéj nie dam jak ośm.

— Oddaję, niech pan poczeka.

Żydowka cóś poleciła dziewczynie, która pobiegłszy w głąb domu wróciła niosąc kilka paczków zapałek austryjackich. Zadziwiła mię śmiałość, z jaką umieściła je potem na półce kramy, jakby nigdy nic niebyło.

— Czy się nielękacie? spytałem płacąc.

— A czego tu się lękać? no codzień tędy przechodzi. Czy on niewidzi? niewie?

— Dla czegoż teraz szukali?

— Ktoś zrobił doniesienie—ot i wszystko.

Ciekawy widzieć jaką scenę z życia kontrabandystów, autor chciał być świadkiem przemycania herbaty. Żyd Jankiel, którego ufność autor zjednać potrafił, świadom całego processu i nieraz za pewne uczęstnik w podobnych przedsięwzięciach, długo się wzbraniał uczynić zadosyć ciekawości. Znęcony ofiarowanemi mu trzema rublami, zgodził się wreszcie na propozycję zupełnie niewinną. Jednéj pięknéj soboty wieczorem wyzwał go na przechadzkę, nawszelki przypadek radząc mu wziąść strzelbę, przyczém udzielił swych instrukcij. Sam poszedł zdaleka na przód.

„Wyszedłem—pisze autor—ku Dniestrowi—w stronę gdziem się nieraz przechadzał, a minąwszy Ataki, skierowałem się na wieś Przygródkę. Dobrze już zciemniało.. Cisza była zupełna. Przy końcu wioski a wejściu do lasu strach mię jakiś ogarniał. Chciałem nawet, aby się z Jankielem wcale niespotkać, to pragnąłem złączyć się z nim co najprędzéj, tak przerażał las, ciemność i cisza. Cichy kaszel zdaleka w krzakach wywiodł mię z tego stanu. Zatrzymawszy się, zakaszlnąłem tak samo.

— Czy to pan?—szepnięto mi.

— Ja.

— Dobrze. Podchodź pan do mnie na głos, tylko proszę odwrócić strzelbę, żeby czasem broń Boże niewystrzeliła.

Zaledwie uczyniłem kilka kroków, gdy Jankiel znienacka porwawszy mię za rękę poprowadził w straszliwą gęstwinę, zalecając milczenie. Sziiśmy przez dziesięć minut, wreszcie mój przewodnik się zatrzymał.

— Czy daleko? spytałem.

— Zaraz.

Jakoż, wkrótce weszliśmy w taką gętstwinę, że daléj iść było niepodobna.

— Tu poczekamy i zobaczym.

— Poczekać i doczekać się możemy, odpowiedziałem, lecz aby cóś widzieć potrzeba kocich oczu.

— Tak, ciemno jest, a jednak niema lepszéj pory: ciemno, sucho i liście pod nogami nieszeleści, jeżeli chcesz pan palić papiros, to pal pan prędzéj, potem nie można będzie, i rozmawiać nie potrzeba.

Usiedliśmy w gęstwini krzaków; kiedy oczy oswoiły się z ciemnością, można było widzieć, że znajdujemy się na brzegu jakiegoś wąwozu, w który spójrzawszy głębiéj dojrzeć było można ściezynkę. Nas zobaczyć nikt nie mógł, a dójść ztamtąd do nas nie było innéj drogi, chyba ta, którąśmy przed chwilą przyszli. Zresztą był ze mną wyborny znawca miejscowości, strach więc minął, a jego miejsce zajęła ciekawość.

— Jak sądzisz, spytałem, czy można jeszcze zapalić siarczyk i zobaczyć która godzina?

— Można, odpowiedział, ale przypadnij pan do ziemi i ogień przykryj czapką. Kto wie, może *oni* już niedaleko.

Poszedłem za radą. Było około 10-éj. Poczęliśmy szepcząc rozmawiać. Pytałem, jaka to kontrabanda ma tędy przechodzić. Jankiel pocichu mi odpowiedział, że oczekiwano z za granicy wielkiego transportu herbaty, która do świtu będzie już może daleko. Było to ostatnie ryzyko jednego żyda, który rozpocząwszy swój urzędowy handel rozmaitemi drobiazgami, a nieurzędowy zagranicznemi zapałkami, doszedł do kapitału, który mu pozwolił na obszerniejszą skalę rozwinąć działalność. W transport herbaty, którego właśnie oczekiwano, włożył ostatni swój kapitał i dał przyrzeczenie, że jeśli mu się powiedzie, rzuci zakazany handel, a zajmie się liwerunkiem, lub wyjedzie w inne miejsce. Upłynęło jeszcze półgodziny, począłem się niecierpliwić.

— Jak sądzisz, spytałem Jankela, czy mu teraz pójdzie szczęśliwie?

— Kto to wie, powinno się poszczęścić; widzi pan, jestto zuch do handlu i czyni podryw innym,—ale teraz kiedy dał straszliwą przysięgę, że porzuci rzemiosło, nikt mu przeszkadzać niebędzie, owszem dopomogą.

— A gdyby mu się zechciało handlować daléj herbatą?

— Wtedy, niewiem, lecz sądzę, że źle by z nim było... to mówiąc Jankiel wyciągnął się jak długi na ziemię, a trzymając się drzewa, głowę spuścił na krawędź wąwozu.

Serce mi w piersiach zapukało, począłem się trwożliwie wsłuchiwać. Głos ludzki doleciał do mych uszu, głos jakiś dziwny, coraz wyraźniejszy.

— Jankiel!

— Ct! milcz pan na miłość Boga.

Zbliżał się do nas ktoś od strony Chocima, mrucząc cóś jak zwykle człowiek podpiły. Co chwilę wyśpiewywał głuchym głosem. Ów wesoły człowiek co raz się zbliżał.

— Héj! ha! kto tu? krzyczał głośno,—a wyprowadźcie mię na drogę. Ja w nocy nic nie widzę, ja sobie trochę podpiłem...

Prześpiewał muzykę dziarskiego kozaka. Wytężywszy spójrzenie, zobaczyłem człowieka prosto nas stojącego. Był to ruśniak w słomianym kapeluszu i z wielkim kijem.

— Ot niedójdę do domu... zabłądziłem i szabas... a zdaje się nie piérwszy raz z Chocima. He! a przecięż dokądkolwiek zajść muszę, czy do Rukszyn, czy do Hordewca... czy tu będę.

Postawszy jeszcze z minutę, ruśniak poszedł daléj. Jankiel ciągle targał mię za połę. Nakoniec znaczno było, że się ów człowiek oddalił ku Dniestrowi, bo jego rozmowa z sobą, coraz bardziéj słabła. Zaśpiewał skoczne strofy.

Woworiw ja tobi
Woworiw triczy
Szczob ne lizła do mené
Ty slitoju wiczy . . .

— Słyszałeś pan? szepnął Jankiel.

— Słyszałem,—to pjany ruśniak, który zabłądził.

— On i pjany nie zabłądzi w całéj Bukowinie, a teraz ręczę, że niewypił ani *litra* wódki.

— Niepojmuję.

— To przedni goniec kontrabandy. Towar już na téj stronie, ruśniak cały las przeszedł niby to pjany i powraca. Chodził na zwiady, czy kogo niespotka.

— Więc to wybieg?

— Cyt!

Pół godziny przeleżeliśmy nieruchomie; nakoniec Jankiel lekko się dotknął mego ramienia. Cały zamieniłem się w baczność. W stronie nam przeciwnéj dało się słyszeć lekkie stąpanie i dostrzegłem człowieka sporéj urody z ciężarem na plecach, który się ostróżnie przekradał pomiędzy krzakami. O kilka kroków zatrzymał się, odetchnął i zniknął w gęstwini. Znowu szelest i znowu człowiek z ciężarem przesunął się tym samym ostróżnym kocim krokiem. Takim sposobem przeszło szesnastu kontrabandystów, w pewnych od siebie odległościach. Każdy z nich był obarczony zda się nad siły, ale żaden niewyrzekł słowa, niekaszlnął, głośniéj nieodetchnął, tak, że gdybym nie wiedział w czém się rzecz ma, to leżąc o kilka kroków anibym się domyślił téj zajmującéj processji. Na zakończenie, jeszcze trzech ludzi przeszeleściło, z których urywkowego szeptu można było wnieść, że to są żydzi.

— A co? widziałeś pan?

— Widziałem—ale jakże się oni dostaną do miasta?

— To mała rzecz.—Jankiel mię objaśnił, że w wigilję jarmarku, nadzwyczaj łatwo wprowadzać i wyprowadzać kontrabandę, bo chłopi z dalszych wiosek zwykle przyjeżdżają w nocy, a więc w całéj okolicy pełno ruchu. Oprócz transportu, który przenieśli ludzie, wiele jeszcze paków przeszło na ruśniackich furmankach. (*Dokoń. nastąpi.*)

PRZEGLĄD PISM CZASOWYCH.

Gazeta Warszawska (do 225):

— W przeszłym naszym przeglądzie staraliśmy się przedstawić sposób zapatrywania się dzienników warszawskich na kwestję wyborów do rad świeżo ustanowionych w Królestwie. Lecz ponieważ mieliśmy wówczas dwa tylko głosy: Gazety Polskiéj i Pszczoły, przeto zdanie sprawy nasze musiało być niezupełne. Pragnąc je uzupełnić, podajemy tu w istotnéj części wyraz opinji dwóch jeszcze innych dzienników: Gazety Warszawskiéj i Jutrzenki. Piérwsza z nich, wbrew tendencjom wyłuszczonym w podanych przez nas artykułach pp. Niewiarowskiego i Kraszewskiego, wybory do rad nazywa „aktem politycznym," i mówi z tego powodu co następuje: „Tak, wybory są aktem politycznym, jakkolwiek rady wybierane noszą na sobie czysto administracyjny charakter, są nowém kółkiem w machinie, mającém ułatwić jéj ruch, zwiększyć jéj siłę. Przez akt ten stwierdzoném zostaje, że kraj ma prawo czuwania, jeżeli jeszcze nie nad ogólnemi, to nad cząstkowemi, miejscowemi interesami. W przyznaniu tém, a zatém w akcie, który jest tego przyznania wypadkiem, widzimy owo polityczne znaczenie, widzimy jedno prawo nabyte, a zatém widzimy obowiązek korzystania z tego prawa, wejścia, że tak powiémy, w jego posiadanie, bez względu jak daleko skutki jego sięgają lub sięgnąć mogą. Oto jeden z wyższych, bo czysto politycznych względów, który nam się w kwestji wyborów przedstawił. Ten jeden już zdaje się nam wystarczający." Następnie wymieniwszy te same co inni już wyrazili pobudki do brania udziału w wyborach, autor artykułu wstępnego G. W. przywodzi jeszcze jedną, a mianowicie, iż rady miejskie i powiatowe, podając środki ulepszenia administracji przez przyzwanie do udziału reprezentantów, posiadających delegację administrowanych, mogą i muszą stać się szkołą praktycznego oznajomienia się z interesami kraju, na któréj dotąd zbywało.

Redaktor Jutrzenki pan Neufeld, pisząc swe uwagi w tymże przedmiocie, miał nadewszystko zwróconą uwagę na stosunek ludności izraelskiéj do kraju i jego ludności chrześcijańskiéj. Okazawszy wadliwą stronę dotąd odbywanych pomiędzy Izraelitami wyborów na urzędy gminno-religijne, mówi z powodu obecnych co następuje: „Dopóki szło o szczupły zakres gminny, świadectwo nieudolności naszéj nie wyszło po za obręb ciasnego naszego koła; bo ogół dawniéj obojętném okiem patrzał na sprawy nasze wewnętrzne, nie poznał jeszcze wtedy, iż społeczeństwo żadnéj swéj, choć najmniejszéj cząstki bezkarnie zaniedbywać nie może. Dzięki zrządzeniom Opatrzności, postać rzeczy zmieniła się nie do poznania: rodacy nasi innych wyznań baczne na nas mają zwrócone oko, śledzą każdy nasz krok, każdy nasz ruch; nabyli to przekonanie, iż dobro ogółu z dobrem jednostek w nierozerwanym pozostaje związku. Teraz więc, gdy głosowanie, które mamy przed sobą, wpływać ma już nie na same nasze wewnętrzne sprawy, ale na sprawy ogółu; teraz kraj cały tém ściślejszą nad nami rozciągnie kontrolę, ile że w niektórych miejscowościach przepełnionych żywiołami obcych narodowości, rezultat głosowania w naszych prawie rękach spoczywać będzie. Pomnijmy przeto na wielką odpowiedzialność, jaka na nas obecnie ciąży: po raz piérwszy to wystąpić mamy na arenę publiczną; nie zawiedźmy więc nadziei, jakie dobro kraju w nas pokłada: głosujmy za mężami, którzy dali dowody poświęcenia się dla sprawy publicznéj—kwalifikacją kandydatów do rad powiatowych i miejskich niechaj będzie nie wyznanie lub stosunki familijne, ale zdolność osobista i cnoty obywatelskie, a przedewszystkiém znajomość języka polskiego. Do tych wszakże przymiotów, majątek jest dodatkiem uwzględnienia godnym, daje nam bowiem zarazem rękojmię niezawisłości: kwalifikacja to zbyt wielkiéj wagi, abyśmy ją zapoznawali; tu intelligencja nie wsparta znaczeniem, winna ustąpić intelligencji połączonéj z odwagą, jaką niezależne stanowisko w każdym uczciwym człowieku wyrabia." Następnie, objaśniając wyborców, wskazuje autor dogodności z głosowania tajemnego i bezpośredniego, oraz z ustanowienia nizkiego cenzu, „który zbliżając perjodycznie wszystkie warstwy społeczeństwa, wiele się przyczynia do ogłady i podnoszenia ducha mniéj zamożnéj klassy i do połączenia wyznawców rozmaitych religij, słowem toruje drogę równouprawnieniu stanów i wyznań." Z kolei wytyka też parę niedogodności w ustawie tymczasowéj, mianowicie co do ustanowienia okręgów wyborczych podług cyrkułów policyjnych w Warszawie, i co do rezultatu głosowania, który się rozstrzyga większością względną. W końcu wystawia żądanie, ażeby pisma publiczne otworzyły swe szpalty dla umieszczenia różnych list kandydatów, którzy w kołach wyborczych zyskali zaufanie zgromadzonych, a publiczności głosującéj pozostałby wybór między temi listami.

Wedle programmatu wybory w stolicy rozpoczęły się d. 11 (23) b. m.

— Oprócz nabożeństwa odbytego wedle zapowiedzenia w kościołach katolickich,—z zarządzenia rabina okręgów warszawskich, odprawiono w dniu 19 b. m., w synagogach i domach modlitwy w Warszawie, nabożeństwo na intencję rychłego wyzdrowienia Jego ekscellencji najdostojniejszego arcybiskupa archidjecezji warszawskiéj ks. Fijałkowskiego.

— Tegoż dnia 19 b. m., w kościele ewangelicko-reformowanym odbyły się ważne narady gminy tego wyznania, w kwestji równouprawnienia języka polskiego z niemieckim w nabożeństwie, dotąd bowiem język niemiecki przeważał. Wniosek ten, przedstawiony przez prezesa kollegjum kościelnego gminy ewangelicko-augsburskiéj, przyjęty został jednomyślnie przez bardzo licznie zebranych członków. Zwracamy uwagę na tę jednomyślność; pomiędzy zebranymi bowiem znajdowało się wielu Niemców, polskiego języka dotąd nie posiadających dość gruntownie, którzy jednak uczuciem sprawiedliwości powodowani, nietylko żadnéj nie stawiali oppozycji, ale wniosek ów szczerze poparli. Za tym przykładem, danym przez gminę warszawską, pójdą zapewnie wszystkie inne gminy ewangelicko-augsburskie w kraju naszym.

— Tegoż dnia, w sali giełdowéj gmachu banku polskiego, odbyły się wybory na prezesa komitetu właścicieli listów zastawnych i dwóch radców. Głosujący w niezwykłéj zebrali się liczbie; o ile wiadomo, reprezentowali do 17 miljonów złp. kapitału; (każdy posiadacz 10,000 złp. w listach zastawnych ma prawo głosu). Z pomiędzy kandydatów wybrany został na prezesa, Kazimierz Władysław Wójcicki.

— Z wielu miejscowości na Wołyniu, Podolu i Ukrainie donoszą o coraz chętniejszém garnięciu się ludu do szkółek wiejskich, a z drugiéj strony o licznem rozpowszechnianiu się tych ostatnich, za fundusze zbierane przez dobrowolne składki. Tak powstały w ostatnich czasach szkółki ludowe w dobrach Jerczyki, w pow. Skwirskim, własność p. Gruszeckiego; w Motowidłówkach w pow. Żytomierskim i innych. Dobra to myśl i przykład podobny w innych prowincjach zyskać powinien naśladowanie, boć przecież najpiękniejszą dobroczynnością jest darowanie ubogim oświaty. Nikt tego zaniedbywać, nikt się od tego wymawiać nie może; sprawa to bowiem tak ważna, iż żałować na nię ani grosza, ani czasu, ani pracy nie należy.

— Piszą ze Szwajcarji, iż znane już w świecie muzykalnym młode i urodne rodaczki nasze, panny Helena i Marja Mikorskie, opuściwszy Włochy, gdzie dotychczas ze sławą zaszczytne stanowisko zajmowały, obecnie w Szwajcarji z największém powodzeniem występują.

— P. Olewiński, członek centralnego instytutu stenograficznego w Wiedniu, ułożył na zasadzie metody Gabelsbergera polską grammatykę stenograficzną i takową drukiem ogłosić zamyślił. Nieznalazłszy nakładcy we Lwowie, udał się do jednego ze znakomitych literatów w Warszawie. Spodziewać się należy, że praca autora znajdzie uznanie i poparcie.

— W drukarni ks. Missjonarzy w Warszawie opuściła prasę grammatyka litewsko-polska p. t. „Gramatika arba spasabas iszsimokinimo Lenkiszkos Kałbas, paraszita per Moticju Franciszka Marcińska."

— Nakładem i drukiem Ernesta Günthera w Lesznie, wyszło świeżo dziełko tłómaczone z niemieckiego, p. t.: „Turcy pod Wiedniem, obrazek historyczny dla dzieci i starszych, przez Ferd. Schmidta, przełożony przez E. P.

Czytamy w N-rze 12 *Jutrzenki*:

— Do liczby rycerzy walczących przebojem w imię tolerancji i postępu z jeszcze niewykorzenionemi przesądy, należy rodak nasz deputowany sejmu galicyjskiego do rady państwa w Wiedniu, dr. Franciszek Smolka. Obdarzony zaletami znamionującemi prawdziwego męża stanu, łączy on z parlamentarną godnością wytrwałość konieczną do przeprowadzenia niezbędnych reform i sztukę zjednania na swoję stronę stronnictw przeciwnych jego zamysłom. Obecnie osobno wyznaczona kommissja pod prezydencją Smolki, dzięki jego energicznemu poparciu, jednomyślnie oświadczyła się za przypuszczeniem Żydów do wszystkich urzędów cywilnych i wojskowych. Raport kommissji podany ma być do sankcji najwyższéj.

— Korrespondent Gazety Polskiéj z d. 1-go sierpnia, wspomina o pięknych czynach polskiéj niewiasty, która idąc jedynie za popędem szlachetnego serca, całe życie swe poświęcała usługom cierpiącéj ludzkości. Do hojnéj dłoni Marji Pachołkiewiczowéj jednakie przystęp mieli ubodzy wszystkich wyznań, i po dziś dzień jeszcze Żydzi rawscy ze łzą w oku, wspominają pamięć téj, która z narażeniem własnego życia, biegła im z pomocą w każdéj chwili, gdy byt ich jaką klęską był zagrożonym.

Pszczoła.

— Od numeru 220, skrzętna i wyborném żądełkiem dowcipu opatrzona „Pszczoła", powiększyła swój format, tak, że dziś zamiast półarkuszówki, numer składa się z arkusza niewielkiego kroju. Cieszy nas to mocno, bo dowodzi, iż powodzenie pisma pełnego zacnych tendencij, wzrasta i nabiera znaczenia. Z razu „Pszczoła" musiała najniewinniéj przycierpieć niedostatek za ciężki grzech wstecznictwa swego przodka „Dziennika Warszawskiego", za bezbarwność i chwiejność zasad jego rodzonéj ale niewdzięcznéj córki „Kroniki wiadomości krajowych i zagranicznych." To też tém miléj dziś nam widzieć dowody, że zapowiedziana w piśmie świętém kara sięgająca piątego pokolenia potomków za nieodpokutowane winy przodków, już się skończyła. Redakcja „wzmocniona świeżemi siłami materjalnemi i przybraniem kilku piór znanych z talentu i dążności", obiecuje i nadal postępować w tym samym kierunku — utile dulce. Szczęść Boże! bo doprawdy na to zasługuje.

— Artykuł p. t. „Żebractwo" podaje nader podług nas praktyczną radę, ażeby Towarzystwo dobroczynności wzięło na się uregulowanie żebractwa w mieście za pomocą właściwego przeglądu osób proszących jałmużny. Sprowadzani do zakładu Towarzystwa żebracy, byliby wedle tego projektu egzaminowani i dzieleni w miarę kwalifikacji każdego: jedni za włóczęgowstwo byliby oddawani policji dla odesłania do domu zarobkowego karnego; inniby zostali wysłani do miejsca urodzenia; inni wreszcie albo otrzymaliby przytułek w instytutach dobroczynnych, albo piśmienne pozwolenie żebrania na ulicy. Przez takie ścisłe wglądanie w sprawę, żebractwo natrętne przynajmniéj w znacznéj części zmniejszyćby się musiało, a prawdziwie biedni większy mieliby wstęp do miłości bliźniego. Dzisiejszy nadzór policyjny, jak to widzimy własnemi oczyma, złemu nie zapobiega, bo służy tylko za środek wyciągania opłat na rzecz komisarzów cyrkułowych, od żebraków, nie tyle z potrzeby ile z rzemiosła chodzących po ulicach. Towarzystwo dobroczynności, wyższe nad podobną manipulację, zaradziłoby temu daleko skuteczniéj.

— Gwiazdka utrzymuje, iż nigdy może dotąd nie było w Warszawie tylu łgarzy, ilu ich jest w téj chwili. Professja ta, powiada, powinnaby założyć sobie cech oddzielny i obrać jedną gospodę, w któréj całe to szanowne zgromadzenie mogłoby się wieczorem przy kufelku obełgiwać wzajemnie, zostawiając w pokoju resztę mieszkańców, którym ich błyszczące, a pełne kłamliwéj rozmaitości narracje psują apetyt i sen odbierają.

— W Warszawie bawi obecnie znany zaszczytnie na polu historycznego piśmiennictwa polskiego, Józef-Kazimierz Plebański, doktor filozofji, professor historji powszechnéj w gimnazjum katolickiém wrocławskiém.

— Znany powszechnie następca Sotera Rozbickiego w piśmiennictwie naszém, Wampir, wciąż drukuje daléj swoje pamiętne „Pamiętniki". Czwarta część tego monumentalnego dzieła wyszła obecnie z druku; dwie zaś następne szczodry genjusz autora wkrótce *popełnić* obiecuje.

WRAŻENIA Z LONDYNU.

(Wyjątek z notatek podróży)

O północy wyjechałam z Hawru. Morze było spokojne; księżyc cudnie oświecał tę szybę nieskończoną wody. Z upragnieniem patrzałam, kiedy dwie łatarnie morskie, w Hère, znikną nam z oczu, abyśmy już byli na pełném morzu. Ledwo o trzeciéj zupełnie zniknęły brzegi, statek nasz szybko pruł wody, zostawując po sobie dym, skry i smugę wzburzonéj fali, którą księżyc w miljonowe światełka i błyski przybierał.

O 4éj horyzont na wschodzie zaczął się czerwienić, i rozpoczęła się walka: im jaśniéj błyszczał wschód, tém więcéj bladł księżyc. Śliczna to była chwila, kiedy ukazanie się malutkiéj iskierki, téj ognistéj kulki na wschodzie, przygasiło blask i światło księżyca i w jednéj chwili oblało swem światłem morze i niebo, różując, czerwieniąc wszystko dokoła.

Było to o 5éj rano! Z rozkoszą przypatrywałam się niedostrzeżonym, a jednak widocznym, zmianom koloru i wielkości słońca,które zda się we mnie, dla mnie i mnie oświecało! Za pół godziny weszło zupełnie i opromieniło całą kulę ciepłém swém światłem, a wszyscy, którzy widzieli ten cud natury, wielbili Tego, co to wszystko stworzył. Była to najuroczystsza modlitwa. O 7-méj postrzegliśmy na lewo wyspę Wight, gdzie jest rezydencja królowéj. Jestto pałac w stylu włoskim, z wysoką wieżą, z któréj prześliczny widok na morze, Portsmouth i inne wyspy.

Płynąc całą godzinę koło téj wyspy, wchodzi się zakręcając w węższe morze, i na prawo znajdujemy się przed Portsmouth,które posiada największy wojenny arsenał. Portsmouth daje już nam wyobrażenie o Angielskich miastach. Dużo tu ogromnych gmachów, jeszcze więcéj brudnych domów; szpitale odznaczają się *czystością, wielkością* i oryginalną architekturą. Wkrótce niespodzianie wchodzi się do *bassinu* i jesteśmy już w Southampton, które ma około 35 tysięcy mieszkańców. Domy po większéj części z płaskiemi dachami, szerokie ulice, kominy okrągłe czerwone, których mnóstwo na dachu,— jest to miasto handlowe jak prawie wszystkie w Anglji.

Tam to obaczyłam Anglików,z ich milczącemi i na pozor nic niemówiącemi twarzami, każdy idzie zajęty interesami, a gdyby kto tonął i wołał ratunku, pewnoby nie pośpieszył z pomocą mówiąc: „że *niebył przedstawiony.*" Trudno było jednak powziąć ogólne o ich charakterze i grzeczności wyobrażenie, nie mając z nimi nic wspólnego. Parę godzin zabawiłam w *Southampton.* Nic nie pamiętam jakie były okolice po drodze do Londynu, uważałam jednak, że pola były bardzo dobrze uprawne i czyste jak ogrody, domy jednak brudne, i ani kwiatka tam widać nie było.

O 13 mil od *Southampton* leży *Winchester* bogate w historyczne pamiątki miasto. Jest to najstarożytniejsze miasto w Anglji. Za króla *Egberta* na początku IX wieku była tu stolica Anglji; w XI wieku za *Edwardu spowiednika* stolica ztąd przeniesioną została. W tém to mieście w 1002 r. zaczęła się okropna rzeź *Duńczyków* (Danois) przebywających w Anglji. *Wilhelm zdobywca* wybudował tu pałac, którego ślady ledwo znaczne; *Wilhelm i Ryszard Lwie serce* tu byli koronowani;—*Henryk* IV tutaj się urodził. Słowem końca by nie było, gdybym chciała wypisać tu wszystkie wypadki, odnoszące się do historji Anglji, a które się tu zdarzyły. Jest tu starożytna katedra wybudowana przez S-go *Ethelwolda* w 980, a któréj tylko już cząstka została. *Kollegjum* najarystokratyczniejsze w Anglji. Brama na zachód, jest jedyną, która została z fortyfikacij budowanych przez Wilhelma zdobywcę.

We czwartek $^{22}/_{10}$ sierpnia o godzinie 5-téj postrzegliśmy przed sobą massę dymu, z którego gdzie niegdzie wyraźniéj niektóre wieżyczki wyglądały, a szczególniej pałac parlamentu i kopuła kościoła ś-go Pawła. Chciwém okiem spoglądałam na kawał ziemi zaludniony 3,000,000 ludnością. Zdala widziałam dym tylko, a koło siebie czerwone kominy, na płaskich dachach brudnych, czarnych domów,na prawo i na lewo węgiel, koło domów, na dziedzińcu, na ulicy— czarno, ściany okopcone, domek przy domku, na domku i nad domkiem,ciasne, małe; jest to już przedmieście czyli *początek* Londynu. Pociąg stanął, przebiegłszy kawał drogi po nad domami, wysiedliśmy i kazaliśmy się zawieść do hotelu, gdzie mówią po francuzku. Po drodze przejechaliśmy przez największy i najpiękniejszy most w Londynie *), który się mostem Londynu nazywa. Co najwięcéj uderza, wjeżdżając do tego miasta, w którém ludzie, jak cienie w bezustannym dymie się snują, to ruch, ale ruch tak wielki na Tamizie, mostach i ulicach, że napróżnoby człowiek chciał od tłumu tego uciec. Wszystko tu ma całkiem odrębny od innych miast pozór. Nad brzegiem rzeki Tamizy, dom zbudowany koło domu, statek stoi przy statku, czółenka, baty, parowce, krążą bezustanku. Przed sobą zaś widzieć tylko można mgłę białą, która dalsze przedmioty zakrywa. Wjeżdzając do Londynu parowcem, i przesuwając się szybko po szerokiéj, brudnéj, majestatycznéj Tamizie **) mając na prawo i na lewo fabryki z wysokiemi kominami, statki z żaglami, rozmaitego kształtu i wielkości, cienie tych olbrzymich budynków, cichość z jaką się posuwa statek po wodzie, wszystko to przygotowuje umysł do widzenia czegoś wielkiego i nadzwyczajnego. I rzeczywiście główniejsze gmachy jak panorama lub sen przesuwają się we mgle. Pałac parlamentu, Westminster, kościoł ś-go Pawła, Somerset-house i tysiące innych kopuł i wież wznoszących się w oddali, we mgle, dają nam wyobrażenie o wielkości miasta tego, gdzie wszystkie narody mają tak licznych swoich reprezentantów, gdzie ruch jest nieskończoną processją. Wszystko to krąży w rozmaitych kierunkach, krzyżuje się, w mięszaninie a jednak w pewnym porządku, i przedstawia najciekawszy widok dla oka ludzkiego, szczególniéj, co się rzadko zdarza, jeżeli promyk słońca to wszystko oświeca.

Woda Tamizy jest bardzo brudną i zgniłą na środku, bo brzegi nie są ocembrowane, a wszelkie brudy ściekające z miasta, tak jéj okropną woń nadają, że niektórzy doktorowie dowiedli, że woda w Tamizie ma w sobie pierwiastki trucizny. Morze opadając unosi z sobą te brudy, ale kiedy morze wraca (*quand la marée monte*) nazad wszystko to odnosi. Co rok massę rozmaitych chemicznych preparatów wlewają dla zmniejszenia przykrego zapachu i oczyszczenia rzeki, to jednak mało pomaga.

Ulice po większéj części szerokie, a ciągły ruch, dym i pył niepozwala ich czysto utrzymać; wieczorem jednak, jeżeli kto chce ulice oświecone obaczyć, to niech przyjedzie w dzień imienin królowéj, bo w ten dzień tylko można tym widokiem się nasycić, a tak tyle tylko światła, aby człowiek o kilka kroków od siebie mógł rozróżnić przedmioty, sklepy zaś pozamykane. Zajrzyjmy do bocznych ulic,przez które rzadko kiedy, lub nigdy prawie powozy nie przejeżdżają, a bogaci Anglicy nie przechodzą.

---

*) London bridge

**) Którą Anglicy (silent highway) cichą drogą nazywają, a która jest główną arterją roznoszącą życie i ruch po wszystkich końcach miasta.

Po prawéj i lewéj ręce wysokie okopcone mury, pośrodku rynsztok, gdzie błoto i brudy wiecznie się zatrzymują. Obdarte, pół nagie prawie dzieci i wynędzniałe kobiety wyglądają przez pobite okna i połamane drzwi, przedstawiają najwybitniejszy obraz nędzy, najwidoczniéj o egoizmie Anglików przekonywający.

Ale spuśćmy zasłonę na nędzę, któréj chodząc po głównych ulicach postrzedz nie można i domyślić się nawet trudno, że w tém mieście gdzie szuflami złoto przesypują i ważą a nie liczą pieniądze, są ludzie, którzy nie mają domu, a co gorsza nie mają dwóch *pensów*, aby zapłacić za przenocowanie (bo są dla tych biedaków hotele brudne i nędzne gdzie za 2 pensy przenocować można), a więc włóczą się po parkach, a kiedy *policeman* budzi ich mówiąc, że w publicznym ogrodzie spać nie można: „Nie śpiemy, ale się przechadzamy" odpowiadają ci *wolni* obywatele angielscy, a policeman idzie daléj. Oprócz szerokości *trotuarów*, ulic i nizkości domów, które odróżniają Londyn od miast innych, jest jeszcze jedna rzecz, która miastu temu nadaje pozór całkiem odrębny, a to jest czarny kolor, który pokrywa wszystkie domy i nader przykre robi wrażenie, bo to nie jest barwa, jaką zwykle widzimy na ruinach lub starych gmachach, ale jest to pyłek czarny łgnący do wszystkiego, przenikający wszystko, a od którego obronić się nie można.

W architekturze domów klassy wyższéj, jest coś monumentalnego, chociaż zawsze coś naśladowniczego i dwuznacznego. W żadném starożytnem mieście nie spotkasz tyle kolumn i słupów. Rzymianie i Grecy, zdaje się nie tyle byli rzymianami i grekami, jak poddani jéj królewskiéj mości. Przechadzasz się między dwoma rzędami kolumn, widzisz świątynię Westy, Jowisza, złudzenie byłoby całkowite, gdyby między kolumnami nie wyczytał napisu: „Kompanja gazu Pal-All.—Zapewnienie życia." i t. d....

(Dokoń. nastąpi).

KORESPONDENCJA
KURJERA WILEŃSKIEGO.

Washington *d. 3 września 1861 r.*

Od bitwy pod Bull-Run przez miesiąc cały, unioniści ciągle prawie ponosili straty, czy to w znaczniejszych potyczkach w Stanie Missouri, czy w zetknięciach podjazdów, lub większych oddziałów w Wirginji. W dolinie Kanawha, między górami Allegany i Kenkoky zdołaliśmy się utrzymać przeciw oderwańcom pod wodzą byłego gubernatora Wise, bo pozycja i znaczna przychylność mieszkańców zdawały się nas tu wspierać. Stronnicy południa poczęli śmiało podnosić głowę i tak dokuczać rządowi w Waszyngtonie, to ironją, to wyraźném ogłaszaniem wszelkich tajemnic, że nareszcie rząd widział się zmuszonym jąć się środków, jakie mu prawo wojny nadawać mogło. *Habeas Corpus*, ową źrenicę swobód anglo-saksońskich, zawieszono tu i owdzie — w niektórych okolicach ogłoszono prawo wojenne czyli marcjalne. W niektórych znowu miejscach motłoch wziął do serca krzywdę unji, i tak w Konektikut i Bangor dzienniki nieprzyjazne mityło zamknąć, ale zabrawszy czcionki, prasy i kaszty na taczkach wywiózł nad brzeg rzeki i wrzucił do wody: w jedném tylko z tych miejsc udało się ludowi złapać *zdrajcę redaktora*, wsadzono go na żerdzie od płotu, a obnażywszy co do nitki, wysmarowano dziegciem i utarzano w pierzach;—tak uczczonego, wyniesiono za obwód miasta, zostawiając wolnego wybrania sobie pierwszéj lepszéj drogi.

Kłopotliwą kwestją: co robić z niewolnikami uciekającymi od panów zbuntowanych, zdaje się, że rząd rozwiązał w wojskowy sposób; — raz przez list p. Cameron, sekretarza wojny, do jenerała Butler w Monroe, który każe uważać niewolników jako *własność skonfiskowaną* i używać ich do robót publicznych, za co otrzymają żywność i odzienie, a może sposobność przeniesienia do Stanów, skąd nigdy do niewoli nie wrócą. Drugi raz, wyraźniéj wypowiedział rząd swoją wolę, i kwestję pierwszą wojny dotknął żywiéj, przez usta jenerała Fremont w St. Louis, który d. 30 z.m. ogłaszając stan obleżenia w Missouri, zapowiada wyraźnie, że niewolnicy tych, którzy jakikolwiek biorą udział w powstaniu, *mają być wolni*. W istocie w pierwszym i drugim razie rząd bezpośrednio jest zasłonięty, albo wyrazem konfiskaty, uświęconéj przez unjonistów i oderwańców, albo wyjątkową tylko pozycją swego jenerała, — jest to dwuznaczność czy konieczność, któréj jeszcze trzymać się musi, aby utrzymać przy unji Kentucky i Wirginją zachodnią. Obie prowincje gdzie niewolników chowano, tylko, — bo nie idzie tym razem wcale o Maryland, który trzymamy siłą i pozycją wojsk naszych.

Dnia 25 z.m. nagle, niespodzianie liczną flotyllę wysłano z pod fortecy Monroe niedaleko Norfolk w Virginji. Różni różnie o tym ruchu myśleli; jedni chcieli widzieć w nim zgotowany attak na Texas, inni na Floridę, inni na Mobile, żaden nie zgadł, aż raport nagle ogłoszony odkrył i prawdziwy zamiar i tryumf znakomity. Mała wysepka naprzeciw północnéj Karoliny, broniąca wstępu do zatok Albemarle i Pamlico, zwana Hatteras, mająca dwie fortecki secessjonistów, doskonale zasłaniające korsarzy Karolińskich, dnia 30 została zdobytą, i 700 niewolników, broń, amunicja, a co większa kryjówka korsarzy zabrano, owe dwa posterunki Hatteras mocnym garnizonem, tak, że odtąd północna Karolina niema brzegów morskich w swéj posiadłości. Niewolników wojennych, jako też podejrzanych o współdziałanie z secessją, nie traktujemy więcéj z powolnością dawną. Forteca Lafayette, przy ujściu zatoki Nowo-Yorskiéj, służy dotąd za skład więźniów rozmaitéj klassy, stopnia i powagi. Niedługo będziemy musieli mieć trzecie i czwarte podobne ukrycie, jeżeli tak zwozić będziemy ciągle więźniów, ale zdaje się, że następny środek oddziaływania rządu będzie egzekucja dekretów sądów wojennych, które dotąd na jednym tylko mordercy były spełnione. Administracja niejako jest zmuszoną do téj surowości, od czasu jak secessjoniści poczęli zbytecznie posługiwać się damami nawet do swoich machinacij w Waszyngtonie i innych miastach. Zdaje się, że przyjęto w niektórych kołach za dobry ton i modę sympatyzować *z oligarchją* południową i wszystko robić, aby wspomódz mające się utworzyć *szlachectwo* w Stanach zwanych konfederowanemi. Niewiem, jak europejska *noblesse* przyjmie do braterstwa swego nową *noblesse* na azjatyckiéj opartą zasadzie— na własności w człowieku, na dzikiém polu i pogańskiéj ciemnocie bez nadziei i duchownéj pociechy kościoła. Próżno, ktoby chciał szukać między oligarchami południa — owemi protoplastami przyszłéj arystokracji, owych szlachetnych uczuć poświęceń, dobroci, przystępności, owego ducha matki i ojca, jakiemi się odznaczali się ci, co zbudowali w Europie szlachectwo dziedziczne. Żony, córki, siostry owych baronów i kasztelanów, z jakiemże były poświęceniem, wzniosłością! — u tamtych zdrada względem nieprzyjaciela była zbrodnią, o wyjątkach nie zapominając — tu zdradę silą się pięknem ozdobić mianem. W Europie bił się szlachcic o swoje przywileje, łamiąc pogański despotyzm, to prawda — tu się bije przeciw chrześcijańskiemu pobrataniu, aby wywrócić to, co człowiek zdobył przez wieki oczekiwań lub walki.

Wszyscy europejscy przychodnie dali swój kontyngens dla sprawy Unji, najmniéj jednak liczą francuzkich ochotników. Polaków chociaż liczebnie jest najmniéj, jednakże 6 na 10 wzięło się do broni za Unją. Z mińskiego Aleksander Bielacki wziął rangę kapitana przy sztabie w Illinois, chociaż miał familję bardzo liczną i urząd w Waszyngtonie. Aleks. Małuski, z Podlasia, wezwany został do formowania pierwszego półku ułanów Stanów Zjedn. Józef Smoliński formuje drugi półk. Włodzimierz Krzyżanowski z Poznańskiego, jest półkownikiem półku strzelców: z nim służą jako officerowie: ks. Karczewski, G. Mass z Królestwa, Władysław zaś Leski podpółkownikiem. Kselowski, Karnicki, Latkowski, Sulejowski, są w kawalerji Lincolna. W rządowéj służbie cywilnéj obecnie jeden tylko się utrzymał. Niedzielski, czas jakiś pracujący przy topograficznem biórze, został wyższym oficerem w gwardji Garibaldiego. Półk p. Szeninga z Poznańskiego, ma p. Kazińskiego podpółkownikiem, Kamińskiego kapitanem. Konny półk jazdy Nowo-yorkskiéj liczy między oficerami Skawińskiego i Galeckiego, — słowem rzadki półk, rzadka ekspedycja, któraby nie liczyła choć jednego Polaka w sobie. Przyszła ekspedycja, którą gotują, a która może dojdzie do skutku pierwiéj, nim list niniejszy dójdzie, i któréj celem jest zachód Zjednoczonych Stanów — może poruszy kolonje Szląskie w Santa Maria, w Bandera i w innych okolicach, — także nie jednego zabierze z sobą polaka, — dziwne to będzie ich spotkanie się z pp. Sułakowskim, Tochmanem i, dowódzcami niby polskiego półku na południu, a w rzeczy saméj złożonego ze zbieraniny najprzeciwniejszych żywiołów i tak niezgodnych, że wszędy awantury się dopuszcza. Ten Sulakowski w Galicji był urodzony, w Węgrzech węgrem, w Turcji turkiem, w Secessji półkownikiem. Tochman zostawił w Waszyngtonie żonę, karetę i długi, a teraz jest jenerałem bez komendy między secessjonistami.

W różnych okolicznościach, wspominając o Polakach, wypada też nadmienić o Polkach, które wyszły za mężami swemi i o których rodziny ich możeby rade coś usłyszeć. Pani Girard z Kaliskiego, nie wiem jak z domu, mieszka w Charleston w południowéj Karolinie; zacna ta polka duszą, nauką i cnotami, wychowała sama prawie troje swoich dzieci, dwie córki i syna; wszystkie troje już los mają ustalony, acz niepewny. Pani Kwiatkowska przybrała dziecko polskie, choć ze skromnego żyją zarobku męża, który obrabia dziś kamienie, dawniéj zaś był oficerem, dziś wszyscy troje mieszkają na Staten Island, blizko New-Yorku. Pani Sobieszczańska z domu Lange, z Warszawy, mieszka w New-York; w skromnym handlu znajduje dosyć zasobów jeszcze braciom polskim przyjść w pomoc, co tém chętniéj robi, że dzieci nie mając, całą duszą użyć w cierpieniach biednym łatwiéj może. Jéj siostra Pajęcka i szwagier, oficer z 8 półku linjowego umarli dawno oboje. Kański z żoną, oboje z Krakowa, mają syna ślepego jednego z lepszych dziś nauczycieli w zakładzie niewidomych. Szymanowski z żoną, z Poznańskiego, podobną klęską dotknięci, bo córka ich niemowa jest w instytucie głuchoniemych niedaleko Waszyngtonu. Pani Lutnicka z Warszawy, z domu Miller, niedawno straciła matkę, ojca i syna (utonął chłopak lat 13—14), dziś mieszka w Kalifornji. Pani Szpaczek z Galicji, znakomita artystka utrzymuje syna i dwie córki pracą swoją po śmierci męża swego (lekarza Kossuta), i matki, którą także straciła w New-York. Dwie panie Szening, jedna z Krakowa, druga z Torunia, obie zacne polki mieszkają w New-York i są zajęte wychowaniem swych dzieci. W Waszyngtonie mieszka pani Tyssowska, wdowa z czterma córkami i trzema synami, jedna córka i syn mają los ustalony. Woźnowa, matka 5 dzieci, żywi ich pracą rąk swoich, bo mąż jeszcze nie mógł ustalić swego losu. W Buton Rouge Wrotnowska matka i córka są zaletą i podporą swéj familji. Nie wspominam o polkach, które mają mężów polaków, tych jest nie mało, jak to łatwo się dorozumieć, niektóre z nich są nader zacne, nader wzorowe. Wogóle z nie amerykańskiego pochodzenia są pracowite, oszczędne, Amerykanek stosunki i wychowanie więcéj jest wymagające i więcéj uległe modom i jéj przepisom, nietylko w stroju, ale w wizytach, przyjęciu i t. d.

Henryk Kałussowski.

ROZMAITOŚCI.

— Dzienniki angielskie podają wiadomość o nowéj komecie, która przed kilku dniami dostrzeżoną sostała przez astronomów angielskich, za pomocą teleskopu. Zdaje się zbliżać szybko ku ziemi, tak, że wkrótce można ją będzie dojrzeć gołém okiem.

— Ile udoskonalenia w medycynie i rozwój ogólnéj cywilizacji wpływają na zmniejszenie śmiertelności pomiędzy ludzmi, za żywy dowód służyć może kilka cyfr wyjętych ze sprawozdania bióra statystycznego w Londynie. W latach 1660—1680 z pomiędzy 100,000 osób w Londynie 357 umierało rocznie z ospy naturalnéj, teraz umiera tylko 42. Z gorączek rozmaitego rodzaju, szkarlatyny, slinogorza i krupu umierało wówczas 759 osób, teraz zaś umiera 227. Z krwawéj biegunki umierało w powyższym przeciągu czasu rocznie 763, teraz zaś umiera 8 tylko. Kobiet z połogu umierało wtenczas 86, dzisiaj umiera 17. Suchoty i choroby organów oddechowych srożyły się wtenczas okrpnie, gdyż liczba śmierci przezeń spowodowanych, dochodziła wówczas do 1,079, obecnie zaś zmniejszyła się do 611. Śmiertelność między dziećmi była również przerażająca, z konwulsij i wyrzynania się zębów umierało ich corocznie 1,175, teraz umiera tylko 136. Z wodnéj puchliny, spowodowanéj przez inne choroby, umierało corocznie ze 100,000 osób 829, teraz umiera 26. Szkorbut wywijający się z braku posilnych i świeżych pokarmów, porywał wówczas 142 ofiary, obecnie zaś 2 tylko na 100,000 osób. Z drugiéj znowu strony przybyło w przeciągu dwóch lat upłynionych wiele innych chorób do liczby tych, które na biedną ludzkość wysypały się z nieszczęsnéj puszki Pandory, a mniéj wówczas znane, przybrały dziś przerażające rozmiary— mianowicie: apoplexja, paraliż, epilepsja, samobójstwo i choroby mozgu, z których umierało wtenczas 57, a dzisiaj umiera 151. Nadto jeszcze wzmogła się liczba niespodzianych śmierci, co koniecznie musiało nastąpić po zastosowaniu ślepych sił natury do ludzkiéj pracy i przemysłu za pomocą machin.

— Słynny podróżnik Tomasz W. Atkinson, który tak zajmująco opisał podróże swoje po Syberji i krajach nad rzeką Amurem położonych, zszedł z tego świata dnia 20 sierpnia w Lower-Walmer, w hrabstwie Kent, mając wieku lat 62. W młodości obrał był zawód architekta, poźniéj namiętnie polubił podróże, i z zapałem oddawał się malarstwu i rysunkom, których piękne próby zostawił w swoich podróżnych opisach.

—Professor Ansted wydał niedawno statystykę trzęsień ziemi, w któréj dowodnie przekonywa, że zacząwszy od 16-go wieku, liczba wulkanicznych wstrząśnień w łonie ziemi, wynosi cztery razy wziętą ogólną liczbę trzęsień zaszłych w poprzedzających stuleciach. W ostatnich ośmiu latach zanotowano 320 trzęsień ziemi, tak, że co dziewiąty dzień jedno trzęsienie koniecznie jakikolwiek punkt ziemi naszéj nawiedzić musi. Spostrzeżenia jednak w tym względzie czynione doprowadzają do pocieszającego wniosku, że to zjawisko natury straciło na swojéj mocy, ale za to częściéj się powtarzać zwykło.

— W królewskiéj odlewni artystycznéj w Monachjum pracują teraz nad wykończeniem wspaniałego portalu do Kapitolu w Waszyngtonie, zamówionego od lat kilku przez rząd Stanów Zjednoczonych. Wszyscy podziwiają przecudne-wypukło-rzeźby, przedstawiające w symbolicznych postaciach dzieje Stanów Zjednoczonych, od czasu odkrycia Ameryki aż do wojny o niepodległość, z łona któréj wyszedł ów związek, który przez cały wiek prawie służył za podziw całemu światu, zarówno głębokim filozofom, jak i niedowiarkom pelitycznym, jako jedyny przykład dzielnego rozwoju cywilizacji i swobód politycznych. Dziwnym zbiegiem okoliczności ukeńczenie tego utworu sztuki przypadło właśnie w chwili, gdy ziemia Stanów Zjednoczonych zbroczyła się raz piérwszy krwią bratnią w domowéj wojnie przelaną. Czyżby na prawdę owa święta zgoda ludu amerykańskiego, niedawno tak żywa i budująca, miała zniknąć na zawsze z widowni dziejów i wstąpiwszy w martwe postacie ręką rzeźbiarza wykute,— pozostać tam już jako symbol tylko krótkotrwałego szczęścia i jedności, która się rozbiła o potworny szkopuł niewolnictwa?

ODPOWIEDZI REDAKCJI.

— Ks. Feliksowi R. w Kretyndze. Sprawozdanie pańskie w piśmie naszém umieszczone być nie może. Radzilibyśmy je przesłać do dzienników stołecznych.

— P. Ad. Urb. w Rrzeżycy. O pracy pańskiéj zrobimy wzmiankę w wiadomościach bieżących.

CENY TARGOWE W WILNIE.

od dnia 14 do 18 września.

Żyta beczka 16 rub., pszenicy beczka 24 rub, jęczmienia beczka 11 r. 50 k., owsa beczka 9 r. grochu beczka 16 rub., gryki 10 r. 50 k., siana pud 50 kop., słomy pud 25 kop., kartofli beczka 6 rub., masła pud 9 rub.

КАЗЕННЫЯ ОБЪЯВЛЕНІЯ.

Виленскій губернскій статистическій комитетъ симъ объявляетъ, что *на дняхъ выйдетъ изъ печати* ВТОРАЯ ЧАСТЬ

ПАМЯТНОЙ КНИЖКИ

Виленской губерніи

за 1861 годъ, или *Сборникъ статей историческаго и статистическаго содержанія.*

Статьи эти слѣдующія: 1) Матеріалы для медицинской статистики Виленской губерніи. 2) Краткій историческій взглядъ на судьбы крестьянскаго сословія въ Литвѣ. 3) О вліяніи мѣстныхъ условій на образованіе грозъ. 4) Развалины Кревскаго замка. 5) О населеніи Виленской губерніи въ 1860 году. 6) Александръ I въ Вильнѣ. 7) Почта и Телеграфъ. 8) Караимы въ Виленской губерніи; 9) Матеріялы для уголовной статистики Виленской губерніи; 10) Некрологи; 11) Виленская лѣтопись за 1860 годъ.

Цѣна Памятной книжки безъ пересылки и съ пересылкою во всѣ города Имперіи— *одинъ рубль сереб.* Гг. иногородные благоволятъ обращаться съ требованіями по слѣдующему адресу: въ канцелярію Виленскаго губернскаго комитета, *по Редакціи Памятной книжки.*

Въ самомъ же городѣ Памятная книжка продается: 1) Въ квартирѣ дѣйствительнаго члена комитета г. *Ю. О. Шрейера*, на Портовой улицѣ, въ домѣ Реформатской коллегіи и 2) въ квартирѣ инспектора Виленской гимназіи г. *Кулина*, въ зданіи гимназіи— входъ съ Замковой улицы. 15 сентября 1861 г. 1.

OGŁOSZENIA SKARBOWE.

Wileński gubernjalny komitet statystyczny niniejszém ogłasza, iż *temi dniami opuści prassę:* DRUGA CZĘŚĆ

ROCZNIKA

gubernji Wileńskiéj

na 1861 rok, czyli *Zbiór artykułów treści historycznéj i statystycznéj.*

Artykuły te są następujące: 1) Materjały do statystyki lekarskiéj guber. Wileńskiéj; 2) Treściwy pogląd dziejowy na losy stanu włościańskiego na Litwie. 3) O wpływie warunków miejscowych na burze. 4) Zwaliska zamku Krewskiego. 5) O ludności gubernii Wileńskiéj w roku 1860. 6) Cesarz Aleksander I w Wilnie. 7) Poczta i Telegraf. 8) Karaimy w gub. Wileńskiéj. 9) Materjały do statystyki kryminalnéj gub. Wileńskiéj. 10) Życiorysy. 11) Kronika Wileńska za rok 1860

Cena rocznika na miejscu i z przesłaniem przez pocztę *jeden rubel srébrem.* Żądania przez pocztę mają się przysyłać pod adresem: do Redakcji Rocznika Wileńskiego w kancellarji Wileńskiego gubernjalnego komitetu statystycznego.

Na miejscu zaś Rocznik Wileński przedaje się: 1) w mieszkaniu rzeczywistego członka komitetu p. J. O. *Szrejera*, przy ulicy Portowéj w domu kollegjum Reformowanego, i 2) w mieszkaniu Inspektora Gimnazjum Wileńskiego, p. *Kulina*, w gmachu gimnazjalnym, wejście od ulicy Zamkowéj. Dnia 15 września 1861 roku. 1.

O G Ł O S Z E N I A.

RAKOWSKI ANTONI udziela lekcij francuzkiego języka, muzyki na **FORTEPIANIE**. Ktoby życzył pobierać takowe, niech się zgłosi do W. P. Konkołowicza, przy ulicy Dworcowéj w domu ks. Ogińskiego na przeciw S-to Jańskiéj apteki. 1. (635)

Żytomierz, *d. 7 września 1861 r.*

Drukarnia A. Kwiatkowskiego i Sp. w Żytomierzu z dnia 18 sierpnia poczęła być czynną, zacząwszy od kończenia przerwanych druków: Kroniki Dytmara, Legend herbowych, Żywota Hozyusza i t. d.; przyczém drukarnia ta zawiadamia interessowaną publiczność, iż przyjmuje do druku, *dzieła nakładem autorów i własnym, tabelle ekonomiczne, weksle, trety, sygnatury, nuty i t. p. jak dawniéj po cenach najumiarkowańszych.*

A. Kwiatkowski. 1. (628)

1. Mam za obowiązek donieść, że mechanik pan Józef Jakuszyk, mieszkający w sąsiednim zemną majątku Dostojewie, robił u mnie w majątku moim DUBOI położonym w gubernii Mińskiéj w powiecie Pińskim, próby z żniwiarką swego utworu przez lat pięć, lecz zawsze uważałem ją za nieodpowiedną do użycia; w roku niniejszym trzy żniwiarki jednocześnie były w ruchu w tymże moim majątku i wyżęły zboża morgów kilkadziesiąt, każda wyżyna na godzinę morg, to jest za żeńców dziennych pięć i do sześciu. Poruszana parą końmi mierzynami, jeden chłopak konie popędza, a maszyna sama żnie i równo kupki składa do wiązania, potrzeba dla uprzątnienia, uwiązania i popędzania koni robotników piętnastu; żęły najdokładniéj wzdłuż i wpoprzek zagonów, nie rwąc i nieplącząc i z kłosów niewybijąc ziarna. Uznawszy te maszynę praktyczną zrobiłem umowę na zbudowanie ośmiu żniwiarek do następnego żniwa 1862 roku, za każdą żniwiarkę po tysiąc złp., z warunkiem, aby osie żelazne toczone były grubsze i kołka trybowe odlewane, bo kute z ręki nie mogą być tak regularne z przyczyny nieumiejętności naszych kowali. Dnia 27 sierpnia 1861 roku.

Józef Kurzeniecki. (627)

Uwiadomienie.

W roku idącym 1861 miesiąca sierpnia, w nocy z 23 na 24 dzień, w guber. Kowieńskiej w pow. Poniewieżskim, w majątku Łaszmen-Pomuszu obywatela Teofila Downarowicza, zbójcy napadli na skład oddalony od domu mieszkalnego, wyłamali drzwi, na oknach kraty żelazne, zamki od szaf i kufrów, skąd ruchomości na rubli sr. 1,195, wykradli, a że psy czujne i złośliwe były przez złoczyńców powiązane, z czego wnosić należy, że kradzież popełniona przy pomocy domowych i świadomych osób składu, oraz nocnego stróża. Kto takową ruchomość niżéj wyszczególnioną dostrzeże i wyświeci występnych, za to otrzyma nadgrody rs. sto. Nowe futro bobry powleczone suknem ciemno-zieloném rs. 255, futro czarne niedźwiadki rs. 200, czapka bobrowa z podszewką różową rs. 6, nowe futro lisy Sybirskie powleczone czarnym atłasem rs. 215, futro lisów amerykańskich powleczone damskiém sukienkiem światło-oliwkowém rs. 70, futro lisów Chińskich powleczone damskiém ciemném sukienkiem rs. 50, futro popielice powleczone damskiém sukienkiem światło oliwkowem rs. 35, futerko lisowe, dziecinne powleczone szarym czerkasem w desenie liljowe rs. 15, burnos męzki sukna ciemno oliwkowego z czarnym aksamitnym kołnierzem z kutasami jedwabnemi, letni bez waty rs. 30, kapotka męzka sukna światło cielistego na wacie z podszewką materjalną tegoż koloru oszytą taśmą rs. 10, nowa liberja sukna ciemno bronzowa, dwa płaszcze lokaja i furmana z guzikami metalu światłego rs. 48, szuścik damski z czarnéj mantyny rs. 12, suknia morowa atłasowa w pasy rs. 25, mantyla czarna atłasowa z koronką czarną rs. 12, suknie dwie bereżowe zielone w kwiaty białe rs. 12, suknie dwie białe muślinowe rs. 9, kołdry dwie materjalne zielona i szafirowa rs. 12, piernatów do łóżek sześć rs. 80, poduszek puchowych dwanaście rs. 72, peleryna od futra czarna atłasowa rs. 12; inne fanty, drobniejsze rzeczy nie zamieszczają się na tym regestrze. 3. (616)

Doniesienia.

PIGUŁKI Z ROŚLIN PANA CAUVIN,
aptekarza-chemisty, ucznia szkoły wyższéj w Paryżu,
na placu Tryumfalnéj bramy N. 10.

Pigułki te pomagają trawieniu pokarmów, są toniczne i krew czyszczące. Użycie ich łatwe, a skuteczność niezawodna. Są jedynym środkiem przeciw niestrawności, złym humorom, ostrości krwi, a najlepszém lekarstwem na powrócenie do normalnego stanu funkcji żywotnych. Przygotowane wyłącznie z roślinnych substancij, wzmacniają kiszki i trzewa, czyszczą, nie utrudzając żołądka i nie osłabiając żadnego z organów ciała.

Użycie ich nie wymaga ani djety, ani osóbnego napoju: pod tym względem są one jednym z najdogodniejszych i najskuteczniejszych środków czyszczących, dotąd znanych; i dla tego w słabościach gwałtownych, a zwłaszcza chronicznych, jak: zapalenie kiszek, zamulenie żołądka, astma, mocny katar, liszaje, migrena, ból głowy, szkrofuły i t. p., pożądany sprawują skutek.

Wartość pigułek Cauvin w dwóch słowach da się streścić: przywracają one i utrzymują zdrowie. Cena pudełka 2 franki, z metodą użycia w pięciu językach. 4. (576)

2. Osoby, udzielającéj lekcje śpiewów, złożono adres w Redakcji Kurjera; tamże jest młody Agronom, życzący przyjąć obowiązek Rządcy majątków, lub Kommissarza. (636)

ВИЛЕНСКІЙ ДНЕВНИКЪ.

Пріѣхавшіе въ Вильно отъ 15-го по 18-е Сентября.

Въ разныхъ домахъ:

Въ д. Даукши: кол. секр. Фролъ-Дашкевичъ.— въ д. Доброчинности: пом. О. Бржозовскій. тит. сов. Л. Мышковскій.— въ д. Пупкина: пом. гр. С. Ожаровскій. пом. И. Чеховичъ. пом. Сиг. Чеховичъ съ женою Анелею.— въ д. по-Доминиканскомъ: пор. Карницкій. ст. сов. д-ръ мед. А. Адамовичъ.— въ д. Гимназіальномъ: В. Малиновскій.— въ д. костела Св. Духова: ксендзъ Бѣрниковичъ.— въ д. Курнатовской: адъютантъ г. Вил. Воен. Губ. кап. П. В. Толстой.— въ д. Миллера: отст. ген.-маіоръ артил. А. Александровъ.— въ д. Францисканов: Трок. уѣзд. пред. двор. Л. Еленскій.

Выѣхавшіе изъ Вильна отъ 15-го по 18-е сентября.

Кол. сов. К. Фрейманъ. поруч. Карницкій. кол. асс. Волочениновъ. пом. П. Россохацкій. учит. В. Пржибыльскій. лѣкарь К. Пржибыльскій. кол. асс. О. Струтынскій. подпол. И. Здановичъ. Полков. Г. Бо. дѣйст. ст. сов. предсѣд. вилен. каз. палат. А. де-Роберти. ков. граж. губернаторъ генер.-маіоръ С. Хоминскій.

DZIENNIK WILEŃSKI.

Przyjechali do Wilna od 15-go do 18-go września.

W różnych domach.

W d. Daukszy: sekr. kol. Froł-Daszkiewicz.— w d. Dobroczynności: ob. A. Brzozowski. rad. hon. L. Myszkowski.— w d. Pupkina: ob. hr. St. Ożarowski. ob. J. Czechowicz, ob. Zyg. Czechowicz z żoną Anielą.— w d. po-Dominikańskim: por. Karnicki. rad. stanu dr. med. A. Adamowicz.— w d. Gimnazjalnym: W. Malinowski.— w d. koś. św. Ducha: ksiądz Biernikowicz.— w d. Kurnatowskiéj: adjutant wileń. wojen. gub. kapitan P. Tołstoj.— w d. Millera: Dym. jener.-major artyl. A. Aleksandrow.— w d. Franciszkańskim: marszałek szlachty p-ttu Trockiego L. Jeleński.

Wyjechali z Wilna od 15-go do 18-go września.

Rad. kol. K. Frejman. porucz. Karnicki. ass. kol. Wołoczeninow. ob. M. Rossochacki. naucz. Wacł. Przybylski. lekarz Kar. Przybylski. ass. koll. Józ. Strutyński. podpółk. J. Zdanowicz. półk. H. Bo. rzecz. rad. st. prezes izby skar. wileń A. de-Roberti. Kowień. cyw. gub. jen.-major Chomiński.

Печатать позволяется. Вильно, 18 сентября 1861 г. — Цензоръ статскій совѣтникъ и кавалеръ А. *Мухинъ.*

W drukarni A. H. Kirkora.

КАЗЕННЫЯ ОБЪЯВЛЕНІЯ

2. По плану, утвержденному [illegible] на поставку провіанта для войскъ, расположенныхъ въ раіонѣ Интендантства 1-й арміи, на 186[illegible] годъ, назначено произвести торги въ Имперіи въ казенныхъ палатахъ, а въ Царствѣ Польскомъ, въ управленіи генералъ-интенданта арміи.

Сроки для торговъ и переторжекъ опредѣлен[illegible]:

ПЕРВАГО РА[З]РЯДА.

Торгъ 2-го октября, а переторжка 6-го октября сего год[а].

1) Въ Черниговской казенной палатѣ, на потребность съ 1-го января 1862 по 1-е января 1863 года, въ магазины: Черниговскій, Новгородъ-Сѣверскій, Нѣжи[нскій], [illegible]ческій, Козелецкій, Сосницкій, Стародубскій, Глуховскій, Шостенскій, Новозыбковскій, Городнянскій и Конотопскій.

2) Въ Подольской казенной палатѣ, на ту же потребность, въ ма[газины]: Каменецъ-Подольскій, Проскуровскій, Балтскій, Тульчинскій, Гайсинскій, Могилевскій, Винницкій и Летичевскій.

3) Въ Минской казенной палатѣ:

а) На потребность съ 1-го января 1862 г. по 1-е января 1863 года, въ магазин[ы]: Минскій, Новогрудскій, Несвижскій и Слуцкій.

б) На потребность съ 1-го іюля 1862 по 1-е іюля 1863 года, въ магазины: Бобруйскій, Рѣчицкій и Пинскій.

4) Въ Гродненской казенной палатѣ:

а) На потребность съ 1-го января 1862 по 1-е января 1863 года, въ магазины, Гродненскій, Волковыскій, Бѣлостокскій, Слонимскій и Бѣльскій.

и б) На потребность съ 1-го іюля 1862 по 1-е іюля 1863 года, въ магазины: Брестъ-Литовскій (*) и Кобринскій.

ВТОРАГО РАЗРЯДА.

Торгъ 9-го октября, а переторжка 13-го октября сего года.

1) Въ Ковенской казенной палатѣ, на потребность съ 1-го января 1862 по 1-е января 1863 года, въ магазины: Ковенскій, Тельшевскій, Россіенскій, Вилькомірскій, Шавельскій, Поневѣжскій и Таурогенскій.

2) Въ Виленской казенной палатѣ, на ту же потребность, въ магазины: Виленскій, Ошмянскій, Свенцянскій и Лидскій.

3) Въ Кіевской казенной палатѣ:

а) На потребность съ 1-го января 1862 по 1-е января 1863 года, въ магазины: Кіевскій, Бердичевскій, Радомысльскій, Бѣлоцерковскій, Васильковскій, Сквирскій, Липовецкій, Таращанскій и Уманскій.

и б) На поставку сплавомъ годовой потребности съ 1-го іюля 1862 по 1-е іюля 1863 года, для магазиновъ: Пинскаго, Кобринскаго, и Брестъ-Литовскаго.

4) Въ Полтавской казенной палатѣ на поставку сплавомъ же годовой потребности съ 1-го іюля 1862 по 1-е іюля 1863 года, для магазиновъ Минской губерніи: Рѣчицкаго и Бобруйскаго.

и 5) Въ Волынской казенной палатѣ, на потребность съ 1-го января 1862 по 1-е января 1863 года, въ магазины: Житомірскій, Заславскій, Острогскій, Кременецкій, Староконстантиновскій, Дубенскій, Новоградъ-Волынскій, Луцкій, Владимірскій и Ровенскій.

Примѣчаніе. Въ случаѣ неуспѣха торговъ въ казенныхъ палатахъ, они будутъ повторены въ управленіи генералъ-интенданта, въ самые ближайшіе по усмотрѣнію онаго сроки, не далѣе двухъ недѣль по полученіи торговаго дѣла.

ТРЕТЬЯГО РАЗРЯДА.

Торгъ 27, а переторжка 31-го октября сего года, въ управленіи генералъ-интенданта 1-й арміи, на потребность съ 1-го января 1862 по 1-е января 1863 г., въ магазины Царства Польскаго.

Варшавской губерніи: Варшавскій (**), Кутненскій, Ловичскій, Калишскій, Сѣрадзскій, Ленчицкій, Конинскій, Ченстоховскій, Влоцлавскій, Велюнскій, Равскій, Піотрковскій и Минскій.

Люблинской губерніи: Люблинскій, Замосцьскій, Ивангородскій, Сѣдлецкій, Мендзержицкій, Фрампольскій, Красноставскій и Хелмскій.

Радомской губерніи: Радомскій, Келецкій, Конскій и Сташевскій.

Плоцкой губерніи: Новогеоргіевскій, Плоцкій, Праснышскій, Липновскій, Пултускій и Остроленскій.

Августовской губерніи: Ломжинскій, Сувалкскій и Августовскій.

Торги будутъ производиться на основаніяхъ, изъясненныхъ Свода Военныхъ Постановленій устава хозяйственнаго части IV книги I въ главахъ второй и шестой, изустные, отъ цѣнъ, какія объявятъ торгующіеся, съ допущеніемъ и присылки запечатанныхъ объявленій. Для торговъ этихъ согласно 724 ст. сего устава, будутъ опредѣлены предварительно господиномъ главнокомандующимъ арміею секретныя цѣны, которыя ко времени производства торговъ будутъ разосланы въ торговыя присутствія, гдѣ пакетъ съ секретными цѣнами хранится до совершеннаго окончанія переторжки, не распечатаннымъ; въ день же торга и переторжки пакетъ съ сими цѣнами предъявляется запечатанный лицамъ, явившимся къ торгамъ и остается на столѣ присутствія въ виду всѣхъ, въ продолженіи торга и переторжки. По окончаніи переторжки и по вскрытіи запечатанныхъ объявленій, присланныхъ къ торгамъ, пакетъ съ секретными цѣнами вскрывается въ полномъ присутствіи того мѣста, которое производило торги и при открытыхъ дверяхъ. Послѣ сего присутствіе приступаетъ безъ огласки, къ соображенію цѣнъ, послѣдне состоявшихся на торгахъ, и объявленныхъ въ запечатанныхъ объявленіяхъ съ цѣнами, въ пакетѣ назначенными. Соображеніе цѣнъ, состоявшихся на торгахъ съ цѣнами секретными, будетъ сдѣлано въ самый день переторжки; только при многосложности этого соображенія будетъ допущена отсрочка въ составленіи онаго до слѣдующаго за переторжкою дня.

Если по соображенію окажется, что цѣны, на переторжкѣ состоявшіяся, не свыше цѣнъ, назначенныхъ въ запечатанномъ пакетѣ, хотя бы то было и въ общей сложности казеннаго предпріятія и хотя бы къ торгамъ явился, или прислалъ объявленіе одинъ желающій, то подрядъ немедленно утверждается на мѣстѣ торговымъ присутствіемъ, безъ испрошенія на то разрѣшенія. Послѣ чего никакой уже конкуренціи не допускается. Въ противномъ же случаѣ, т. е., когда послѣдне состоявшіяся на торгахъ цѣны окажутся выше цѣнъ утвержденныхъ, то объявляется торгующимся, что подрядъ не состоялся и возвращаются залоги.

Какъ на поставку провіанта въ магазины Минской и Гродненской губерній, прилегающіе къ водяному сообщенію, назначаются торги вдвойнѣ, сперва въ мѣстныхъ казенныхъ палатахъ, а потомъ въ Кіевской и Полтавской, то утвержденіе сего подряда будетъ представлено Кіевской и Полтавской казеннымъ палатамъ и на сей конецъ будутъ отправлены въ оныя пакеты съ секретными цѣнами; мѣстныя же казенныя палаты, по произведеніи у себя торговъ, безъ секретныхъ цѣнъ, увѣдомятъ о послѣдствіи торговъ, по эстафетѣ, Кіевскую и Полтавскую казенныя палаты, которыя увѣдомленія эти оставляютъ не распечатанными до окончанія у себя торговъ; послѣ чего, вскрывъ ихъ, а равно пакеты съ секретными цѣнами, дѣлаютъ надлежащія соображенія и объявляютъ, согласно вышеизложенному, о утвержденіи, или неутвержденіи торговъ.

Залоги для обезпеченія подрядовъ, какъ мѣстной, такъ и сплавной поставокъ, опредѣляются въ наличныхъ деньгахъ, и билетахъ банковъ и другихъ кредитныхъ установленій, законъ къ принятію въ залогъ дозволенныхъ, на десятую часть подрядной суммы, кромѣ общественныхъ отъ дворянства поставокъ, кои, согласно 1863 статьѣ части 1 тома X Свода Гражданскихъ Законовъ, основываются на одномъ довѣріи; въ обезпеченіе же задатковъ, которые пожелаютъ получить подрядчики, они должны представить залоги рубль за рубль, или всѣ денежные, или одну половину въ деньгахъ и денежныхъ документахъ, а другую половину въ недвижимости, съ условіемъ, чтобы залоги, обезпечивающіе поставку, отвѣчали и за залоги, которые будутъ приняты подъ задатки, и чтобы по мѣрѣ успѣха поставки и удержанія задатковъ, освобождались первоначально залоги, представленные въ недвижимости, а потомъ уже денежные.

Если въ обезпеченіе задатковъ представлены будутъ первоначально залоги всѣ денежные, или денежныхъ болѣе половины, то подрядчики имѣютъ право: въ первомъ случаѣ перемѣнить половину денежныхъ залоговъ на недвижимые, а въ послѣднемъ, по мѣрѣ удержанія задатковъ, просить объ освобожденіи части денежныхъ залоговъ, до уравненія съ недвижимыми.

Для преподанія помѣщикамъ Царства Польскаго средствъ участвовать въ поставкахъ по Царству Польскому, допускаются для нихъ облегчительныя условія, въ видѣ опыта, согласно закона и объявленія военнаго министерства о порядкѣ заготовленія провіанта, именно:

Отъ помѣщиковъ Царства Польскаго, кои желаютъ принять на себя поставку провіанта изъ собственныхъ имѣній, въ мѣстные магазины, какъ той губерніи, гдѣ находится имѣніе, такъ и другихъ Царства Польскаго, не требуется залоговъ, вмѣсто коихъ должно имѣть, за подписью гражданскаго губернатора и трехъ, или хотя двухъ дворянъ, владѣющихъ недвижимыми имѣніями, въ той же губерніи, гдѣ находится имѣніе, свидѣтельство, показывающее: а) количество земли, состоящее подъ господскими полями и лугами, б) ежегодный посѣвъ и средній урожай, по сложности послѣднихъ пяти лѣтъ; в) количество продуктовъ, обращаемыхъ ежегодно на собственное употребленіе и г) остатокъ, поступающій въ продажу. На сіе послѣднее количество помѣщики могутъ быть допускаемы къ торгамъ, безъ представленія особыхъ залоговъ, если поставку пожелаютъ совершить въ предѣлахъ Царства Польскаго.

При принятіи помѣщиками поставокъ, на изложенномъ основаніи, не налагается запрещенія на ихъ имѣнія; но въ случаѣ неисправности помѣщиковъ въ поставкѣ хлѣба, съ нихъ взыскивается, по цѣнности не поставленнаго количества, неустойка въ 20% и этимъ ограничивается вся отвѣтственность предъ казною. Взысканіе это, если не будетъ пополнено самимъ помѣщикомъ, дѣлается со всего движимаго и недвижимаго имѣнія, на которое тотчасъ, по открывшейся неисправности, налагается запрещеніе.

Буде помѣщики, принявъ поставку, пожелаютъ получить задаточныя деньги, изъ опредѣленной кондиціями части, по суммѣ подряда у нихъ хлѣба, то выдача сихъ денегъ не иначе произведена будетъ, какъ подъ гипотечную выпись, въ такой суммѣ, какая можетъ быть принята для залога, по удостовѣренію прокураторіи Царства Польскаго, или же подъ особо представленные залоги, съ обезпеченіемъ рубль за рубль. На тѣ имѣнія, подъ которыя будутъ выданы задаточныя деньги, тотчасъ налагаются запрещенія.

(*) Въ Брестскій магазинъ вмѣсто муки назначено поставлять рожь, а вмѣсто крупы ячмень и гречиху.

(**) Для продовольствія войскъ въ Варшавѣ вмѣсто муки и крупъ назначено поставлять: рожь, ячмень и гречиху.

OGŁOSZENIA SKARBOWE.

2. Podług planu utwierdzonego na dostarczenie prowiantu dla wojsk, w rajonie Intendentury 1-éj armji rozłożonych, na rok 1862 postanowiono odbyć targi w cesarstwie w Izbach Skarbowych a w Królestwie Polskiém w zarządzie Jenerała-Intendenta armji.

Termina targów i przetargów są naznaczone:

RZĘDU PIERWSZEGO.

Targ dnia 2-go października, a przetarg 6-go października tegoż roku.

1) W Czernihowskiéj Izbie skarbowéj na potrzeby od 1-go stycznia 1862 roku do 1-go stycznia 1863 roku, do magazynów: Czernihowskiego, Nowgorod-Siewierskiego, Nieżyńskiego, Kozieleckiego, Sosnickiego, Starodubskiego, Głuchowskieg., Szosteńskiego, Nowozybkowskiego, Horodniańskiego i Konotopskiego.

2) W Podolskiéj Izbie skarbowéj, na takąż potrzebę, do magazynów: Kamieńca-Podolskiego, Proskurowskiego, Bałtskiego, Tulczyńskiego, Hajsyńskiego, Mohylewskiego, Winnickiego i Letyczewskiego.

3) W Mińskiéj Izbie skarbowéj:

a) Na potrzeby od 1-go stycznia 1862 roku do 1-go stycznia 1863 roku do magazynów: Mińskiego, Nowogródzkiego, Nieświżskiego i Słuckiego.

b) Na potrzebę od 1-go lipca 1862 roku do 1-go lipca 1863 roku, do magazynów: Bobrujskiego, Rzeczyckiego i Pińskiego.

4) W Grodzieńskiéj Izbie skarbowéj:

a) Na potrzebę od 1-go stycznia 1862 do 1-go stycznia 1863 roku, do magazynów: Grodzieńskiego, Wołkowyskiego, Białostockiego, Słonimskiego i Bielskiego.

i b Na potrzebę od 1-go lipca 1862 do 1-go lipca 1863 roku, do magazynów: Brześcia-Litewskiego (*) i Kobryńskiego.

RZĘDU DRUGIEGO.

Targ dnia 9-go października, a przetarg 13-go października roku teraźniejszego.

1) W Kowieńskiéj Izbie skarbowéj; na potrzebę od 1-go stycznia 1862 do 1-go stycznia 1863 roku, do magazynów: Kowieńskiego, Telszewskiego, Rossieńskiego, Wiłkomirskiego, Szawelskiego, Poniewiezkiego i Taurogieńskiego.

2) W Wileńskiéj Izbie skarbowéj, na tęż potrzebę, do magazynów: Wileńskiego, Oszmiańskiego, Święciańskiego i Lidzkiego.

3) W Kijowskiéj Izbie skarbowéj:

a) Na potrzebę od 1-go stycznia 1862 do 1-go stycznia 1863 roku, do magazynów: Kijowskiego, Berdyczewskiego, Radomyślskiego, Białocerkiewskiego, Wasilkowskiego, Skwirskiego, Lipowieckiego, Taraszczańskiego i Humańskiego.

i b) Na dostarczenie drogą spławną rocznéj potrzeby od 1-go lipca 1862 do 1-go lipca 1863 roku, do magazynów Pińskiego, Kobryńskiego i Brześcia-Litewskiego.

4) W Połtawskiéj Izbie Skarbowéj na dostarczenie drogą spławną całorocznéj potrzeby, od 1-go lipca 1862 do 1-go lipca 1863 r., do magazynów Mińskiéj gubernii: Rzeczyckiego i Bobrujskiego.

i 5) w Wołyńskiéj izbie skarbowéj, na potrzebę od 1-go stycznia 1862 do 1-go stycznia 1862 roku do magazynów: Żytomierskiego, Zasławskiego, Ostrogskiego, Krzemienieckiego, Staro-Konstatynowskiego, Dubieńskiego, Nowogród-Wołyńskiego, Łuckiego, Włodzimierskiego i Rowieńskiego.

Uwaga. W razie niepowodzenia targów w Izbach skarbowych, zostaną one ponowione w zarządzie Jenerał-Intendenta, w najbliższych, według jego uwagi terminach, najpóźniéj we dwa tygodnie po otrzymaniu wywodu targu.

RZĘDU TRZECIEGO.

Targ 27-go, a przetarg 31-go października ter. roku, w Zarządzie Jenerał-Intendenta 1-éj armji, na potrzebę od 1-go stycznia 1862 do 1-go stycznia 1863 roku, do magazynów Królestwa Polskiego:

Gubernji Warszawskiéj: Warszawskiego (**) Kutneńskiego, Łowickiego, Kaliskiego Sieradzkiego, Łęczyckiego, Konińskiego, Częstochowskiego, Włocławskiego, Wieluńskiego, Rawskiego, Piotrkowskiego i Mińskiego.

Gubernji Lubelskiéj: Lubelskiego, Zamośćskiego, Iwangorodzkiego, Siedleckiego, Międzyrzeckiego, Frampolskiego, Krasnostawskiego i Chełmskiego.

Gubernji Radomskiéj: Radomskiego, Kieleckiego, Końskiego i Staszewskiego.

Gubernji Płockiéj: Nowo-gieorgiewskiego, Płockiego, Przasnyskiego, Lipnowskiego, Pułtuskiego i Ostrołęckiego.

Gubernji Augustowskiéj: Łomżyńskiego, Suwałkskiego i Augustowskiego.

Targi będą się odbywały na zasadach, wyłożonych w Zbiorze Praw wojskowych Ustawy gospodarskiéj części IV księgi I w rozdziale drugim i szóstym, słowne, od cen objawionych przez uczestniczących w targach, z pozwoleniem przysyłania objawień zapieczętowanych. Na te targi, stosownie do 724 art. tejże Ustawy, będą najprzód przez Pana Głównodowodzącego armją naznaczone ceny sekretne, które na czas mających się odbyć targów będą rozesłane do urzędów targowych, gdzie pakiet z cenami sekretnemi zachowuje się do zupełnego ukończenia przetargu, nierozpieczętowany; w dniu zaś targu i przetargu pakiet z temi cenami okazuje się zapieczętowany osobom, na targi przybyłym i zostawuje się na stole urzędu na oku wszystkich przez czas trwania targu i przetargu. Po skończeniu przetargu, po odpieczętowaniu objawień opieczętowanych, na targi przysłanych, pakiet z cenami sekretnemi otwiera się w obec całego kompletu tego urzędu, gdzie się targi odbywały, i przy drzwiach otwartych. Poczém urząd, przystępuje, już nie w formie jawności, do rozpatrzenia cen ostatnich, jakie utrzymały się na targach i zaproponowanych w objawieniach zapieczętowanych, z cenami w pakiecie naznaczonemi. Rozpatrzenie i porównanie cen, jakie się utrzymały na targach, z cenami sekretnemi uskutecznione będzie w samym dniu przetargu; tylko w razie wielostronnéj trudności tego rozpatrzenia pozwolono będzie odłożyć ostateczne zdecydowanie jego rezultatu na dzień następny po przetargu.

Jeżeli po rozpatrzeniu okaże się, że ceny na przetargu otrzymane, nie są znaczniejsze od cen, w zapieczętowanym pakiecie naznaczonych, chociażby się to ściągało do ogólnéj massy przedsięwzięcia skarbowego i chociażby na targi przybył osobiście lub przysłał objawienie jeden życzący, tedy podrad niezwłocznie utwierdza się na miejscu przez urząd targowy, nie potrzebując na to rozstrzygnienia. Poczem żadne już współubieganie się miejsca mieć nie może. W przeciwnym zaś razie, to jest kiedy ostatecznie utrzymane na targach ceny okażą się wyższemi od cen utwierdzonych, naówczas oświadcza się uczęstniczącym w targach, że podrad nie przyszedł do skutku i zwracają się napowrót załogi.

Ponieważ na dostarczenie prowiantu do magazynów gubernji Mińskiéj i Grodzieńskiéj, po nad rzekami spławnemi położonych, naznaczają się targi podwójne najprzód w miejscowych izbach skarbowych, a potém w Kijowskiéj i Połtawskiéj; przeto utwierdzenie tego podradu będzie zostawione Kijowskiéj i Połtawskiéj izbom skarbowym i w tym celu wysłane będą do nich pakiety z cenami sekretnemi; miejscowe zaś izby skarbowe, po odbyciu u siebie targów, bez cen sekretnych, o skutku targów przez sztafetę zawiadomią Kijowską i Połtawską izby skarbowe, które uwiadomienia te pozostawują nierozpieczętowanemi aż do ukończenia u siebie targów; poczém otworzywszy je, jak również pakiet z cenami sekretnemi, czynią właściwe rozpatrzenie porównawcze i objawiają, jak wyżéj powiedziano, czy targi są utwierdzone, lub nie.

Załogi dla zabezpieczenia podradów, tak dostarczeń miejscowych, jako i za pomocą rzek spławnych, mają się składać z gotówki, oraz biletów bankowych i innych instytucij kredytowych, prawem do przyjmowania na załog pozwolonych i wynosić dziesiątą cześć summy podradowéj, prócz ogólnych dostarczeń od obywateli, które, na mocy 1863 art. części I tomu X Zbioru praw cywilnych, zasadzają się na samém tylko zaufaniu; dla zabezpieczenia zaś zadatków, jakie zechcą otrzymać podradczycy, mają oni złożyć załogi rubel za rubel albo wszystkie pieniężne, albo też jedną połowę z gotówki i dokumentów pieniężnych, a drugą połewę z nieruchomości składające się, z warunkiem, iżby załogi dostarczenie zabezpieczające, odpowiadały też i za załogi, które pod zadatki będą przyjęte, i żeby w miarę uskuteczniania dostarczenia i zatrzymywania zadatków, uwalniane były najprzód załogi złożone w nieruchomościach, a dopiéro już potém pieniężne.

Jeżeli na zabezpieczenie zadatków złożone będą najprzód załogi wszystkie pieniężne, lub pieniężnych przeszło połowa, tedy podradczycy mają prawo: w pierwszym razie zamienić połowę załogów pieniężnych na załogi nieruchome, a w ostatnim, w miarę zatrzymania zadatków, prosić o oswobodzenie części załogów pieniężnych, do zrównania z załogami nieruchomemi.

Dla dania obywatelom Królestwa Polskiego możności uczęstniczenia w dostarczeniach w granicach Królestwa Polskiego, przyjmują się względem nich pewne ulgi, w kształcie próby, stosownie do brzmienia prawa i ogłoszenia Ministerstwa wojny o porządku przygotowania zapasów prowiantu, a mianowicie:

Od obywateli Królestwa Polskiego, którzy chcą podjąć się dostarczania prowiantu z majątków własnych, do magazynów miejscowych, tak téj gubernji, gdzie się majątek znajduje, jako i innych Królestwa Polskiego, nie wymaga się załogów, zamiast których potrzeba mieć, za podpisem Gubernatora Cywilnego i trzech lub choćby i dwóch obywateli posiadających nieruchome dobra w tejże gubernji, w któréj się majątek znajduje, poświadczenie z wykazem: a) ilości ziemi, znajdującéj się pod dwornemi niwami i łąkami, b) corocznego wysiewu i urodzaju średniego, w proporcji ostatnich pięciu lat; c) ilości produktów, co rok na własne potrzeby używanych, i d) pozostałości idącéj na przedaż. Na tę ostatnią ilość obywatele mogą być przypuszczeni do targów, nie składając osóbnych załogów, skoro dostarczenia zechcą podjąć się w granicach Królestwa Polskiego.

W razie przyjęcia przez obywateli dostawy, na wyłożonéj wyżéj zasadzie, na majątki ich nie nakłada się zaprzeczenia; lecz w zdarzeniu nieakuratności obywateli w dostarczeniu zboża, uzyskuje się od nich w miarę szacunku niedostarczonéj ilości, sztrafu za niedotrzymanie 20 proc. i na tém się ogranicza cała odpowiedzialność przed skarbem. Sztraf ten, jeżeli go obywatel sam niezapłaci, pozyskuje się z całego ruchomego i nieruchomego mienia, na które niezwłocznie po wynikłéj nieakuratności nakłada się areszt.

Jeżeli obywatele, po podjęciu się dostarczenia, z oznaczonéj w kondycjach części, według summy zapodradowanego u nich zboża, zechcą wziąć pieniądze zadatkowe, tedy te wydane będą nie inaczéj, jak pod wypis hypoteczny i w ilości takiéj, jaka może być przyjęta na załog według zapewnienia Prokuratorji Jeneralnéj Królestwa Polskiego, albo też pod załogi osóbno złożone, zabezpieczając rubel za rubel. Na majątki, pod które wydane będą pieniądze zadatkowe, natychmiast nakładają się zaprzeczenia.

(*) Do magazynu Brzeskiego zamiast mąki postawiono dostarczać żyto, a zamiast krup jęczmień i grykę.

(**) Dla zapatrzenia w żywność wojsk w Warszawie, zamiast mąkl i krup postanowiono dostarczać: żyto, jęczmień i grykę.

Генералъ-Интендантъ объявляетъ о семъ къ всеобщему свѣдѣнію, съ тѣмъ:

1) Чтобы лица, желающія участвовать въ торгахъ, представляли въ казенныя палаты, или въ управленіе генералъ-интенданта арміи, смотря по тому гдѣ назначены торги, при установленныхъ объявленіяхъ, залоги, а гг. помѣщики Царства Польскаго свидѣтельства непремѣнно на канунѣ и въ дни самыхъ торговъ, до 11-ти часовъ утра.

2) Чтобы запечатанныя объявленія къ торгамъ подавались лично, или присылались въ тѣ мѣста, гдѣ назначены торги, съ такимъ расчетомъ, дабы они могли быть получены не позже 11-ти часовъ утра въ дни, назначенные для торговъ и переторжки; пакеты же, послѣ 11-ти часовъ полученные, считаются недѣйствительными и оставляются безъ дѣйствія, какъ сказано въ статьяхъ 701 и 705 части IV книги I Свода Военныхъ Постановленій.

3) Чтобы въ объявленіяхъ сихъ объяснено было: сколько въ число заподряжаемой пропорціи будетъ поставлено хлѣба овиннаго приготовленія и сколько сыромолотнаго.

За провіантъ, поставленный въ магазины и пункты, на основаніи Высочайше утвержденнаго положенія, при выплатѣ по магазинскимъ квитанціямъ денегъ, будетъ вычитаться изъ контрактной цѣны: по пяти копѣекъ отъ четверти овиннаго и по десяти копѣекъ отъ четверти сыромолотнаго хлѣба, въ пользу смотрителей магазиновъ, на пополненіе убыли и расхода, неизбѣжныхъ при храненіи провіанта.

4) Чтобы объявленія сіи сопровождались какъ законными залогами, или установленными свидѣтельствами, такъ и документами о званіи объявителя и, по содержанію 1909 ст. I части X тома Свода Гражданскихъ Законовъ заключали въ себѣ: а) согласіе принять подрядъ вполнѣ во всѣ магазины по губерніи, или въ одинъ какой-либо магазинъ, на точномъ основаніи утвержденныхъ кондицій, безъ всякой перемѣны; б) цѣны, складомъ писанныя; в) мѣстопребываніе, званіе, имя и фамилію объявителя; а также мѣсяцъ и число, когда писано объявленіе. Надпись на пакетѣ, въ которомъ запечатано объявленіе, должна быть слѣдующая:

Объявленіе въ такую-то казенную палату, или въ управленіе генералъ-интенданта 1-й арміи, къ торгамъ, назначеннымъ такихъ-то чиселъ, такого-то мѣсяца, на поставку провіанта въ магазины такой-то губерніи, или такой-то магазинъ.

5) Что желающіе могутъ взять на себя поставку вообще по губерніи, или раздробительно, по каждому магазину, а по Царству Польскому даже и по всему Царству, если это будетъ выгодно для казны; но на поставку въ одинъ магазинъ, согласно 912 ст. части IV книги I Свода Военныхъ Постановленій, не можетъ быть болѣе одного поставщика.

и 6) Что по содержанію 1780 ст. части I тома X Свода Гражданскихъ Законовъ, желающіе имѣютъ полное право, до производства торговъ, составлять товарищества и торговаться противу общаго подрядчика.

При чемъ генералъ-интендантъ предваряетъ:

а) Что кондиціи, на основаніи коихъ должны производиться поставки, какъ равно вѣдомости, показывающія потребность провіанта въ каждый магазинъ и пунктъ, желающіе могутъ видѣть въ казенныхъ палатахъ и въ управленіи генералъ-интенданта, предъ началомъ торговъ.

б) Что подрядчики не могутъ быть допущены къ торгамъ на тѣхъ залогахъ, которые въ настоящее время обезпечиваютъ принятые ими и не оконченные еще подряды и состоятъ несвободными.

и в) Что участвующіе въ торгахъ лично и посредствомъ запечатанныхъ объявленій не должны включать съ своей стороны условій, не согласныхъ съ утвержденными кондиціями; но если лица, желающія оставить за собою подрядъ, найдутъ въ чемъ-либо кондиціи для себя неудобными, то замѣчанія на нихъ, на основаніи 623 и 624 статей части IV книги I Свода Военныхъ Постановленій, должны представить заблаговременно, до производства торговъ, тѣмъ мѣстамъ, гдѣ торги назначены. Изъ этихъ замѣчаній на тѣ, которыя признаются основательными, а дѣлаемыя измѣненія не противны существующимъ узаконеніямъ и выгодамъ казны, будетъ испрошено отъ господина главнокомандующаго 1-ю арміею разрѣшеніе, о которомъ своевременно объявится торговавшимся. Г. Варшава августа 16 дня 1861 года.

подписали: Генералъ-Интендантъ, генералъ-лейтенантъ, *Синельниковъ.*

Начальникъ Отдѣленія, *Тржецякъ.* (601)

Jenerał Intendent podaje o tém do powszechnéj wiadomości, z zastrzeżeniem:

1) Ażeby osoby, życzące uczęstniczyć w targach, złożyły w izbach skarbowych, albo w zarządzie jenerał-intendenta armji, stosownie do tego gdzie targi są naznaczone, przy ustanowionych oświadczeniach, załogi, a pp. obywatele Królestwa Polskiego poświadczenia, koniecznie w wigilję i w dni samych targów, przed 11 godziną zrana.

2) Ażeby oświadczenia zapieczętowane na targi podawane były osobiście, lub przysłane do tych miejsc, gdzie są targi naznaczone, z takiem wyliczeniem czasu, iżby mogły być otrzymane najpóźniéj o godzinie 11 zrana w dni, na targi i przetargi naznaczone, pakiety zaś po godzinie 11 otrzymane uważane są za żadne i nieprzyjmują się na uwagę, jak jest powiedziano w artykułach 701 i 705 części IV księgi I Zbioru Praw Wojskowych.

3) Ażeby w tych oświadczeniach było wymienionem: ile w ilości proporcji zapodradowanéj ma być dostarczono zboża suszonego i ile suromłotnego.

Za prowiant, dostarczony do magazynów i na punkty, na mocy Najwyżéj utwierdzonéj ustawy, przy wypłaceniu za kwietacjami magazynowemi pieniędzy, będzie się potrącać z ceny kontraktowéj: po pięć kopiejek od czetwierti suszonego i po dziesięć kop. od czetwierti suromłotnego zboża, na rzecz dozorców magazynowych, na uzupełnienie ubytków i strat, nieuniknionych przy przechowywaniu prowiantu.

4) Ażeby przy tych objawieniach załączone były tak załogi prawem przepisane, lub ustanowione poświadczenia, jako też dokumenta o stanie objawiającego i według brzmienia 1909 art. I części X tomu Zbioru praw cywilnych, zawierały: a) Zgodzenie się na wzięcie podradu całkowitego do wszystkich magazynów w gubernji, albo do jednego tylko któregokolwiek magazynu, na istotnéj osnowie warunków utwierdzonych, bez żadnéj zmiany; b) ceny, wyrazami wymienione; c) miejsce pobytu, stan, imie i nazwisko objawiającego; tudzież miesiąc i dzień podpisania objawienia. Na pakiecie, w którym znajduje się objawienie zapieczętowane, ma być uczyniony adres następujący:

Objawienie do takiéj-to izby skarbowéj lub do zarządu Jenerał-Intendenta 1-éj armji na targi naznaczone takich to dni, takiego-to miesiąca, na dostarczenie prowiantu do magazynów takiéj-to gubernji, lub do takiego-to magazynu.

5) Że życzący mogą się podjąć dostarczenia w ogólności na całe gubernje lub częściowie do każdego magazynu, w Królestwie zaś Polskiem i na całe Królestwo, jeżeli to się okaże korzystném dla skarbu; atoli w dostarczeniu do jednego magazynu, stosownie do 912 art. części IV księgi I Zbioru Praw Wojskowych, nie może być więcéj nad jednego dostarczyciela.

i 6) Że według brzmienia 1780 art. części I Tomu X Zbioru Praw Cywilnych, życzący mają najzupełniejsze prawo, przed przystąpieniem do targów, zawiązywać kompanje i targować się przeciwko ogólnemu podradczykowi.

Przyczém Jenerał-Intendent zawiadamia:

a) Że warunki, na mocy których mają się odbywać dostarczenia, jak również tabelle wykazujące ile potrzeba prowiantu do każdego magazynu i na każdy punkt, życzący mogą widzieć w izbach skarbowych i w zarządzie Jenerała-Intendenta, przed rozpoczęciem targów.

b) Że podradczycy nie mogą być przypuszczeni do targów z temi załogami, które w obecnym czasie zabezpieczają już wzięte przez nich i nieukończone jeszcze podrady i nie są jeszcze oswobodzone.

i c) Że uczęstniczący w targach osobiście i za pomocą objawień zapieczętowanych, niepowinni włączać ze swéj strony warunków, nie zgodnych z utwierdzonemi kondycjami; ale jeżeli osoby, życzące utrzymać się przy podradzie znajdą w czemkolwiek kondycje niedogodnemi dla siebie, tedy swe uwagi na nie, na mocy 623 i 624 artykułów części IV księgi I Zbioru Praw Wojskowych, mają złożyć wcześnie, przed rozpoczęciem targów, w tym urzędzie, gdzie targi są naznaczone. Na te z tych uwag, które uznane będą za grnntowne, a proponowane odmiany nie okażą się przeciwnemi istniejącym przepisom prawa i korzyściom skarbu, wyjednane będzie rozstrzygnienie pana głównodowodzącego 1-ą armią, o którém w swoim czasie uczęstniczący w targach zawiadomieni zostaną. M. Warszawa, dnia 16 sierpnia 1861 roku.

Podpisał: Jenerał-Intendent, Jenerał-Porucznik *Sinielnikow.*

Naczelnik Wydziału *Trzeciak.* (601)

1. Виленское губернское правленіе, принимая въ уваженіе ходатайство одного изъ главнѣйшихъ кредиторовъ покойнаго Николая Степановича Фролова, генералъ-адъютанта Ильи Степановича Фролова о невозможности прибыть въ губернское правленіе на назначенный 5 числа сентября сего года срокъ, вызываетъ въ присутствіе свое на 3-е число ноября сего года, всѣхъ кредиторовъ покойнаго нынѣ помѣщика отставнаго гвардіи поручика Николая Степановича Фролова, а именно: жену губернскаго секретаря Леокадію Пекарскую, коллежскаго совѣтника Андрея Шимкевича, маіора Великолуцкаго пѣхотнаго полка Егорова, полковника генеральнаго штаба Михаила Руднева, Россіенскаго купеческаго сына Абеля Монасевича, коллеж. ассесора Казимира Добровольскаго, дворянина Ивана Хлопицкаго, коллежскаго секретаря Мартина, Корсака, помѣщика Милоша, графа Тызенгауза, генералъ-адъютанта Ильи Фролова, еврея Данхія, купца Клупта, еврея Лившица, помѣщика Люцыда Корсака, наслѣдниковъ Леонтьева въ степени Якобса, помѣщ. Геронима Моля, почтъ-содержателя Дисненской Раздорской почтовой станціи Степана Лойбу и б) земскаго исправника Чернявскаго для составленія подъ вѣдѣніемъ сего правленія закономъ опредѣленнаго конкурснаго управленія по дѣламъ несостоятельнаго Николая Фролова. Августа 31 дня 1861 г.

Совѣтникъ *Гецолдъ.*

Секретарь *Комаръ.*

Столоначальникъ *Кодзь.* (602)

1. Отъ Свенцянскаго уѣзднаго суда, на основаніи 2331 ст. X т. I ч. зак. гражд. (изд. 1857 г.) объявляется объ уничтоженіи довѣренности въ семъ судѣ 20 декабря 1846 г. явленной, выданной дворянкою Іозефою дочерью Онуфрія Орловскаго Вейсовою, дворянину Петру Рафаилова сыну Польковскому, на хожденіе по дѣломъ о наслѣдственныхъ частяхъ ея изъ движимаго и недвижимаго имѣнія, оставшагося послѣ смерти роднаго дяди ея Николая Орловскаго. (600)

1. Ошмянскій земскій исправникъ объявляетъ о намѣреніи отправиться за границу въ Германію, Италію и Францію помѣщика Альберта Казимирова Умястовскаго. (625)

3. Отъ Виленскаго приказа общественнаго призрѣнія объявляется, что для выручки ссуднаго долга и прочихъ казенныхъ недоимокъ, согласно постановленію 3 августа 1861 г. состоявшемуся, будетъ производиться въ присутствіи онаго, торгъ, 13 числа будущаго ноября мѣсяца, съ узаконенною чрезъ три дня переторжкою, на продажу имѣнія Олехновщизны, помѣщика Вилейскаго уѣзда, Антона Малиновскаго, съ 2 мужескаго пола душами, 100 десятинами земли и со всѣми къ оному принадлежностями, оцѣненнаго по десятилѣтней сложности дохода въ 300 руб. сер. А потому желающіе участвовать, благоволятъ явиться къ означеннымъ торгамъ съ благонадежными залогами въ приказъ, гдѣ могутъ видѣть и предъ наступленіемъ сроковъ торговъ, относящіеся къ тому имѣнію документы. Августа 14 дня 1861 г.

Ис. д. непремѣннаго члена *Нагловскій.*

Секретарь *Хорошевскій.*

Столоначальникъ *Ковалевскій.* (566)

2. Виленская гражданская палата объявляетъ, что довѣренность купеческою вдовою Софіею Викентьевною Поповою помѣщику Константину Ттаниславову Заштовту выданная и 4 января 1860 г. въ Виленской гражданской палатѣ явленная, уничтожена и за тѣмъ почитается неимѣющею никакой силы. (613)

2. Отъ Виленской воскресной школы симъ объявляется, что ученіе въ оной откроется въ воскресенье, 17 сего сентября, и будетъ производиться по воскресеніямъ и праздникамъ, по принятому въ истекшемъ году порядку, отъ 2 до 5 часовъ по полудни.

Смотритель воскресной школы, надворный совѣтникъ *Наркевичъ.* (622)

1. Wileński rząd gubernjalny mając na względzie, iż jeden z główniejszych wierzycieli zmarłego Mikołaja Frołowa, jenerał-adjutant Eljasz Frołow nie mógł przybyć do rządu gubernjalnego na naznaczony termin dnia 5 września roku ter., niniejszém wzywa do swéj sądowéj na dzień 3-ci listopada roku bieżącego, wszystkich wierzycieli zmarłego obecnie obywatela, dymissjowanego porucznika gwardji Mikołaja Frołowa, a mianowicie: gubernjalną sekretarzowę Leokadję Piekarską, radzcę kollegjalnego Andrzeja Szymkiewicza, majora Wielkołuckiego półku pieszego Jegorowa, półkownika sztabu jeneralnego Michała Rudniewa, syna kupca Russieńskiego Abela Monasewicza, assesora kollegjalnego Kazimierza Dobrowolskiego, szlachcica Jana Chłopickiego, sekretarza kollegjalnego Marcina Korsaka, obywatela Miłosza, hrabiego Tyzenhauza, jenerał-adjutanta Eljasza Frołowa, starozakonnego Danchia; kupca Kłupta, starozakonnego Liwszyca, obywatela Lucyda Korsaka, spadkobierców Leontjewa w stopniu Jakobsa, obywatela Hieronima Mola, dzierżawcę Dziśnieńskiéj Razdowskiéj stacji pocztowéj Stefana Łojbę i b) sprawnika ziemskiego Czerniawskiego, dla ułożenia pod zawiadywaniem tego rządu konkursowego w interessach podupadłego Mikołaja Frołowa. Dnia 31 sierpnia 1861 roku.

Radzca *Giecołd.*

Sekretarz *Komar.*

Nacz. Stołu *Kodź.* (602)

1. Święciański sąd powiatowy, na zasadzie 2331 art. T. X cz. I Zb. Pr. Cywil. (wyd. 1857 r.) ogłasza, iż zostało unikczemnione pełnomocnictwo w tymże sądzie 20 grudnia 1846 r. do akt podane, przez szlachciankę Józefę z Orłowskich Wejsowę, szlachcicowi Piotrowi Polkowskiemu wydana na chodzenie koło interesów o jéj spadkowych częściach z ruchomego i nieruchomego mienia po śmierci rodzonego jéj stryja Mikoła Orłowskiego pozostałego. (602)

1. Oszmiański sprawnik ziemski ogłasza, iż obywatel Albert Umiastowski ma zamiar wyjechać za granicę do Niemiec, Włoch i Francji. (625)

3. Wileński urząd powszechnego opatrzenia ogłasza, iż dla wyręczenia długu pożyczkowego i innych zaległości skarbowych, stosownie do postanowienia 3 sierpnia ter. 1861 roku nastałego, będzie się odbywał w tym urzędzie targ d. 13 listopada ter. r., ze zwykłym we trzy dni przetargiem, na przedaż majątku Olechnowszczyzny, obywatela Wilejskiego pow., Antoniego Malinowskiego, z 2 włościanami płci męzkiéj, 100 dziesięcinami, ziemi i ze wszystkiemi przynależytościami, ocenionego w stosunku dochodu dziesięcioletniego 300 rub, sr.; przeto życzący uczestniczyć w tych targach, zechcą przybyć z pewnemi ewikcjami do urzędu, gdzie i przed terminem targów mogą być rozpatrywane dokumenta tego majątku tyczące się. Dnia 14 sierpnia 1861 roku.

Peł. ob. członka ciągłego *Nagłowski.*

Sekretarza *Choroszewski.*

Nacz. Stołu *Kowalewski.* (566)

2. Wileńska izba cywilna ogłasza, iż pełnomocnictwa przez wdowę po kupcu Zofię Popowę obywatelowi Konstantemu Zasztowtowi wydane i 4 stycznia 1860 roku w Wileńskiéj izbie cywilnéj jawione, zostało unikczemnione, które przeto uważa się za zadne. (613)

2. Wileńska szkoła niedzielna niniejszém ogłasza, iż nauki w niéj rozpoczną się w niedzielę, dnia 17 września, i będą się odbywały w dni niedzielne i świąteczne, według porządku w przeszłym roku przyjętego, od godz. 2 do 5 po południu.

Dozórca szkółki niedzielnéj, radzca dworu *Narkiewicz.* (622)

3. Отъ Виленскаго приказа общественнаго призрѣнія объявляется, что для выручки ссуднаго долга и прочихъ казенныхъ недоимокъ, согласно постановленію 4 августа 1861 г. состоявшемуся, будетъ производиться въ присутствіи онаго торгъ, 13 будущаго ноября мѣсяца, съ узаконенною черезъ три дня переторжкою, на продажу имѣнія Ляховщизны, помѣщиковъ Дисненскаго уѣзда Іосифа и Урбана Сѣмашковъ, съ 16 мужескаго пола душами, 184 десятинами разнаго рода земли и со всѣми къ оному принадлежностями, оцѣненнаго по десятилѣтней сложности дохода въ 530 р. сер. А потому желающіе участвовать, благоволятъ явиться къ означеннымъ торгамъ, съ благонадежными залогами въ приказъ, гдѣ могутъ видѣть и предъ наступленіемъ сроковъ торговъ, относящіеся къ тому имѣнію документы. Августа 21 дня 1861 года.

Ис. д. непремѣннаго члена *Нагловскій.*

Секретарь *Хорошевскій.*

Столоначальникъ *Ковалевскій.* (579)

3. Отъ Виленскаго губернскаго правленія объявляется, что въ слѣдствіе постановленія его 26 іюля 1861 года состоявшагося, на удовлетвореніе долговъ помѣщика Адама Щепановича, а именно: а) коллежскому секретарю Ивану Подольскому, по миробліобному условію 300 р. съ процентами; б) малолѣтнимъ Михаловскимъ, по заемному письму въ остальномъ за надплатою количествѣ 59 р. 72 к. и в) дворянину Онуфрію Щепановичу, по заемному письму 250 руб. съ процентами отъ всѣхъ сихъ суммъ, а также на пополненіе казенныхъ недоимокъ, сколько таковыхъ по собраннымъ свѣдѣніямъ окажется, подверженъ въ публичную продажу фольварокъ Потроки упомянутаго Адама Щепановича, Ошмянскаго уѣзда въ 1-мъ станѣ состоящій, заключающій 34 десятины земли, оцѣненный по 10 лѣтней сложности чистаго годоваго дохода 348 р., и для произведенія таковой продажи, назначенъ въ присутствіи Ошмянскаго уѣзднаго суда срокъ торгамъ 6 числа октября мѣсяца сего 1861 года, съ 11 часовъ утра, съ узаконенною послѣ онаго чрезъ три дня переторжкою; желающіе разсматривать бумаги, относящіяся къ сей продажѣ, могутъ найти оныя въ упомянутомъ уѣздномъ судѣ. Августа 6 дня 1861 года.

Совѣтникъ *Гецолдъ.*

Секретарь *Комаръ.*

За Столоначальника *Мисѣвичъ.* (554)

3. Wileński urząd powszechnego opatrzenia ogłasza, iż dla wyręczenia długu pożyczkowego i innych zaległości skarbowych, stosownie do postanowienia 4 sierpnia ter. 1861 roku nastałego, będzie się odbywał w tym urzędzie targ d. 13 listopada ter. r., ze zwykłym we trzy dni przetargiem, na przedaż majątku Łachowszczyzny, obywateli Dziśnieńskiego pow., Józefa i Urbana Siemaszków, z 16 włościanami płci męzkiéj, 184 dz. różnego rodzaju ziemi i ze wszystkiemi przynależytościami, ocenionego w stosunku dochodu dziesięcioletniego 530 rub. sr.; przeto życzący uczęstniczyć w tych targach, zechcą przybyć z pewnemi ewikcjami do urzędu, gdzie i przed terminem targów mogą być rozpatrywane dokumenta tego majątku tyczące się. Dnia 21 sierpnia 1861 r.

Peł. ob. członka ciągłego *Nagłowski.*

Sekretarz *Choroszewski.*

Nacz. Stołu *Kowalewski.* (579)

3. Wileński rząd gubernjalny ogłasza, iż w skutek postanowienia jego, w dniu 26 lipca 1851 roku nastałego, na zaspokojenie długów obywatela Adama Szczepanowicza, a mianowicie: a) sekretarzowi kollegjalnemu Janowi Podolskiemu, za polubowną ugodą 300 rub. z procentami; b) małoletnim Michałowskim za obligiem reszty należności 59 r. 72 k. i c) szlachcicowi Onufremu Szczepanowiczowi za obligiem 250 r., z procentami od wszystkich tych summ, a także na uzyskanie skarbowych zaległości, ile się po zebraniu wiadomości okaże, wystawiony zostaje na publiczną przedaż folwark Potroki rzeczonego Adama Szczepanowicza, w Oszmiańskim powiecie w 1-m stanie położony, zawierający 34 dzieś. ziemi, oceniony podług 10-cioletniego czystego dochodu rocznego 348 rub., i dla uskutecznienia téj przedaży w Oszmiańskim sądzie powiatowym będzie się odbywał targ d. 6 października ter. 1861 r., od godz. 11 z rana, ze zwykłym we trzy dni przetargiem; życzący rozpatrywać papiery téj przedaży tyczące się, mogą je znaleźć w rzeczonym sądzie powiatowym. Dnia 6 sierpnia 1861 roku.

Radca *Giecołd.*

Sekretarz *Komar.*

Za Nacz. Stołu *Misiewicz.* (554)

OGŁOSZENIA PRYWATNE.

Печатать позволяется. ВИЛЬНО 17 Сентября 1861 г. —Ценсоръ статскій совѣтникъ и кавалеръ А. *Мухинъ.*

W Drukarni A. H. Kirkora.